

ทัศนคติของนักเรียนที่เข้าร่วมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ จังหวัดราชบุรี

โดย

พระมหาสาคร เจียงวงศ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ทัศนคติของนักเรียนที่เข้าร่วมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ จังหวัดราชบุรี

โดย

พระมหาสาคร เจียงวงศ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**STUDENTS' S ATTITUDE PARTICIPATION THE BUDDHAPUTTA CAMP
PROJECT AT PRASRI – ARN TEMPLE, RATCHABURI PROVINCE**

by

Phra Maha Sacorn Jiangwong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF EDUCATION

Department of Education Foundation

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2008

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “ ทักษะคิดของนักเรียนที่
เข้าร่วมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ จังหวัดราชบุรี ” เสนอโดย พระมหาสาคร เจียงวงศ์
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะตั้งกูร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. อาจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา
2. รองศาสตราจารย์คณิต เขียววิชัย
3. อาจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร.ลุยง วีระนาวิน)

...../...../.....

..... กรรมการ

(พระมหานรินทร์ศักดิ์ สัจจวาที)

...../...../.....

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา)

...../...../.....

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์คณิต เขียววิชัย)

...../...../.....

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ)

...../...../.....

47260214 : สาขาวิชาพัฒนศึกษา

คำสำคัญ : ทักษะคิด/ค่ายพุทธบุตร

สารก ุญแจ : ทักษะคิดของนักเรียนที่เข้าร่วมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ จังหวัดราชบุรี.
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ : ดร.นรินทร์ สังข์รักษา, รศ. คณิต เขียววิชัย, และ ดร. ชีรศักดิ์ อุ๋นอารมณัฒเสศ. 106 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อการวิเคราะห์ศึกษาระดับการพัฒนาจิตใจของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรที่วัดพระศรีอารย์ 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความรู้ทางหลักธรรมที่ได้รับจากการพัฒนาจิตใจของนักเรียนตามหลักสูตรโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ ก่อนเข้ารับการอบรมและภายหลังการอบรม 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค การดำเนินการพัฒนาจิตใจตามโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนที่เข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ จังหวัดราชบุรี จำนวน 260 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง ประกอบด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับเจตคติ 5 ด้าน คือ เจตคติต่อบิคามารดา เจตคติต่อครูอาจารย์ เจตคติต่อเพื่อน เจตคติต่อประเทศชาติ เจตคติต่อศาสนา และแบบทดสอบความรู้ทางหลักธรรม แบบสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ร้อยละ (%), ค่าเฉลี่ย \bar{x} , ใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.), และการวิเคราะห์ t-test Dependent ในกรณีที่จำแนกตัวแปรอิสระทั้ง 2 กลุ่มมีความสัมพันธ์กัน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การวิเคราะห์ศึกษาการพัฒนาจิตใจของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรที่วัดพระศรีอารย์ ก่อนเข้ารับการอบรมค่ายพุทธบุตรโดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับพบว่า ด้านที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าอยู่ในระดับมากเป็นลำดับแรก คือ เจตคติต่อเพื่อน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.050 รองลงมาคือ เจตคติต่อศาสนา เจตคติต่อบิคามารดา เจตคติต่อประเทศชาติ เจตคติต่อครูอาจารย์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.032, 4.028, 4.021 และ 3.991 ตามลำดับ

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความรู้ทางหลักธรรมที่ได้รับจากการพัฒนาจิตใจของนักเรียนตามหลักสูตรโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ ก่อนเข้ารับการอบรมและภายหลังการอบรม พบว่า ก่อนการอบรมความรู้ทางหลักธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.12 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.198 ส่วนภายหลังการอบรมค่ายพุทธบุตร ความรู้ทางหลักธรรมที่ได้รับจากการพัฒนาจิตใจของนักเรียนตามหลักสูตรโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ จังหวัดราชบุรี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.23 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.067

3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค การดำเนินการพัฒนาจิตใจตามโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ปัญหาอุปสรรคในการเข้ารับการอบรม โดยสรุปนักเรียนที่เข้าอบรมปรับตัวเข้ากับสถานที่ที่ใช้ในการอบรมไม่ได้ ในสถานที่อบรมมียุ่งรบกวน สถานที่อบรมมีความสะอาดไม่ดีพอ ห้องน้ำมีไม่เพียงพอกับจำนวนผู้เข้ารับการอบรม นักเรียนต้องตื่นเช้ามีด ทำให้มีเวลาพักผ่อนน้อย อาหารในแต่ละมื้อมีน้อยเกินไป เวลาว่างกิจกรรมมีนานเกินไปทำให้ปวดเมื่อย อากาศร้อนทำให้ขาดอารมณ์ร่วมในการอบรม ส่วนข้อเสนอแนะ นักเรียนส่วนมาก ต้องการเวลาพักมากขึ้น ต้องการกิจกรรมที่มีสันทนการประกอบด้วย และอยากให้ทางโรงเรียนจัดกิจกรรมการเข้าค่ายพุทธบุตรทุกปีเพื่อให้รุ่นน้องได้รับสิ่งที่ดีจากพระพุทธศาสนา

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2551

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 1..... 2..... 3.....

47260214 : MAJOR DEVELOPMENT EDUCATION
KEYWORD : ATTITUDE / THE BUDDHAPUTTA CAMP
SACORN JIANGWONG : STUDENTS' S ATTITUDE PARTICIPATION THE
BUDDHAPUTTA CAMP PROJECT AT PRASRI – ARN TEMPLE, RATCHABURI
PROVINCE. THESIS ADVISOR : NARIN SANGRAKSA, Ph.D., ASSOC. PROF. KANIT
KIEWWICHAI, M.Ed., THIRASAK UNARROMLERT, Ph.D. 106 pp.

The purposes of this research were to : 1) analyze the level of students 's attitude who participated in the Buddhaputta Camp Project at Prasri – Arn temple, Ratchaburi Province, 2) compare students 's doctrine knowledge before and after participation in the Buddhaputta Camp Project at Prasri – Arn temple, Ratchaburi Province, 3) problems and obstacles of procedure through the Buddhaputta Camp Project at Prasri – Arn temple, Ratchaburi Province. Samples consisted of 260 students who participated in the Buddhaputta Camp Project at Prasri – Arn temple, Ratchaburi Province. The research instruments were questionnaires including 5 attitudes were attitude to parents, attitude to teachers, attitude to friends, attitude to the country, attitude to religion and the test of doctrine knowledge. The statistics employed in analyzing data were percentage (%), mean (\bar{x}), standard deviation (S.D.), t-test (in case of 2 groups pf variable are related)

The results of the study were as follows :

1. The overall appearance of analysis the level of students 's attitude who participated in the Buddhaputta Camp Project at Prasri – Arn temple, Ratchaburi Province, before participation shows a high level. Considering in details shows that the high level is the attitude to friends were 4.050, attitude to religion, attitude to parents, attitude to the country, attitude to teachers were 4.032, 4.028, 4.021 and 3.991 respectively.

2. comparison students 's doctrine knowledge before and after participation in the Buddhaputta Camp Project at Prasri – Arn temple, Ratchaburi Province, was found, before doctrine knowledge training, mean is 10.12, S.D. is 0.198. After doctrine knowledge training, mean is 16.23, S.D. 0.067

3. problems and obstacles of procedure through the Buddhaputta Camp Project at Prasri – Arn temple, Ratchaburi Province, students couldn't adjust to the place, it had a lot of mosquitoes and it was not clean, the bathrooms were not enough so they must woke up early, so they had a little time for relaxation, the meals was not enough, the time for activities had too much so they felt stiff and sore, the weather was hot so the lacked of feeling to participation in training. The recommendation, the most students wanted to have much time for relaxation, the activities that had recreation and wanted the school arranged the Buddhaputta Camp Project for juniors that will get the good things from Buddhist religion yearly.

Department of Education Foundation Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2008
Signature of Researcher
Signature of Thesis Advisor 1..... 2..... 3.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยดี ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.อุยง วีระนาวิน ประธานกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา ประธานผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ คณิต เขียววิชัย ขอขอบพระคุณอาจารย์ ชีรศักดิ์ อุ่่นอารมณ์เลิศ ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ พระมหานรินทร์ศักดิ์ สัจจวาที ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้ให้ความกรุณาในการให้คำปรึกษา และแก้ไขปัญหาต่างๆในการทำงานวิจัยมาโดยตลอด ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง และระลึกถึงพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูง จึงขอขอบพระคุณทุกท่านด้วยความเคารพ

ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม อาจารย์สาธิต จันทรวินิจ และพระมหานรินทร์ศักดิ์ สัจจวาที ที่กรุณาให้คำแนะนำ ปรึกษา ตรวจสอบและปรับปรุงในส่วนของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขอขอบพระคุณในการให้คำแนะนำอันมีค่ายิ่ง

ขอขอบพระคุณ พระครูวิจิตพัฒนาโสภณ หลวงพ่อเจ้าอาวาสวัดพระศรีอารีย์ จังหวัดราชบุรี ที่ได้เมตตาให้การสนับสนุนและส่งเสริมด้านการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความเมตตาของหลวงพ่อ จึงขอกราบขอบพระคุณด้วยความเคารพเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณ คณะครูและนักเรียนทุกโรงเรียนที่ได้ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี ขอขอบคุณทุกๆท่านที่มีส่วนช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้สำเร็จด้วยดี ซึ่งผู้วิจัยไม่อาจกล่าวนามได้ทั้งหมด ณ ที่นี้

ท้ายที่สุด ความดีของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบเพื่อตอบแทนพระคุณ คุณพ่อตาและคุณแม่พวง เขียววงศ์ (บิดามารดา) ตลอดทั้งครูบาอาจารย์ผู้อบรมสั่งสอน ที่ได้ให้เมตตาแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
สมมติฐานของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
ประโยชน์ที่จะได้รับ.....	8
2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับวัดพระศรีอารย์.....	9
โครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์.....	19
แนวคิดเกี่ยวกับค่ายพุทธบุตร.....	26
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจที่พึงประสงค์.....	28
บทบาทการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์.....	29
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม.....	41
การพัฒนาเชิงพุทธศาสตร์.....	46
แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้.....	49
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	56

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	สถิติสถาบันการศึกษาและผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรี อารยย์.....	63
2	โรงเรียนที่เข้าร่วมในโครงการเพื่อพัฒนาจิตใจวัดพระศรีอารยย์.....	68
3	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนการอบรม ด้านเจตคติต่อบิคา มารดา.....	69
4	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนการอบรม ด้านเจตคติต่อบิคาครู อาจารย์.....	70 71
5	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนการอบรม ด้านเจตคติต่อเพื่อน...	
6	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนการอบรม ด้านเจตคติต่อ ประเทศชาติ.....	72
7	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนการอบรม ด้านเจตคติต่อศาสนา	
8	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หลังการอบรม ด้านเจตคติต่อบิคา มารดา.....	73
9	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หลังการอบรม ด้านเจตคติต่อครู อาจารย์.....	74 75
10	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หลังการอบรม ด้านเจตคติต่อเพื่อน...	
11	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หลังการอบรม ด้านเจตคติต่อ ประเทศชาติ.....	76 77
12	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หลังการอบรม ด้านเจตคติต่อศาสนา	
13	สรุปผลการเปรียบเทียบเจตคติของนักเรียน	
14	การวิเคราะห์ความรู้ทางธรรมก่อนและหลังการเข้าอบรมในโครงการอบรม คุณธรรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารยย์ โดยใช้ ตารางการ ทดสอบแบบ t-test dependent.....	78

ตารางที่		หน้า
15	ค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามการพัฒนาคติใจของนักเรียนที่เข้าร่วมในโครงการค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์ จังหวัดราชบุรี.....	96
16	ค่าอำนาจจำแนกและความเชื่อมั่นของแบบสอบถามของการพัฒนาคติใจของนักเรียนที่เข้าร่วมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ จังหวัดราชบุรี.....	98
16	สรุปการวิเคราะห์ค่า p ค่า r แบบทดสอบความรู้ทางหลักธรรมเป็นรายข้อ.....	100

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสถานการณ์ของสังคมโลกในปัจจุบันเกิดปัญหาในด้านต่างๆมากมายทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการกระทำของมนุษย์ในสังคมโลกที่ขาดความสมดุล ระหว่างความรู้และคุณธรรมทำให้เกิดช่องว่างที่ก่อให้เกิดปัญหาอย่างใหญ่หลวงในสังคมมนุษย์ ระหว่างความเจริญเติบโตของความรู้ ความสามารถในการจัดการทุกอย่างรอบตัวของมนุษย์ และความขงักงันของความเติบโตทางจิตวิญญาณ ตลอดถึงความสามารถที่จะรู้จักตัวเองและการจัดการกับตัวเอง ให้ดำเนินไปทางที่ถูกต้องเพื่อให้เป็นทุกข์ในการดำรงชีพน้อยที่สุด ดังนั้นผลที่ตามมาได้แก่ การเบียดเบียน ทำลาย ทรัพยากรธรรมชาติ การเบียดเบียนเข็ดฆ่าสรรพสัตว์ และมนุษย์ด้วยกันเอง เกิดการเอารัดเอาเปรียบ แย่งชิงผลประโยชน์ในทุกรูปแบบ ทำให้มีการ ผิดเพี้ยนเกี่ยวกับความเชื่อตามคำสอนทางศาสนา ซึ่งมีให้เห็นอยู่ทั่วไป สังคมมนุษย์จึงเต็มไปด้วยความขัดแย้งอย่างรุนแรง เพราะมนุษย์สามารถเอาชนะหลายสิ่งรอบตัวเองได้ แต่ไม่สามารถเอาชนะตัวเองได้ มีสิ่งอำนาจรอบข้างอย่างสะดวกสบายมี แต่ความสุขทางจิตใจกลับน้อยลง มนุษย์แก้ปัญหาได้หลายอย่างแต่ขณะเดียวกันการพัฒนาก็ได้สร้างปัญหาขึ้นให้กับมนุษย์เช่นเดียวกันจึงเกิดความซับซ้อนยิ่งขึ้น ทำให้มนุษย์เกิดความหวาดหวั่นโดยทั่วไปว่าอาจจะการวิบัติล่มสลายของโลกอย่างยากที่จะหลีกเลี่ยงได้ (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2544 : 37) และเมื่อมองสังคมไทยในปัจจุบันก็เพราะว่าเกิดปัญหาในชาติ ที่ขาดความสมดุล ระหว่างความรู้ละคุณธรรมเช่นเดียวกับสังคมโลกโดยเฉพาะคุณธรรมในใจ ที่ยึดถือกันมายาวนานจนทำให้เกิดประเพณีอันดีงามของไทย มีความเสื่อมถอยลงเรื่อยๆและมีความรุนแรงความไหลบ่าของวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามากับกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้คนไทยมีค่านิยมนำเอาวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ของต่างชาตินำมาใช้ทางด้านการผลิตและในด้านการดำรงชีวิตประจำวัน ขณะที่เรายังไม่มีความรู้ความสามารถในการสร้างเทคโนโลยีเหล่านี้ได้ ขาดวิจารณญาณในการเลือกใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านั้นจึงทำให้เกิดปัญหาวิกฤตขึ้นกับสังคมไทย ในหลายด้านที่ส่งผลให้คนไทยส่วนใหญ่มีค่านิยมในวัฒนธรรมบริโภคนิยมตามรูปแบบของกลุ่มประเทศทางตะวันตก รวมทั้งการติดต่อสื่อสารในด้านข้อมูลข่าวสารที่เป็นไปอย่างรวดเร็วทำให้คนไทยเกิดความสำนและขัดแย้งทั้งเรื่อง ความคิด ค่านิยม บทบาท หน้าที่ ในพฤติกรรมชอบเอารัดเอาเปรียบเกิดการแข่งขันชิงดีชิงเด่น ขาดการประณีประนอมและการเกื้อกูลกัน จึงทำให้ระเบีย

วินัยและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ของคนในชาติถูกทำลาย คุณค่าของภูมิปัญญาไทยถูกละเลย วัฒนธรรมไทยถูกลดคุณค่าและตกอยู่ในสภาพที่อ่อนแอลง (พระธรรมปิฎก 2544 :45) ผลที่ปรากฏตามมาพอสรุปได้ดังนี้

1. เกิดความเสื่อมถอยทางด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามวิถีชีวิตที่ดีงามของคนไทย

2. ความละเลย ไม่เห็นคุณค่า และความสำคัญ ของศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย เพราะถูกรองรับโดยวัฒนธรรมต่างชาติ

3. เกิดปัญหาสังคมได้แก่ ความยากจน ครอบครัวแตกแยก ยาเสพติด อาชญากรรม และทารุณกรรมต่อเด็กและเยาวชน มีความรุนแรงมากขึ้น เพราะเกิดจากการพัฒนาที่ขาดความสมดุลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้ง และความไม่เป็นธรรมในสังคม

4. กระบวนการเรียนการสอนยังขาดการบูรณาการ ระหว่างความรู้ความเข้าใจ ในวิชา สัมพันธ์กับด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม การเรียนการสอนมีลักษณะแยกออกจากวิถีชีวิตที่แท้จริง ที่มนุษย์พึงเรียนรู้ด้วยระบบความรู้คู่คุณธรรม

5. ขาดเอกภาพด้านนโยบายและมาตรฐานในการศึกษา เพราะว่ามี การรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางเป็นใหญ่ สถานศึกษาขาดความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการอย่างอิสระ ขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และในองค์กรต่างๆ ในสังคม

6. บทบาทของสถาบัน และบุคลากรทางศาสนา โดยเฉพาะพุทธศาสนาถูกลดบทบาท ด้านการจัดการศึกษาลง สถาบันศาสนาซึ่งเคยเป็น สถานที่ให้การเรียนรู้และฝึกอบรมกุลบุตร กุลธิดาของพุทธศาสนิกชน ได้รับการยอมรับในฐานะที่พึ่งทางใจน้อยลง

7. การเรียนการสอนวิชาศาสนาในสถานศึกษาขาดครูเฉพาะทาง บุคลากรผู้สอนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในวิธีการถ่ายทอดศาสนธรรมและการเรียนการสอนด้านศาสนา รวมทั้งขาดสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน ขาดการวัดประเมินผล พฤติกรรมของผู้เรียน และยังขาดความต่อเนื่องการเรียนการสอน วิชาศาสนา จากระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่การศึกษาระดับอุดมการณ์ศึกษา

จากสภาพการณ์ที่สังคมไทยได้เกิดปัญหาในหลายๆด้าน ได้ส่งผลให้เด็กและเยาวชน มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หลายอย่าง เช่น ไม่เห็นคุณค่าของตนเอง เทียบกลางคืน หนีเรียน ดิต ยาเสพติด เล่นการพนัน โสเภณีเด็ก มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยเหมาะสม ขาดการปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องและเหมาะสม จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตลอดถึงอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่พึงปรารถนา (พิบูล สี่หาพงษ์

2546:25)

พระพุทธศาสนากับชนชาติไทยมีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติไทยและวัฒนธรรมไทยโดยเฉพาะสมัยก่อนที่ชนชาติไทยมีประวัติศาสตร์อันชักเจนชาวไทยได้นับถือพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องตลอดมา ได้เกิดวัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนไทยได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาเป็นเวลายาวนาน วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาของสังคมไทยเป็นแหล่งคำสอนการฝึกอบรม กิจกรรมส่วนใหญ่ที่มีความสำคัญของรัฐหรือชุมชนที่ดีจะมีส่วนประกอบด้วยพระพุทธศาสนาเป็นพิธีการเพื่อเน้นย้ำความสำคัญ และเสริมคุณค่าทางจิตใจดังที่พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต 2534:2) กล่าวว่า พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่มีบทบาท อิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยทุกด้าน ทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจสังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ตลอดจนการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม ศาสนธรรมหรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นพื้นฐานของจริยธรรมในสังคมไทย พระสงฆ์ถือว่าเป็นศาสนบุคคล ผู้มีหน้าที่ในการนำศาสนธรรมสู่เยาวชน ซึ่งนับถือว่าเป็นสิ่งยากสำหรับสังคมในปัจจุบัน (กรมวิชาการ 2546:2-5) แต่ถึงอย่างไรก็ตาม งานพัฒนาและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม พระสงฆ์ก็ยังคงทำหน้าที่นี้ต่อประชาชนอย่างต่อเนื่องในยุคปัจจุบัน พระสงฆ์หลายรูปได้รับการเคารพนับถือและยกย่องจากบุคคลทั่วไปว่า มีคุณูปการในการกล่อมเกล่าผู้คนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ และเป็นคนดีของสังคม เช่น พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยูร ปยุตโต) เป็นต้น

วัดพระศรีอารีย์ ได้ดำเนินการในการพัฒนา สังคม ชุมชน และจิตใจ ตลอดถึงการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่ประชาชนและเยาวชนโดยทั่วไป ปัจจุบันนี้ วัดพระศรีอารีย์มีโครงการ กิจกรรม ที่ได้ร่วมมือกับสถาบัน หน่วยงาน องค์กรทั่วไป เพื่อสร้างสรรค์พัฒนาเยาวชนของประเทศอย่างเต็มที่ จึงได้เสนอกิจกรรมของวัดพระศรีอารีย์ใน พ.ศ. 2549 ดังต่อไปนี้ คือ 1) ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย โครงการค่ายพุทธบุตร การสนับสนุนทุนการศึกษา 2) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ประกอบด้วย โครงการยววาทศิลป์(การพูดในที่ชุมชน) โครงการธรรมโฆษณาสัจจ 3) ศูนย์การเรียนรู้พระศรีอารีย์โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้วิทยุชุมชนวัดพระศรีอารีย์ (คลื่น FM 103.25 MHZ) และเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี 4) ศูนย์ประสานงานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ภาคตะวันตก ประกอบด้วย กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านวัดพระศรีอารีย์ โครงการขยายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ (สร้างเครือข่าย) กองทุนประปาหมู่บ้าน กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ 5) หน่วยงาน/หรือองค์กรอื่น ๆ

ภายในวัดพระศรีอารีย์ ประกอบด้วย ประชาคมราชบุรี ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอโพธาราม (ศูนย์การเรียนวัดพระศรีอารีย์) ศูนย์กิจกรรมร่วมรัฐสภา – ประชาสังคม ราชบุรี

ดังที่กล่าวมา วัดพระศรีอารีย์ เป็นวัดหนึ่งที่ได้ทำหน้าที่ในการพัฒนาสังคมและเยาวชนของประเทศให้มีคุณภาพตามจุดหมายที่ต้องการสร้างคนสร้างพระสร้างเยาวชนของชาติสร้างศาสนทายาทให้มีชีวิตอยู่บนโลกอย่างถูกต้อง ให้มีชีวิตสุขสงบ ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ไม่ให้ตกอยู่ในอำนาจของวัตถุนิยม และอบายมุข พุทธศาสนิกที่มาอบรมคุณธรรม ที่วัดพระศรีอารีย์ มีทั้งประชาชนทั่วไป ข้าราชการ นักเรียน นิสิต นักศึกษา ในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ พ.ศ. 2537-ปัจจุบัน ได้จัดโครงการอบรมคุณธรรมเป็นจำนวนมาก แต่ว่าทางวัดไม่ได้มีการเก็บรวบรวมรายชื่อของสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่ได้นำนักเรียนนักศึกษา มาเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร อย่างชัดเจนมากนักเพราะยังไม่ได้มีรูปแบบของการอบรมที่เต็มรูปแบบเหมือนในปัจจุบัน ปัจจุบันจึงมีการรวบรวมสถาบันการศึกษาที่นำนักเรียน นักศึกษา อย่างชัดเจน

วัดพระศรีอารีย์ ได้ดำเนินการในการพัฒนา สังคม ชุมชน และจิตใจ ตลอดถึงการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่ประชาชนและเยาวชน โดยทั่วไป ปัจจุบันนี้ วัดพระศรีอารีย์มีโครงการ กิจกรรม ที่ได้ร่วมมือกับสถาบัน หน่วยงาน องค์กรทั่วไป เพื่อสร้างสรรค์พัฒนาเยาวชนของประเทศอย่างเต็มที่ จึงได้เสนอกิจกรรมของวัดพระศรีอารีย์ใน พ.ศ. 2549 ดังต่อไปนี้ คือ 1) ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย โครงการค่ายพุทธบุตร การสนับสนุนทุนการศึกษา 2) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ประกอบด้วย โครงการยุวาทศิลป์ (การพูดในที่ชุมชน) โครงการธรรมโฆษณาสัจจร 3) ศูนย์การเรียนรู้พระศรีอารีย์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์ทดลองการเรียนรู้วิทยุชุมชนวัดพระศรีอารีย์(คลื่น FM 103.25 MHZ) และเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี 4) ศูนย์ประสานงานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ภาคตะวันตก ประกอบด้วย กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านวัดพระศรีอารีย์ โครงการขยายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ (สร้างเครือข่าย) กองทุนประปาหมู่บ้าน กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ 5) หน่วยงาน/หรือองค์กรอื่น ๆ ภายในวัด ประกอบด้วยประชาคมราชบุรี ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอโพธาราม (ศูนย์การเรียนวัดพระศรีอารีย์) ศูนย์กิจกรรมร่วมรัฐสภา – ประชาสังคม ราชบุรี

ดังจะเห็นได้ว่าวัดพระศรีอารีย์ ได้มีการดำเนินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร มาตั้งแต่ 2537- ปัจจุบัน โครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ เป็นโครงการที่จัดให้ความสำคัญในการพัฒนาเยาวชนทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ เพื่อต้องการที่จะให้เยาวชนอันเป็นกำลังของประเทศชาติในอนาคตได้มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต เพื่อบำเพ็ญประโยชน์ทั้งส่วนตนและส่วนรวม เพราะการพัฒนาที่สำคัญยิ่งกว่าการพัฒนาสิ่งอื่นใด นั่นก็คือ

การพัฒนาที่คน การพัฒนาจะให้ประสบความสำเร็จอย่างสมบูรณ์นั้นจำเป็นอย่างยิ่ง ที่คนจะต้องได้รับการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน คือ ด้านร่างกายเป็นผู้ที่มีสุขภาพที่ดี มีนิสัยที่ดี และมีอัตราการเจริญเติบโตอย่างเหมาะสมตามวัย ด้านสติปัญญา เป็นผู้ที่มีสติปัญญาดี กล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้องตามศีลธรรมที่ดำรง โดยยึดหลักธรรมของพระพุทธศาสนา 3 ประการคือ ทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้ผ่องใส และประกอบด้วยคุณธรรมต่าง ๆ เช่น มีวินัย มีความกตัญญู มีความอดทน มีความซื่อสัตย์มีความประหยัดไม่เห็นแก่ตัว ด้านบุคลิกภาพ คือให้เป็นผู้มีความร่าเริงแจ่มใส เป็นมิตรต่อผู้อื่น มีกิริยามารยาทแบบไทย ๆ ทั้งทางกาย วาจา จิตใจ มีความเชื่อมั่นในตนเองรู้จักการพึ่งตนเอง มีความรับผิดชอบ และวางตนให้เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ด้านสังคม เป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รู้จักเคารพในสิทธิของตนเองและผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม กล้าแสดงออกในทางที่เหมาะสม

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นพระสงฆ์และได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นพระวิทยากรอบรมคุณธรรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรแก่นักเรียน เยาวชน ตลอดถึงพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป และได้เข้าไปสอนนักเรียนในโรงเรียน ได้พบกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนซึ่งเป็นเยาวชนของชาติมากมายและนับวันปัญหาที่ถกขึ้นโดยนักเรียนและส่งผลกระทบต่อสังคมกลับมีความรุนแรงขึ้นทุกขณะ เมื่อได้เข้ามาศึกษาในสาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ได้เน้นหนักในด้านการศึกษาเพื่อการพัฒนา ซึ่งตรงกับการทำหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ทำน้าบริการด้านสังคม จึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาจิตใจที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยเฉพาะวัดพระศรีอารีย์ที่มีโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร โครงการธรรมโฆษณาสัจธรรม ซึ่งส่งเสริมกิจกรรมด้านคุณธรรมในจิตใจของเยาวชน ดังนั้น เพื่อต้องการทราบว่า ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงในหลายๆด้าน พระสงฆ์จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาจิตใจของนักเรียน เยาวชนให้สอดคล้องและตอบสนองต่อสภาพการณ์ได้มากหรือน้อยเพียงใด เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาสังคมให้มีความสันติสุขต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อการวิเคราะห์ศึกษาระดับการพัฒนาจิตใจของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรที่วัดพระศรีอารีย์
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความรู้ทางหลักธรรมที่ได้รับจากการพัฒนาจิตใจของนักเรียนตามหลักสูตร โครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ ก่อนเข้ารับการอบรมและภายหลังการอบรม
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค การดำเนินการพัฒนาจิตใจตามโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์

สมมติฐานในการวิจัย

1. ความรู้ทางธรรมภายหลังเข้ารับการอบรมสูงกว่าความรู้ก่อนเข้ารับการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ขอบเขตการวิจัย

เพื่อให้งานวิจัยนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตวิธีการศึกษา

1. ประชากร กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนที่ได้เข้าอบรมค่ายพุทธบุตรกับทางวัดพระศรีอารีย์จำนวน 800 คน

2. กลุ่มตัวอย่างประชากร คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดราชบุรีจำนวน 260 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดรูปแบบการพัฒนาของจิตใจที่พึงประสงค์ของนักเรียนที่จะต้องศึกษาไว้ 3 ด้าน คือ

1. เจตคติก่อนเข้าอบรม

2. วัตถุประสงค์หลัก 5 ดี ประกอบด้วย

 การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่

 การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์

 การเป็นเพื่อนที่ดีต่อเพื่อน

 การเป็นเยาวชนที่ดีของชาติ

 การเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีของศาสนา

3. เจตคติภายหลังการอบรม

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันผู้วิจัยได้กำหนดคำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย การศึกษารูปแบบการพัฒนาจิตใจที่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย วัดพระศรีอารีย์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรีไว้ดังนี้

วัด หมายถึง สมบัติส่วนรวมของชาวพุทธ เป็นอารามที่พำนักของพระสงฆ์เพื่อทำกิจวัตรส่วนตัวและการให้บริการแก่ชุมชนตลอดทั้งเป็นสถานที่ทำกิจกรรมร่วมกันของวัดพระศรีอารีย์ ราชบุรี

พระสงฆ์ หมายถึง ฆราวาสที่เข้ามาบวชเป็นบรรพชิตและปฏิบัติวัตรตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า ของวัดพระศรีอารีย์ ราชบุรี

รูปแบบ หมายถึง กระบวนการการดำเนินงานของนักเรียนและการกระทำที่เกี่ยวกับปฏิบัติหน้าที่ ความรับผิดชอบ และควรทำตามสิทธิอันชอบธรรมของวัดพระศรีอารีย์

บทบาทพระสงฆ์ หมายถึง พระสงฆ์ที่เรียนรู้และปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และนำความรู้ที่มีมาช่วยเหลือชุมชน สังคม โดยปฏิบัติตามหลักภารกิจสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน คือ การเผยแผ่ การปกครอง การศึกษาสงเคราะห์ ด้านศาสนศึกษา สังคมสงเคราะห์ และสาธารณูปการ เพื่อสร้างสรรค์สังคมให้สงบสุข

นักเรียน หมายถึง เยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนทั้งภาครัฐและเอกชน ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่มาเข้าค่ายอบรมกับวัดพระศรีอารีย์

เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกทางจิตใจของนักเรียนที่เกิดขึ้นก่อนเข้าค่ายและหลังเข้าค่ายค่ายพุทธบุตร

เจตคติต่อบิดามารดา หมายถึง ความรู้สึกทางจิตใจของนักเรียนที่มีต่อบิดามารดา

เจตคติต่อครูอาจารย์ หมายถึง ความรู้สึกทางจิตใจของนักเรียนที่มีต่อครูอาจารย์

เจตคติต่อเพื่อน หมายถึง ความรู้สึกทางจิตใจของนักเรียนที่มีต่อเพื่อน

เจตคติต่อประเทศชาติ หมายถึง ความรู้สึกทางจิตใจของนักเรียนต่อประเทศชาติ

เจตคติต่อศาสนา หมายถึง ความรู้สึกทางจิตใจของนักเรียนต่อพระพุทธศาสนา

พุทธบุตร หมายถึง ชื่อที่ใช้เรียกแทนนักเรียนที่มาเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตร

ค่ายพุทธบุตร หมายถึง โครงการที่ทางวัดพระศรีอารีย์จัดให้มีขึ้นเพื่อเป็นรูปแบบที่เหมาะสมแก่การพัฒนาจิตใจนักเรียน เยาวชน ที่ยังเป็นวัยรุ่น

จิตที่พึงประสงค์ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดในหน้าที่ที่นักเรียนพึงปฏิบัติต่อ พ่อแม่ ครู เพื่อน ประเทศชาติ และศาสนา อย่างเหมาะสมและถูกต้องที่สุด

สถาบันทางสังคม หมายถึง หน่วยงาน องค์กร ที่ทำหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายเพื่อขัดเกลาพัฒนาให้คนในสังคมมีทัศนคติและจุดหมายร่วมกัน

สถาบันศาสนา หมายถึง องค์กรทางคณะสงฆ์ ที่ทำหน้าที่พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนเพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การพัฒนาจิตใจ หมายถึง การอบรมสั่งสอนเพื่อยกระดับคุณธรรมในจิตใจของนักเรียนให้สูงขึ้น จนสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของตนเอง มาเป็นจิตที่พึงประสงค์ตามหลัก 5 ดี

หลัก 5 ดี หมายถึง หน้าที 5 ประการ คือ 1) การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ คือ เชื่อฟังพ่อแม่ ปฏิบัติตามคำสั่งสอน 2) การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ คือ เป็นผู้ว่านอนสอนง่าย ตั้งใจเรียน ปฏิบัติตามคำสั่งสอน 3) การเป็นเพื่อนที่ดีต่อเพื่อน คือ ช่วยเหลือยามเดือดร้อน ให้กำลังใจในยามที่ทุกข์ใจ ช่วยให้อำแนะนำในการเรียน 4) การเป็นเยาวชนที่ดีของชาติ คือ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข หรือสิ่งผิดกฎหมายทั้งสิ้น 5) การเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีของศาสนา คือ รักษาศีลและยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต ที่นักเรียนต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสม

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. เพื่อให้ทำได้ดีทราบถึงระดับในการพัฒนาจิตใจของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรที่วัดพระศรีอารย์
2. เพื่อให้ทราบการพัฒนาจิตใจของนักเรียนก่อนเข้ารับการอบรมและภายหลังเข้ารับการอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์
3. เพื่อให้ทำได้ดีทราบถึงความรู้ทางหลักธรรมที่ได้รับจากการพัฒนาจิตใจของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรที่วัดพระศรีอารย์
4. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการหลักสูตรการอบรมค่ายพุทธบุตรของวัดพระศรีอารย์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษารูปแบบของการพัฒนาจิตใจที่พึงประสงค์ของนักเรียนที่มาเข้าฝึกอบรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ขอเสนอ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับวัดพระศรีอารย์
2. โครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์
3. แนวคิดเกี่ยวกับค่ายพุทธบุตร
4. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจที่พึงประสงค์
5. บทบาทการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์
6. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม
7. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเชิงพุทธศาสตร์
8. แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้
9. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับวัดพระศรีอารย์

ในฐานะที่วัดพระศรีอารย์เป็นวัดหนึ่งที่ตั้งมีบทบาทผลงานการพัฒนาทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่ประชาชน เยาวชน ตลอดจนทั้งนักเรียนโดยทั่วไป ดังนั้นจะได้แสดงข้อมูลประวัติความเป็นมาของวัดพระศรีอารย์ ดังนี้

วัดพระศรีอารย์

ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 139 ซอยสุขาภิบาล 8 หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านเลือก อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีพื้นที่ทั้งหมด ประมาณ 40 ไร่เศษ มีอาณาเขต ดังนี้ คือ

ทิศเหนือ จรดกับ บ้านวัดพระศรีอารย์ หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านเลือก อำเภอโพธาราม

ทิศใต้ จรดกับ โรงเรียนวัดพระศรีอารย์ ตำบลบ้านเลือก อำเภอโพธาราม

ทิศตะวันออก จรดกับ บ้านอีจาง ตำบลวังเย็น อำเภอบางแพ

ทิศตะวันตก จรดกับ ชุมชนบ้านหนองเต่าดำ ตำบลบ้านเลือก อำเภอโพธาราม

ประวัติความเป็นมา

เดิมวัดพระศรีอารีย์ ชื่อวัดสระอาณ สันนิษฐานว่า ได้เริ่มก่อสร้างเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2275 ซึ่งเดิมเป็นวัดร้างไม่มีพระภิกษุมาอยู่จำพรรษา เป็นวัดเก่าที่มีมาช้านาน โดยมีผู้ค้นพบอุโบสถเป็นแบบก่ออิฐถือปูน ขนาดกว้าง 4 เมตร ยาว 9 เมตร เป็นอุโบสถมหาอุด มีทางเข้าวัดเพียงด้านหน้าด้านเดียว ด้านทิศเหนืออุโบสถมีสระน้ำโบราณอยู่คู่ ซึ่งในขณะที่ค้นพบมีสภาพเก่าและชำรุดทรุดโทรมเป็นอย่างมาก ภายในอุโบสถมีพระประธานเก่าแก่เป็นอิฐเผาถือปูน บริเวณรอบ ๆ อุโบสถนั้น ปกคลุมไปด้วยป่ายางอายุราวร้อยกว่าปี ต่อมาในปี พ.ศ. 2475 เริ่มมีพระภิกษุเข้ามาพักจำพรรษาจนถึงปัจจุบัน ในปี พ.ศ. 2500 ได้เปลี่ยนชื่อจากวัดสระอาณมาเป็น “วัดพระศรีอารีย์”

ปัจจุบันวัดพระศรีอารีย์ ตั้งอยู่เลขที่ 139 บ้านพระศรีอารีย์ หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านเลือก อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีเนื้อที่ 56 ไร่ 1 งาน 63 ตารางวา ส.ค. 1 เลขที่ 125 มีที่ธรณีสงฆ์จำนวน 11 แปลง เนื้อที่ 70 ไร่ 50 ตารางวา

ลักษณะพื้นที่ทั่วไป

ลักษณะพื้นที่ทั่วไปของวัดพระศรีอารีย์ เป็นพื้นที่ราบ ด้านข้างมีคลองชลประทานไหลผ่าน มีต้นไม้ใหญ่อยู่มากมาย บรรยากาศร่มรื่น มีทางเข้า-ออก จำนวน 3 ทาง สิ่งปลูกสร้างและอาคารต่างๆมากมาย ประกอบด้วย

ศาลาขนาดใหญ่จุคนได้ตั้งแต่ 500 คน ขึ้นไป จำนวน 3 หลัง

ศาลารวมใจกีฬาไทยชุมชน จำนวน 1 แห่ง

อาคาร 3 ชั้น จำนวน 1 หลัง

ตึกที่พักสงฆ์ จำนวน 1 หลัง

วิหาร จำนวน 1 หลัง

อุโบสถทองคำร้อยล้าน ขนาดใหญ่ จำนวน 1 หลัง

หอเกียรติยศ จำนวน 1 หลัง

ศูนย์การเรียนรู้ จำนวน 1 หลัง

ศูนย์การเรียนรู้คอมพิวเตอร์ จำนวน 1 หลัง

สวนสุขภาพเฉลิมพระเกียรติ พื้นที่ 5 ไร่ จำนวน 1 แห่ง

ลานออกกำลังกาย (แอโรบิค) พร้อมเครื่องเสียง และเครื่องบริหารร่างกาย จำนวน 12 ชุด

ห้องน้ำ ขนาด 40 ห้อง จำนวน 1 หลัง

ห้องน้ำ ขนาด 20 ห้อง จำนวน 2 หลัง

เมรุ จำนวน 1 หลัง

การพัฒนาวัด

หลังจากพระครูสิริพัฒนกิจ (หลวงพ่อจันทร์ กนฺตโร ขณะอุปสมบทปีพรรษาแรก ประมาณปี 2493) ได้รับตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดพระศรีอารย์ ต่อจากหลวงพ่ออินทร์ ได้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดพระศรีอารย์มาโดยลำดับ เช่น บูรณะอุโบสถหลังเก่า ในปี พ.ศ. 2510 และพ.ศ. 2530 ตามลำดับ สร้างศาลาการเปรียญปี พ.ศ.2506 สร้างอุโบสถหลังใหม่ปี พ.ศ. 2511 สร้างกุฏิสิริพัฒนกิจ พ.ศ.2514

ต่อมาเมื่อ พระครูสิริพัฒนกิจ (หลวงพ่อจันทร์ กนฺตโร) มรณภาพลง พระครูวิทิศพัฒนโสภณ เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน ได้มารับตำแหน่ง โดยได้ดำเนินตามแนวคิดของท่านเจ้าอาวาสองค์ก่อน พร้อมทั้งนำแนวคิดใหม่ๆเข้ามาบริหารจัดการ จนวัดพระศรีอารย์ ได้เป็นศูนย์กลางในการฝึกอบรมค่ายคุณธรรม ค่ายวาทศิลป์ จนเป็นที่เลื่องชื่อและรู้จักกันดีในปัจจุบัน และดำเนินโครงการต่างๆมากมาย อาทิ โครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร, โครงการค่ายยุววาทศิลป์สัมพันธ์, โครงการประกวดวาทศิลป์, โครงการน้ำหมักชีวภาพ, โครงการน้ำสมุนไพร(น้ำลูกยอ) , โครงการเตาเผาถ่านน้ำส้มไม้, โครงการธนาคารต้นไม้, โครงการธนาคารขยะ ,โครงการถังหมักก๊าซชีวภาพ,โครงการดนตรีไทย, โครงการอนุรักษ์ว่าวไทย,โครงการปู้ยหมักจากใบไม้,โครงการสวนสมุนไพร,โครงการมัคคุเทศก์น้อย,โครงการอุปสมบทหมู่เฉลิมพระเกียรติ, โครงการการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ อีกทั้ง ยังเป็นศูนย์กลางในการประสานงานของกลุ่มองค์กรภาคเอกชน เป็นที่ตั้งของมูลนิธิประชาคมจังหวัดราชบุรี ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวัดพระศรีอารย์จังหวัดราชบุรี นอกจากนี้ยังได้ทำการก่อสร้าง สิ่งปลูกสร้างต่างๆมากมาย อาทิ ตึกสำนักงาน เมื่อปี พ.ศ. 2536 – 2537 หอระฆัง เมื่อปี พ.ศ. 2532 – 2538 ศาลาประติมากรรมไทย เมื่อปี พ.ศ. 2537 ห้องน้ำ/ห้องสุขา เมื่อปี พ.ศ. 2537- 2538 จำนวน 3 หลัง โรงครัวเมื่อปี พ.ศ. 2542 ศาลาปฏิบัติธรรม เมื่อปี พ.ศ. 2541 อาคารอำนวยการ เมื่อพ.ศ. 2544 ห้องประชุมประชาคม เมื่อปี 2547 หอเกียรติยศ, สำนักงานค่ายพุทธบุตร/วาทศิลป์/ตำรวจชุมชน ,ศูนย์การเรียนรู้คอมพิวเตอร์ ,ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวัดพระศรีอารย์จังหวัดราชบุรี ,ห้องปฏิบัติธรรมธารมย์ ,ศาลารวมใจกีฬาไทยชุมชน , สร้างถนนวิทย์ฐานกรณ์ เมื่อปี 2549

การสร้างถาวรวัตถุภายในวัด

1. อุโบสถหลังเก่า

สร้างแบบก่ออิฐถือปูน กว้างประมาณ 4 เมตร ยาวประมาณ 9 เมตร เป็นอุโบสถมหาอุด มีทางเข้าด้านหน้าเพียงด้านเดียว ด้านทิศเหนืออุโบสถมีสระน้ำโบราณอยู่คู่ อุโบสถหลังเก่าเป็นสิ่งที่ก่อสร้างสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย โดยได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ตามลำดับหลักฐานการค้นพบ ไม่มีการระบุชี้ว่าสร้างในปีใด จากการศึกษารูปลักษณะพุทธศิลป์ ตลอดจนการศึกษาจากอิฐที่ใช้ในการก่อสร้างเจดีย์หน้าอุโบสถ (เจดีย์ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้) สันนิษฐานว่าสร้างเมื่อประมาณ พ.ศ. 2200 - 2300 ชาวบ้านพบอุโบสถหลังเดิม เมื่อเกิดไฟไหม้ป่าไผ่ในบริเวณวัด ซึ่งเดิมเป็นป่าไผ่ที่รกชัฏ ตามคำบอกเล่าของผู้สูงอายุท่านหนึ่งว่า เมื่อประมาณปี 2475 มีผู้จุดไฟเผาป่าไผ่ เมื่อไฟดับได้พบอุโบสถ ซึ่งตัวอาคารมีขนาดเล็ก เหลือเพียงผนังอาคารหลังคาถูกไฟไหม้ พบมีเพียง 2 ห้อง ไม่มีหน้าต่าง ภายในอุโบสถพบพระประธาน 3 องค์ บริเวณใกล้เคียงพบศาลปู่ดำ และสระน้ำอยู่ด้านทิศเหนืออุโบสถ ด้วยแรงศรัทธาของชาวบ้านบริเวณนั้น จึงได้ร่วมกันบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ โดยมีคุณยายเฒ่าเป็นเจ้าภาพหลักในการบูรณะครั้งนั้น

หลังจากการบูรณปฏิสังขรณ์ในครั้งนั้นแล้ว ยังได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นอีกหลายครั้ง ซึ่งครั้งที่สำคัญที่สุด ได้แก่ การปรับเปลี่ยนรูปทรงและขนาดของอุโบสถ คือ การบูรณะในปี 2537 และปี 2540 โดยในปี 2537 ได้ขยายตัวอุโบสถให้ใหญ่ขึ้นอีกเท่าตัว โดยใช้กระเบื้องมุงหลังคา ต่อมาในปี 2540 ได้ปูหินแกรนิต ทั้งด้านในและบริเวณรอบอุโบสถ

การบูรณปฏิสังขรณ์ เท่าที่ปรากฏหลักฐานมีดังนี้ คือ

พ.ศ. 2475 คุณยายเฒ่าเป็นเจ้าภาพร่วมกับชาวบ้าน

พ.ศ. 2510 หลวงพ่อจันทร์เป็นประธานในการบูรณปฏิสังขรณ์

พ.ศ. 2530 ใช้งบประมาณ 85,000 บาท

พ.ศ. 2537 ใช้งบประมาณ 150,000 บาท

พ.ศ. 2540 ใช้งบประมาณ 40,000 บาท

2. ศาลาการเปรียญ

ศาลาการเปรียญ เริ่มสร้างในปีพ.ศ. 2506 โดยหลวงพ่อจันทร์เป็นผู้ควบคุมการก่อสร้างด้วยตนเอง ซึ่งเมื่อก้าวถึงการก่อสร้างศาลาการเปรียญแล้ว ในสมัยนั้นเป็นที่โจทษ์ขานกันว่าศาลาการเปรียญที่หลวงพ่อจันทร์กำลังสร้างขึ้น มีขนาดใหญ่โตเกินความจำเป็น การสร้างศาลาการเปรียญอาศัยกำลังของคนในบ้านวัดพระศรีอารีย์และบริเวณใกล้เคียง ซึ่งช่างที่ทำการก่อสร้างเป็นคนในชุมชน ทั้งหมดอยู่ในการควบคุมดูแลของหลวงพ่อจันทร์ กนฺตโร

3. อุโบสถหลังใหม่ (อุโบสถทองคำร้อยล้าน)

เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก กว้าง 18 เมตร ยาว 40 เมตร ประดับด้วยลวดลายปูนปั้นซึ่งเป็นฝีมือช่างพื้นบ้าน และภาพวาดเรื่องพระมหาชนก ทศชาติ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 14 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2510 ใน พ.ศ. 2510 ในสมัยพระครูสิริพัฒนกิจ (หลวงพ่อจันทร์ กนฺตโร) เป็นเจ้าอาวาส หลวงพ่อจันทร์ ได้ปรารภการสร้างอุโบสถหลังใหม่กับคณะอุบาสก อุบาสิกา ถึงการสร้างอุโบสถหลังนี้ เพื่ออนุรักษ์มรดกของไทยในด้านศิลปวัฒนธรรม ประติมากรรมและจิตรกรรม ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป จากคำปรารภดังกล่าวสู่การสร้างอุโบสถหลังใหม่ในปี พ.ศ. 2511 โดยนายถนอม(ไม่ทราบนามสกุล) ผู้ซึ่งทำงานอยู่ที่กรมศิลปกร ได้นำแบบอุโบสถให้หลวงพ่อจันทร์ดู และได้ดำเนินการปรับตามแบบที่ท่านต้องการ ที่สำคัญคือ ไม่มีการตอกเสาเข็ม เพราะสมัยนั้นในเขตต่างจังหวัด การก่อสร้างยังไม่มีมีการตอกเสาเข็ม เพียงแต่นำหินมาถมและเทคานรองรับตัวอุโบสถ

ช่างผู้รับงานก่อสร้างเป็นคนบ้านพระศรีอารีย์ แรงงานในการก่อสร้างครั้งนี้ เป็นการลงแรงของคนในชุมชนและบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง การก่อสร้างส่วนมาก ทำในช่วงเวลาเมื่อว่างจากงานประจำของชาวบ้าน

ในปี พ.ศ. 2517 เกิดน้ำท่วมใหญ่ จนชาวบ้านหวันวิตกว่า อุโบสถที่อยู่ระหว่างก่อสร้างจะพังทลายลงมาได้ เพราะไม่มีเสาเข็ม แต่หลังจากน้ำลดลงแล้ว ไม่ปรากฏความเสียหายใดๆ การก่อสร้างต้องหยุดชะงักลงช่วงเวลาหนึ่ง เนื่องจากต้องการช่างที่มีฝีมือด้านงานปูนปั้น เข้าดำเนินการก่อสร้าง ต่อมานายประเสริฐ อรชร ได้เข้ามารับช่วงก่อสร้างต่อ ได้ดำเนินการเทคานรอบตัวอาคาร เพื่อความมั่นคง และความสมบูรณ์ของอาคาร สิ่งสำคัญคือ การติดลายปูนปั้นต่างทั้งภายในและรอบนอกอุโบสถ พระประธานในอุโบสถ เป็นพุทธรูปปางมารวิชัยศิลปะพม่า สร้างด้วยหยกขาวทั้งองค์ มีหลวงพ่อดุตตะ (พระราชสังวรอุดม วัดวังวิเวการาม จังหวัดกาญจนบุรี) เป็นประธานในการอัญเชิญมาประดิษฐานไว้ ณ อุโบสถหลังนี้ เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 3 เดือนมกราคม พ.ศ. 2536

4. กุฏิสงฆ์(สิริพัฒนกิจ)

สร้างเมื่อ พ.ศ. 2514 เป็นอาคารคอนกรีต 2 ชั้นครึ่ง เป็นอาคารที่สร้างด้วยกำลังศรัทธาของชาวบ้านทั้งในหมู่บ้านพระศรีอารีย์และประชาชนทั่วไป ประชาชนทั่วไปรู้จักกันในนาม “ตึกขาว”

5. ตึกสำนักงาน

สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2536 – 2537 เป็นอาคารแบบคอนกรีตเสริมเหล็ก (คสล.) 2 ชั้น ยาว 20 เมตร กว้าง 12 เมตร ภายในอาคารประกอบด้วยห้องประชุมใหญ่ 1 ห้อง ห้องประชุมเล็ก

จำนวน 2 ห้อง สำนักงานวัดพระศรีอารีย์ สถานีวิทยุชุมชนวัดพระศรีอารีย์ และห้องพักอีกจำนวน 5 ห้อง ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 3,935,000 บาท ประชาชนทั่วไปรู้จักกันในนาม “ตึกเขียว”

6. หอระฆัง

สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2532 – 2538 เป็นอาคารแบบคอนกรีตเสริมเหล็ก 2 ชั้น ยาว 4 เมตร กว้าง 4 เมตร ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 426,000 บาท

7. ศาลาประติมากรรมไทย

สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2537 เพื่อเป็นที่เก็บรวบรวมและแสดงลายปูนปั้น (ลายไทย) ที่ใช้ติดอุโบสถ ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 150,000 บาท

8. ห้องน้ำ/ห้องสุขา

สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2537- 2538 จำนวน 3 หลัง รวม 25 ห้อง กว้าง 7 เมตร ยาว 10 เมตร ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 250,000 บาท

9. โรงครัว

สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2542 เป็นอาคารคอนกรีต หลังคามุงสังกะสี ติดยาเพดาน พื้นปูด้วยกระเบื้อง ยาว 12 เมตร กว้าง 9 เมตร ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 158,000 บาท

10. ศาลาปฏิบัติธรรม

สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2541 แบบคอนกรีตเสริมเหล็ก ชั้นเดียว หลังคาเป็นโครงเหล็กมุงด้วยกระเบื้อง พื้นปูหินขัด ยาว 50 เมตร กว้าง 22 เมตร ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 257,000 บาท

11. อาคารอำนวยการ

สร้างเมื่อพ.ศ. 2544 ประกอบด้วยห้องประชุมขนาดกว้าง 8 เมตร ยาว 10 เมตร จำนวน 1 ห้อง ซึ่งมีหน่วยงานต่าง ๆ มาใช้บริการเป็นประจำเช่น ประชาคมราชบุรี สมาคมวิทยุชุมชน ภายนอกเป็นสถานที่บริการดอกไม้ธูปเทียน ทอง, การทำบุญ โลงศพแก่ศพที่ยากไร้

ปูชนียวัตถุภายในวัดพระศรีอารีย์

1. หลวงพ่อแช่ม หลวงพ่อพลอย และหลวงพ่อปาน เป็นพระพุทธรูปสร้างด้วยอิฐดินเผาถือปูน เมื่อสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ประมาณ พ.ศ. 2275

2. พระศรีอารีย์ (พระพุทธรูปคู่วัดพระศรีอารีย์) พระศรีอารีย์ เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่พิมพ์พระศรีอารีย์ ซึ่งลักษณะเด่น คือ มีตาลปัตรอยู่ด้านหลังพระพุทธรูป จีวรจับกลีบคล้ายพุทธศิลป์สมัยคันธาระ องค์เดิมเป็นพระพุทธรูปคู่วัดมาแต่โบราณ ไม่มีหลักฐานว่า สร้างขึ้นในสมัยใด หรือนำมาจากที่ใด อีกองค์หนึ่งนำมาจากวัดธรรมศาลา จังหวัดนครปฐม ปัจจุบันองค์เดิมได้ประดิษฐานอยู่บนห้องประชุม ภายในตึกสำนักงาน ส่วนองค์ที่นำมาจากวัดธรรมศาลา ประดิษฐาน

ในอุโบสถด้านหน้าพระประธาน พระศรีอารย์ทั้ง 2 องค์เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่เคารพกราบไหว้ของคนในชุมชนและใกล้เคียง

3. พระประธานหยกขาว (พระประธานในอุโบสถทองคำร้อยล้าน) เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะพม่า สร้างด้วยหยกขาวบริสุทธิ์ทั้งองค์ อัญเชิญมาจากประเทศพม่าเล่ากันว่า เดิมทีหลวงพ่อดำต้องการที่จะให้ช่างในประเทศพม่าสร้างพระพุทธรูปให้ แต่ไปพบพระพุทธรูปองค์นี้ โดยคำแนะนำของหลวงพ่อดำ (พระราชสังวรอุดม วัดวังแก้วเวภาราม อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี) จึงได้อัญเชิญมาประดิษฐานที่อุโบสถวัดพระศรีอารย์ เมื่อวันที่ 3 เดือนมกราคม พ.ศ. 2536 โดยหลวงพ่อดำได้เมตตาเป็นประธานในพิธีนี้ด้วย

4. สรีระพระครูสิริพัฒนกิจ (หลวงพ่อดำ กนตฺโร) อดีตเจ้าอาวาสวัดพระศรีอารย์ (พ.ศ. 2493 – 2534) เป็นพระนักปฏิบัติ ได้ริเริ่มสร้างอุโบสถทองคำร้อยล้านแทนหลังเก่า นามเดิมขันธุ์ นามสกุล พุ่มเกษม เกิดเมื่อวันที่ 27 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2468 ปีฉลู อุปสมบทเมื่อวันที่ 25 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2488 โดยมีพระครูโพธาริมย์ วัดบ้านเลือก อำเภอบางแพไร จังหวัดราชบุรี ปี พ.ศ. 2493 ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดพระศรีอารย์ วันที่ 27 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2514 ได้รับแต่งตั้งเป็นพระฐานานุกรม ของพระธรรมปิฎก วัดปทุมคงคาราชวรวิหาร พระอารามหลวง ที่ พระครูสมุห์ขันธุ์

พ.ศ. 2521 ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะตำบลบ้านเลือก – หนองโพ

พ.ศ. 2522 ได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์

วันที่ 5 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2527 ได้รับเลื่อนสมณศักดิ์เป็นที่ พระครูสิริพัฒนกิจ มรณภาพเมื่อวันที่ 3 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 สิริรวมอายุได้ 66 ปี 46 พรรษา คณะศิษย์ได้เก็บสรีระของท่านไว้ และทำบุญครบวันมรณภาพทุกปี

5. พระศรีอริยรัตนนิมิต

สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2540 เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย สร้างด้วย แก้วคริสตัลจากประเทศสาธารณรัฐเชค โกลสีโลหะเกีย ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 2,000,000 บาท ปัจจุบันประดิษฐานในอุโบสถทองคำร้อยล้านวัดพระศรีอารย์

6. ศาลปู่ดำ ศาลปู่ขาว และศาลเจ้าพ่อเขาสูง

ศาลปู่ดำ พบพร้อมกับอุโบสถหลังเก่า เดิมทีเป็นเพียงศาลเล็กมีต้นตะโกอยู่ด้านหลัง ต่อมาเมื่อต้นตะโกโค่นลง หลวงพ่อดำจึงได้สร้างศาลขึ้นใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2521 ศาลปู่ขาว เดิมที่อยู่ติดคลองด้านทิศเหนือของวัด ภายหลังได้ย้ายไปสร้างอยู่ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของวัด ศาลเจ้าพ่อเขาสูง อยู่ด้านหน้าศาลปู่ขาว ทั้ง 3 ศาลเป็นที่เคารพของประชาชนในหมู่บ้านวัดพระศรีอารย์ ซึ่งจะมีพิธีเลี้ยงเจ้าเป็นประจำทุกปี

7. ต้นสาละ

พระครูสิริพัฒนกิจ (หลวงพ่อจันทร์ กนฺตฺโร) ได้นำมาจากประเทศอินเดีย (แยกเป็นประเทศเนปาล) เมื่อครั้งไปนมัสการสังเวชนียสถาน ในปี พ.ศ. 2518 ต้นสาละ เป็นต้นไม้ที่สำคัญอีกชนิดหนึ่งในพระพุทธศาสนา ในพุทธประวัติกล่าวว่า สิทธัตถะราชกุมาร ประสูติจากพระครรภ์ของพระนางสิริมหามายา ณ ใต้ต้นสาละ ในคราวที่เสด็จประพาสสวนลุมพินีวัน ลักษณะเด่นของต้นสาละ เป็นต้นไม้ที่ออกดอกตามลำต้น ซึ่งไม่เหมือนต้นไม้ชนิดอื่น ดอกสีชมพูอมแดง มีกลิ่นหอม และออกดอกตลอดทั้งปี

ทำเนียบเจ้าอาวาส

วัดพระศรีอารีย์เป็นวัดที่สร้างมานาน จากหลักฐานคำบอกเล่าต่อ ๆ กันมา ได้มีภิกษุที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสมาแล้วหลายรูป เท่าที่มีหลักฐานปรากฏ มีดังนี้

1. พระอธิการแถว ไม่ทราบปี พ.ศ. ที่ดำรงตำแหน่ง
2. พระอธิการบุญ ไม่ทราบปี พ.ศ. ที่ดำรงตำแหน่ง
3. พระอธิการอินทร์ ธรรมโชติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2493
4. พระครูสิริพัฒนกิจ (จันทร์ กนฺตฺโร) ตั้งแต่ พ.ศ. 2493 ถึง พ.ศ. 2534
5. พระครูวิทิศพัฒนโสภณ(สง่า ฐานิสฺสโร)เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน (ปีพ.ศ. 2535 –

ปัจจุบัน)

ประวัติพระครูวิทิศพัฒนโสภณ (สง่า ฐานิสฺสโร,รองเจ้าคณะอำเภอโพธาราม,เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน)

เดิมชื่อ สง่า นามสกุล ชูเลิศ เกิดวันพุธ ที่ 25 เมษายน 2496 บิดาชื่อ นายถม ชูเลิศ มารดาชื่อ นางแถว ชูเลิศ ที่บ้านเลขที่ 100 หมู่ที่ 9 ต.บ้านเล็ก อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

อุปสมบท วันที่ 19 มิถุนายน 2520 ณ พัทธสีมาวัดพระศรีอารีย์ ต.บ้านเล็ก อ.โพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยมี พระราชวรเวที (ประเทศ กวีโร) วัดช่องลม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูสิริพัฒนกิจ (จันทร์ กนฺตฺโร) วัดพระศรีอารีย์ ตำบลบ้านเล็ก อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระครูศีลวิสุทธาภรณ์ วัดหลวง ตำบลวังเย็น อำเภอบางแพ เป็นพระอนุสาวนาจารย์

การศึกษา

พ.ศ. 2512 สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 โรงเรียนวัดพระศรีอารีย์(จันทร์ราษฎร์บำรุง)

พ.ศ. 2527 สอบได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดพระศรีอารีย์

พ.ศ. 2539 ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต กิตติมศักดิ์ (สาขาพัฒนาชุมชน) มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง จังหวัดราชบุรี

ตำแหน่งหน้าที่

พ.ศ. 2524 รักษาการเจ้าอาวาสวัดหนองรี ตำบลบ้านเล็ก อำเภอโพธาราม

พ.ศ. 2524 – 2533 เป็นเจ้าอาวาสวัดหนองรี

พ.ศ. 2534 เป็นเจ้าอาวาสวัดพระศรีอารย์

พ.ศ. 2534 เป็นเจ้าคณะตำบลบ้านเล็ก – หนองโพ อำเภอโพธาราม

พ.ศ. 2542 เป็นรองเจ้าคณะอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

สมณศักดิ์

พ.ศ. 2533 ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระฐานานุกรมในพระ ที่ พระสมุห์สง่า ฐานิสฺสโร

พ.ศ. 2537 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ ที่ พระครูวิทิศพัฒนโสภณ

คติประจำใจ

จริงใจ ใฝ่รู้ สู้งาน ประสานความคิด อุทิศเวลา

วัดพระศรีอารย์ ซึ่งมีพระภิกษุสามเณรโดยการนำของพระครูวิทิศพัฒนโสภณ(เจ้าอาวาส,รองเจ้าคณะอำเภอโพธาราม) เป็นตัวแทน ได้ทำกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์อย่างมากมาย ทั้งที่เป็นการปฏิบัติตามบทบาทของพระสงฆ์ เช่น การศึกษาสงเคราะห์ โดยการให้ทุนการศึกษา การเผยแผ่ซึ่งนับว่าเป็นกิจกรรมที่เด่นของวัด ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ นี้สร้างประโยชน์แก่ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ซึ่งมีความเป็นมาดังนี้

โครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม “ค่ายพุทธบุตร”

ความเป็นมา ก่อนที่จะมีการจัดตั้งโครงการเข้าค่ายพุทธบุตรขึ้นที่วัดพระศรีอารย์นี้ พระมหาชวกร สุขเมโธ ซึ่งเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส ได้เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรธรรมทายาท และอยู่ศึกษางานเข้าค่ายอบรมเยาวชนที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ จังหวัดนนทบุรี เป็นระยะเวลาประมาณ 3 - 4 ปี และได้ศึกษาดูงานในการเข้าค่ายอบรมในต่างจังหวัด เมื่อปี พ.ศ. 2536 ในขณะที่ท่านทำงานเกี่ยวกับการเผยแผ่อยู่นั้น มีแนวคิดเป็นทุนเดิมอยู่แล้วว่าจะต้องมาจัดโครงการในลักษณะนี้ (เข้าค่ายพุทธบุตร) ที่วัดพระศรีอารย์ พระมหาชวกร จึงได้เริ่มจัดค่ายอบรมคุณธรรมที่วัดพระศรีอารย์ประมาณปี พ.ศ. 2537 ในเบื้องต้นได้มีสหธรรมิกที่มีอุดมการณ์ร่วมกัน ในการทำงานเผยแผ่ ช่วยกันวางรูปแบบกิจกรรม โดยใช้รูปแบบของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ซึ่งทางวัดพระศรีอารย์ ได้เรียนรู้พร้อมดำเนินการควบคู่กันไป จนลงตัวและได้รูปแบบที่เหมาะสม โดยในระยะแรกๆ มีผู้เข้ารับการอบรม ค่ายละประมาณ 40 - 50 คน หลังจากทำงานมาได้ระยะหนึ่ง จึงได้นำคณะวิทยากรไปศึกษาดูงานยังสถานที่ต่างๆ โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ มาถวายความรู้แก่พระวิทยากร และได้จัดโครงการอบรมวิทยากรค่ายพุทธบุตรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ในการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ปัจจุบันค่ายพุทธบุตร มีพระครูวิฑิตพัฒนโสภณ เจ้าอาวาสวัดพระศรีอารีย์ รองเจ้าคณะอำเภอโพธาราม เป็นผู้อำนวยการ พระมหานรินทร์ศักดิ์ สัจจวาที เป็นหัวหน้าโครงการ ได้ดำเนินการมาเป็นอย่างดี

2. โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์

โครงการอบรมคุณธรรม "ค่ายพุทธบุตร"

ชื่อ โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม “ค่ายพุทธบุตร”

หลักการและเหตุผล

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า มีความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศด้วยเทคโนโลยี ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ - สังคมและการเมือง ประชาชนส่วนหนึ่งได้รับความสะดวกสบายทางวัตถุมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันความเสื่อมทางจิตใจก็ทวีขึ้นจนเป็นที่น่าวิตก ดังจะเห็นได้จากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างสลับซับซ้อน เช่น ผู้คนไม่เคารพต่อศีลธรรม วัฒนธรรม ประเพณี ขาดระเบียบวินัย มีค่านิยมในทางฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย เห็นแก่ตัว จนกล่าวได้ว่า “พัฒนาแต่ไม่เจริญ” หรือพัฒนาแต่วัตถุไม่พัฒนาทางด้านจิตใจ สภาพสังคมทั่วไปจึงอยู่ในขั้นวิกฤต

ศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา ได้ร่วมมือกับหน่วยงาน องค์การกุศล โรงเรียนเอกชน ตลอดจนผู้เห็นคุณค่าในการสร้างโอกาสให้ผู้อื่นมีคุณธรรม พิจารณาเห็นว่า “การสร้างคนให้มีคุณธรรมนั่นแหละคือการสร้างชาติ” เป็นการฟื้นฟูจิตใจเยาวชนหรือผู้เข้ารับการอบรมให้กล้า แข็ง รั้ว ทำทันต่อสิ่งที่เกิดขึ้น โดยนำเอาหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ให้รู้จัก ลด ละ เลิก สิ่งชั่วร้าย จนเกิดความปลอดภยันำความสงบเย็นมาสู่ชีวิต โดยใช้วิธีการอบรมตามแนวเข้าค่าย ดังนั้นโครงการอบรมคุณธรรม “ค่ายพุทธบุตร” จึงเกิดขึ้น

ส่วนเนื้อหาสาระตามหลักสูตรฝึกอบรมให้เยาวชนได้เรียนรู้ โดยทางค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ยึดหลัก 5 ดีเพื่อชีวิต ได้แก่ การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ การเป็นลูกศิษย์ที่ดีของครู-อาจารย์ การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน การเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ และการเป็นศาสนิกชนที่ดีของศาสนา และได้สอดแทรกคุณธรรมต่างๆ ไว้ในทุกกิจกรรมในการอยู่ค่าย 2 คืน 3 วัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการความเป็นระเบียบ ตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ มารยาทชาวพุทธ และความกตัญญูกตเวที

การดำเนินการค่ายพุทธบุตรเป็นการให้โอกาสให้กับเยาวชนได้เรียนรู้หลักธรรม เพื่อนำเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชีวิตให้เจริญงอกงาม ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจควบคู่ไปกับการพัฒนา กาย พระราชวรมุนี (2537 : 75) ได้กล่าวว่าการพัฒนาสังคมอย่างสมบูรณ์แบบจะต้องพัฒนาคนใน 4 ด้าน คือ

1. พัฒนากาย ให้ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง มีพลานามัยที่ดี
2. พัฒนาศีล คือ ทำให้คนในสังคมมีระเบียบวินัย มีความประพฤติที่ดี มีความสัมพันธ์กับผู้อื่น และมีความสุจริตกาย วาจา และอาชีพะ
3. พัฒนาจิตใจ คือ ฝึกจิตให้มีคุณภาพ ให้มีสมรรถภาพที่ดี และให้มีสุขภาพดี
4. พัฒนาด้านปัญญา คือ ฝึกอบรมปัญญาให้เข้าใจ มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง หรือตรงกันข้ามที่มันเป็น ต้องฝึกปัญญาทั้งในแง่ที่ทำให้ขบวนการความคิดการรับรู้ไม่ถูกกิเลส เช่น โลภะ โทสะ โมหะ เข้าครอบงำ ทำให้ความคิดไม่มีอคติ โดยการใช้โยนิโสมนสิการพิจารณา ให้เห็นจริงด้วยปัญญา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม มีความรู้ความเข้าใจ ในหลักธรรมของศาสนาเท่าที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต อย่างถูกต้องและเพียงพอ
2. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม นำหลักธรรมนั้นมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จนเกิดเป็นคุณธรรมประจำชีวิต ไม่ตกเป็นทาสของความชั่วร้ายทั้งปวง มีชีวิตอยู่อย่างปลอดภัย และสงบเย็น
3. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม ดำเนินชีวิตเป็นแบบอย่างที่ดีงามแก่ผู้อื่น ทั้งในทาง ด้านมีระเบียบวินัย ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ - สุจริต รับผิดชอบและกตัญญูทดแทน เป็นต้น
4. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม มีส่วนร่วมในการสืบอายุพระพุทธศาสนา และประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ ไว้เป็นมรดกอันล้ำค่าของสังคมไทยสืบไป.

กลุ่มเป้าหมาย

1. นักเรียนชั้นประถมปลาย ครั้งละไม่เกิน 450 คน
2. นักเรียนชั้นมัธยมต้น ครั้งละไม่เกิน 300 คน
3. นักเรียนชั้นมัธยมปลาย ครั้งละไม่เกิน 250 คน
4. นักศึกษาระดับ ปวช. ปวส. และอุดมศึกษา ครั้งละไม่เกิน 200 คน

ลักษณะค่าย

1. ต้องอยู่พักแรม 2 คืน 3 วัน หรือ
2. สถานที่จัดฝึกอบรม โรงเรียน สำนักงาน ศูนย์ฝึกอบรม วัด
3. มีคณะกรรมการรับผิดชอบ พระภิกษุ คณะครูอาจารย์ คณะกรรมการ
4. ไม่จำกัดเพศ แต่กำหนดอายุ (เฉพาะแต่ละค่าย) จัดที่พักเป็นสัดส่วน

วิธีการฝึกอบรม

1. เข้าค่ายพักแรมเพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรมร่วมกัน
2. การฝึกอบรมมีหลายรูปแบบ เช่น การบรรยาย อภิปราย สนทนา ตอบ

ปัญหา กิจกรรมกลุ่ม ทำวัตรเช้า - เย็น สมาธิภาวนา บริหารกาย - บริหารจิต ธรรมะจากสื่อ ฯลฯ

งบประมาณ

1. งบประมาณจากสถานศึกษานั้น ๆ หรือหน่วยงานนั้น ๆ
2. งบที่ได้รับจากผู้มีจิตศรัทธาทั่วไป

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจศาสนาที่ตนนับถือมากยิ่งขึ้น
2. ทำให้รู้จักตนเองมากยิ่งขึ้น
3. ทำให้รู้จักตัดสินใจเลือกทางดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องด้วยตนเอง
4. ทำให้มีความขยันหมั่นเพียร มีระเบียบวินัย และรับผิดชอบมากขึ้น
5. ทำให้อ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักเกรงใจ และแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่มากขึ้น
6. ทำให้มีความสามัคคี และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
7. ทำให้สำนึกในบุญคุณของท่านผู้มีคุณและตอบแทนได้ดีขึ้น
8. คณะครูอาจารย์ นักเรียน พระสงฆ์ และประชาชนทั่วไป ได้มีโอกาสจัดกิจกรรมใน
9. ทางสร้างสรรค์ มีความสัมพันธ์อันดีระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน สมกับคำว่า “บวร”

วิธีการฝึกอบรม

1. นักเรียนเข้าอยู่ร่วมการฝึกอบรม นักเรียนต้องรักษาศีล 5 เพื่อสร้างสภาวะความปกติ สุขสงบให้เกิดในหมู่คณะ

2. การฝึกอบรมมี 2 ภาค คือ ภาควิชาการ และภาคกิจกรรม

ภาควิชาการ

1. ภาควิชาการแบ่งออกเป็นวิชาย่อย ดังนี้

การเข้าถึงพระรัตนตรัย

เพื่อให้รู้ความหมายของคำว่า “พระรัตนตรัย

เพื่อให้รู้ซึ่งถึงคุณของพระรัตนตรัย

เพื่อให้รู้การทำความเคารพพระรัตนตรัย

เพื่อให้รู้จักการปฏิบัติตนให้เข้าถึงพระรัตนตรัย

เพื่อให้รู้จักประโยชน์ที่พึงได้รับ จากการเข้าถึงพระรัตนตรัย

การเป็นบุตรที่ดีของพ่อ แม่ มีจุดประสงค์ดังนี้

เพื่อให้รู้ความหมายของคำว่า “พ่อ แม่ และบุตรที่ดี”

เพื่อให้รู้ขอบข่ายหน้าที่ของพ่อ แม่ ที่ดีต่อลูก

เพื่อให้รู้และเข้าใจถึงคุณธรรมและความประเสริฐของพ่อ แม่

เพื่อให้รู้หน้าที่ของบุตรที่ดีอันพึงกระทำต่อพ่อ แม่ แล้วนำไปใช้ในชีวิตจริง

การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ มีจุดประสงค์ดังนี้

เพื่อให้รู้ความหมายของคำว่า “ครู” และ “ศิษย์ที่ดี”

เพื่อให้รู้ขอบข่าย “หน้าที่ของครูที่มีต่อศิษย์”

เพื่อให้รู้ “หน้าที่ของศิษย์ที่ดีที่พึงปฏิบัติต่อครู”

เพื่อให้รู้ “ผลเสียที่ไม่สามารถเป็นศิษย์ที่ดีได้”

เพื่อให้รู้ “ผลดีอันเกิดจากการเป็นศิษย์ที่ดี”

การเป็นเพื่อนที่ดีต่อเพื่อน มีจุดประสงค์ดังนี้

เพื่อให้รู้ความหมายของคำว่า “เพื่อน” กับคำว่า “มิตร” และ “เพื่อนที่ดี”

เพื่อให้รู้ถึงคุณสมบัติของเพื่อนที่ดี แล้วนำไปปฏิบัติในชีวิตจริงได้

เพื่อให้รู้ถึง “ผลเสียที่เกิดจากการไม่เป็นเพื่อนที่ดี”

เพื่อให้รู้ “ผลดีอันเกิดจากการเป็นเพื่อนที่ดี”

การเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ มีจุดประสงค์ดังนี้

เพื่อให้รู้ความหมายของคำว่า “พลเมือง”

เพื่อให้รู้และเกิดความรู้สึกตระหนักในหน้าที่ของพลเมืองที่ดี

เพื่อให้รู้โทษของการไม่เป็นพลเมืองที่ดี

เพื่อให้รู้และชื่นชอบผลดีอันเกิดจากการเป็นพลเมืองที่ดี

การเป็นสาวกที่ดีของศาสนา มีจุดประสงค์ดังนี้

เพื่อให้บอกความหมายและลักษณะการเป็นสาวกที่ดีได้

เพื่อให้บอกผลดีที่เกิดจากการเป็นสาวกที่ดีได้

เพื่อให้บอกวิธีการปฏิบัติตนในการเป็นสาวกที่ดีได้

เพื่อให้บอกโทษของการไม่สามารถเป็นสาวกที่ดีได้

ภาคกิจกรรม

ในภาคกิจกรรมนี้เน้นในภาคของการปฏิบัติ ให้นักเรียนที่เข้ารับการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรได้มีการปฏิบัติจริง โดยมีกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

1. ระยะเวลาเตรียมงาน

ในการซ้อมพิธีการอบรมจุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียนมีระเบียบวินัย ให้มีการรับผิดชอบมีความสามัคคีในพิธีที่จัดให้มีขึ้น ในการซ้อมพิธีต่างๆ ดังต่อไปนี้

พิธีเปิดการอบรม มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

ประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย

ประธานจุดเทียนเล่มที่อยู่ด้านขวามือของพระประธานก่อน

จุดธูป 3 ดอกแล้วปักเป็นแถวเรียงหน้ากระดาน

กราบพระรัตนตรัย 3 ครั้ง แล้วยืนขึ้นถอยหลัง 1 ก้าว

ทำความเคารพธงชาติ 1 ครั้ง ทำความเคารพพระบรมฉายาลักษณ์ 1 ครั้ง

ประธานมายืนที่หน้าเสตนด์ประนมมือหันหน้าไปด้านหน้าโต๊ะหมู่บูชา

พระอาจารย์กล่าวนำเพื่อบูชาพระรัตนตรัยทุกคนว่าตามเสร็จแล้ว

ประธานยืนที่หน้าเสตนด์ ฟังคำกล่าวรายงาน

ผู้รับผิดชอบโครงการกล่าวรายงาน

ประธานกล่าวปราศรัย และเปิดโครงการ

นักเรียนกราบขอบคุณท่านประธาน

เตรียมสถานที่

จัดเก้าอี้จำนวนเท่าพระอาจารย์ ครูอาจารย์นั่งเป็นแถวด้านหน้านักเรียน ซึ่งนั่งพับเพียบให้เรียบร้อย

เตรียมบุคคล

เตรียมนักเรียนนำกล่าวคำมอบตัวเป็นศิษย์ 1 คน

เตรียมนักเรียนอ่านคำมั่นสัญญา 2 คน ชาย 1 หญิง 1

เตรียมอุปกรณ์

เตรียมพวงมาลัยดอกมะลิเท่าจำนวนกลุ่มของนักเรียน วางบนพานด้านหน้านักเรียนไว้ให้นักเรียนซึ่งเป็นตัวแทนไว้มอบให้ครู-อาจารย์

ขั้นตอนพิธีมอบตัวเป็นศิษย์

พระอาจารย์นั่งบนเก้าอี้ ครู- อาจารย์นั่งที่พรม

พระอาจารย์กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์

ตัวแทนนักเรียนอ่านกลอน “คำมอบตัวเป็นศิษย์”

นักเรียนนั่งตัวตรงระลึกถึงคุณของครู

ตัวแทนของแต่ละกลุ่มมอบพานพวงมาลัยดอกมะลิให้แก่ครู

นักเรียนทั้งหมดกราบลงแล้วหมอบอยู่

พระอาจารย์ชัยมงคลคาถา

นักเรียนสมาทานศีล

พระอาจารย์ให้ศีล 5

นักเรียนกราบ 3 ครั้ง เป็นอันเสร็จพิธีมอบตัวเป็นศิษย์

พิธีจุดเทียนสู่ความเป็นพุทธบุตร**ขั้นตอนพิธี**

แจกเทียนแก่พระอาจารย์ ครู และนักเรียนให้ครู นักเรียนนั่งสมาธิ

พระอาจารย์บรรยายเปรียบเทียบถึงความมีดมิดของพื้นโลกกับความมีดบอดทางปัญญาของมนุษย์

พระอาจารย์บรรยายกรเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้า

บรรยายการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าแล้วพระอาจารย์จุดเทียนที่วางอยู่ด้านหน้า

พระพุทธรูป

พระอาจารย์นำเปลวเทียนไปถ่ายทอดให้กับครู และนักเรียน

สวดบทสรรเสริญพระพุทธคุณพร้อมกัน

พุทธบุตรกล่าวคำปฏิญาณในความเป็นพุทธบุตร

พุทธบุตรดับเทียบ พุทธบุตรนั่งตัวตรงระลึกถึงพระคุณแม่
พระอาจารย์บรรยายพระคุณแม่ (เป็นขั้นตอนสุดท้าย)

คำปฏิญาณ

คำปฏิญาณ หมายถึง ความตั้งใจแน่วแน่ ในการที่จะดำรงตนมิให้ผิดพลาดในการ
ดำเนินชีวิตและในหน้าที่การงาน ไม่ตกอยู่ในอำนาจของความชั่ว โดยพระอาจารย์กล่าวนำ พุทธ
บุตรกล่าวตาม 3 ครั้ง

1. นอนริย์ กริสุสามิ
2. พุทธบุตร จักไม่กระทำการที่ต่ำทราม
3. พุทธบุตร จักกระทำแต่สิ่งที่ดีงาม
4. พุทธบุตร จักช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ นี่คือความสุขของเราชาวพุทธบุตร

กล่าวคำปฏิญาณเสร็จ พระอาจารย์กล่าวจงใจให้พุทธบุตรเห็นชัดในการกระทำความ
ดี ใครทำดียอมได้รับผลดี ใครทำชั่วยอมได้รับสิ่งที่ชั่ว

พิธีอธิษฐานจิตเพื่อชีวิตใหม่

ขั้นตอนพิธี

1. จัดนักเรียนเข้าที่ให้เรียบร้อย
2. พระอาจารย์นั่งเก้าอี้ที่จัดไว้
3. พระอาจารย์ดำเนินการบรรยายสรุปการอยู่ค่าย
4. เชิญตัวแทนนักเรียนออกมาแสดงอ่านบทความประทับใจในการอยู่ค่าย
5. เชิญตัวแทนนักเรียนออกมาแสดงอ่านบทความประทับใจคุณพ่อ
6. เชิญตัวแทนนักเรียนออกมาแสดงอ่านบทความประทับใจคุณแม่
7. เชิญตัวแทนคุณแม่ออกมากล่าวถึงความรู้สึกในฐานะของผู้เป็นแม่
8. นักเรียนนั่งพับเพียบหันหน้าเข้าตรงกลางที่ประชุม
9. พระอาจารย์เดินนำครูทั้งหมดเดินเข้าตรงกลางที่ประชุม
10. ครูเดินถึงไหน นักเรียนกราบลงแล้วหมอบอยู่ (เปิดเพลงพระคุณที่สาม)
11. พระอาจารย์บรรยายถึงพระคุณครูที่มีต่อนักเรียน
12. นักเรียนเข้าไปขอขมาต่อครู เป็นอันจบพิธี

พิธีปิด

ขั้นตอนพิธี

1. นักเรียนนั่งประจำกลุ่ม
2. พระอาจารย์เชิญประธานจตุรปูเทียมนุชาพระรัตนตรัย
3. ครูผู้รับผิดชอบโครงการกล่าวรายงานถึงผลของการอบรม
4. ประธานกล่าวให้โอวาท แล้วกล่าวปิดโครงการ
5. ตัวแทนนักเรียนนำนักเรียนทั้งหมดกล่าวคำขอมาพระอาจารย์
6. ครู นักเรียนกราบลาพระรัตนตรัย
7. ทุกคนยืนตรงร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี ต่อด้วยเพลงมาร์ชโรงเรียน เป็นอัน

จบโครงการ

8. ครู นักเรียนเดินทางกลับ

3. แนวคิดเกี่ยวกับค่ายพุทธบุตร

การจัดการอบรม “ค่ายพุทธบุตร” เกิดจากแนวคิดของพระสงฆ์ที่เล็งเห็นปัญหาของสังคมที่ทวีความรุนแรงขึ้น ซึ่งพระสงฆ์เองมีความต้องการให้เยาวชนได้เรียนรู้หลักธรรมเพื่ออบรมให้เป็นคนดี หยดยั้งความล่มสลายทางจริยธรรมให้ทันเวลา โดยมุ่งให้เป็น บุตรที่ดีของบิดามารดา เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ เป็นสาวกที่ดีของศาสนา เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ซึ่งเป็นงานที่สำคัญและมีความจำเป็นต้องจัดทำอย่างเร่งด่วนที่ทุกคนในสังคมต้องช่วยกันแก้ไข โดยยึดถือแนวความคิดของหลวงปู่พุทธทาสและหลวงปู่ปัญญานันทะเป็นแนวทางในการอบรม

การอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรเป็นการสานต่อจากแนวความคิดของหลวงปู่พุทธทาสที่ท่านได้จัดทำขึ้นเพื่ออบรมเยาวชนโดยผ่านการเข้าค่าย แต่ท่านพุทธทาสใช้ศัพท์เรียกผู้เข้าค่ายว่า “ธรรมบุตร”

หลวงปู่พุทธทาสกล่าวว่า คำว่า “บุตร” โดยความหมาย การเกิดของคนเรานั้นมีหลายทาง คือ ทางร่างกายก็ได้ ทางจิตใจก็เกิดได้ การเกิดทางกายก็คือ เกิดจากท้องแม่และพ่อ จึงเกิดแต่ร่างกาย แต่คำว่าเกิดทางใจนี้เกิดได้หลายครั้งหลายเหตุการณ์

ธรรมบุตร คือ ผู้ที่เกิดจากธรรม คือ ผู้ที่ได้เปลี่ยนจิต เปลี่ยนใจ ความรู้สึกนึกคิดจากความปรารถนาเดิมๆ มาสู่ความรู้สึกนึกคิด การกระทำ ความต้องการตามความปรารถนาที่เป็นไปตามธรรม เขาจึงเกิดจิตอันใหม่ ที่เรียกว่า เกิดหรือผู้เกิด หรือบุตร จึงได้จัดให้มีการอบรมให้คนมีธรรมะ ผู้ที่มาอบรมเข้าค่ายหรือฝึกอบรมต้องประพฤติธรรม ต้องเสียสละ คือ สละกิเลส เพราะกิเลส

ทำให้คนเห็นแก่ตัว กล่าวคือ ถ้าธรรมบุตรคนใด มีความเห็นแก่ตัว คนนั้นก็หมดความเป็นธรรมบุตรไป หากเป็นก็เป็นแต่ปาก เป็นแต่เพียงพิธีเท่านั้น ไม่ได้เป็นธรรมบุตรอย่างแท้จริง ดังนั้นต้องฝึกอบรมให้ธรรมบุตรอดทน เพื่อให้รู้จักเอาชนะตัวเองไม่เป็นคนที่เห็นแก่ตัว ธรรมบุตรต้องอยู่เพื่อผู้อื่นและต้องเป็นผู้มีสัมมาทิฐิ คือ ให้ธรรมบุตรรู้จักเหตุผลโดยให้ธรรมบุตรทุกคนรู้จักสิ่งที่ถูกต้องตามความเป็นจริง ให้รู้ว่าธรรมะหรือศาสนานั้นคืออะไร

โครงการค่ายพุทธบุตร จึงพยายามอบรมให้เกิดความเข้าใจอันถูกต้องที่เป็นหลักใหญ่ คือ เห็นแก่ผู้อื่น ถ้าทุกคนเห็นแก่ผู้อื่น เว้นการเบียดเบียนกันสังคมก็จะเกิดความสุข เมื่อหันมองอีกมุมหนึ่งเพราะวัยรุ่นยังไม่ทำหน้าที่ให้ถูกต้อง โดยการศึกษาเล่าเรียนหนังสือให้ดีที่สุด อดทนเพื่อทำในสิ่งที่ดีกว่าด้วยการทำความดี คือ มีหิริ โอตตัปปะ ไม่ปล่อยตัวปล่อยใจตามสิ่งยั่วยุ ดังนั้นเยาวชนต้องบังคับตัวเองให้ได้

หลวงพ่อบุญญานันทะกล่าวว่า “เด็กวันนี้ คือผู้ใหญ่วันหน้า ถ้าต้องการให้ลูกหลานเป็นคนดีมีคุณภาพไม่เป็นปัญหาของสังคม และเมื่อเติบโตจะเป็นผู้ที่มีคุณภาพกายภาพหน้าใต้นั้น พ่อแม่ควรนำลูกเข้าหาศีลธรรม” และท่านได้ให้หลักใจในการประพฤติปฏิบัติคือ เราจะไม่กระทำในสิ่งที่ต่ำทราม เราจะทำในสิ่งที่ดีงาม และเราจะทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและได้ให้แนวทางและวิธีการในการอบรมค่ายพุทธบุตรว่า “ค่ายพุทธบุตร คือ การมาอยู่พักแรมแบบพระพุทธรเจ้าซึ่งเป็นอยู่เพื่อผู้อื่น อยู่เพื่อผู้อื่น ไม่สร้างปัญหาให้ผู้อื่นมีความเดือดร้อนเพราะการกระทำของเรา ขอให้ทุกคนที่เข้าค่ายพุทธบุตรถืออุดมคติว่า “อยู่อย่างต่ำแต่กระทำอย่างสูง” ซึ่งหมายถึงการมาอยู่ค่ายอยู่อย่างฝึกตน นอนกลด รับประทานอาหารเท่าที่จำเป็น ใส่เสื้อผ้าเท่าที่จำเป็น

การจัดอบรมค่ายพุทธบุตรเป็นการปลูกฝังจริยธรรมเชิงรุกที่สร้างความตื่นตัวทางศีลธรรมให้แก่เยาวชนได้ดีซึ่งสอดคล้องในสถานการณ์ปัจจุบัน โดยยึดหลักความร่วมมือ คือ เริ่มที่แม่ แก้วที่พ่อ ก่อที่ลูก ปลูกความรู้ที่ครู เชิดชูความดีที่พระสงฆ์ โดยใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมคือ บ้าน วัด โรงเรียน (บวร)

จากแนวคิดเบื้องต้นเห็นได้ว่า โครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรเป็นโครงการที่ต้องการสร้างหรืออาศัยความร่วมมือตามแนวคิดความร่วมมือจาก 3 สถาบันที่มีความสำคัญทางสังคม คือ บ้าน วัด โรงเรียน เพราะเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาเยาวชนในทุกๆด้าน โดยเฉพาะทางจิตใจ คือ มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงาม

4. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจที่พึงประสงค์

การพัฒนาเยาวชนเพื่อให้เป็นเยาวชนเป็นผู้ที่มีจิตใจที่พึงประสงค์นั้นมีหลายแนวความคิด ซึ่งแต่ละแนวคตินั้นล้วนแต่มีความประสงค์ต้องการพัฒนาเยาวชนของชาติให้เป็นคนที่มีคุณภาพ ดังจะได้นำเสนอแนวคิดต่างๆดังนี้

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต 2537: 24) กล่าวว่าเยาวชนควรมีลักษณะ 3 ประการคือ

1. เยาวชนต้องเป็นบุคคลที่ “มองกว้าง” รอบรู้การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ใช้ปัญญาในการมองและวิเคราะห์สิ่งต่างๆอย่างเป็นระบบและเชื่อมโยงในเชิงปัจจัยสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาในเชิงจิตสำนึกทางสังคม

2. เยาวชนต้องเป็นบุคคลที่ “คิดไกล” มีเป้าหมายที่ชัดเจน รู้จักใช้อดีตเป็นตัวกำหนดเป้าหมายในอนาคต โดยให้ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งชีวิตที่อยู่กับปัจจุบัน เพื่อการพัฒนาคนก้าวไปข้างหน้าตลอดเวลา

3. เยาวชนต้องเป็นบุคคลที่ “ใฝ่สูง” แต่มิได้มุ่งความหมายว่าเป็นบุคคลที่มีความทะเยอทะยานและลาภยศ มุ่งจะหาวัตถุมาบำรุงบำเรอความสุขของตน ซึ่งคำว่า “ใฝ่สูง” ในที่นี้หมายถึง เป็นบุคคลที่มีจิตใจที่รักความเป็นธรรมยึดความถูกต้องความดีงามเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตของตนเองซึ่งจะตรงกันข้ามกับคำว่า “ใฝ่ต่ำ”

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (2541:3) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของเด็กและเยาวชนไทยที่พึงประสงค์ไว้ 10 ประการ กล่าวคือ

1. มีสายใยผูกพันกับสมาชิกในครอบครัว
2. มีสุขภาพดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ เจริญเติบโตสมวัย มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม มั่นคง มีความเคารพและภาคภูมิใจในตนเอง

3. มีวัฒนธรรมที่ดีงาม เข้าใจหลักการที่ถูกต้องทางศาสนา สาระแก่นแท้ของชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. มีความสามารถสื่อสารมากกว่า 1 ภาษา รู้จักใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและเข้าใจถึงสาระประโยชน์เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กลมกลืนกับวัฒนธรรมไทย

5. เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีวินัย มีเหตุผล และพร้อมที่จะเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

6. เข้าใจสิทธิ และหน้าที่ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและการทำงาน รวมทั้งเคารพสิทธิของผู้อื่น

7. รู้จักคิดไม่มั่งงาย และรู้จักคิดประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เพื่อการพึ่งพัฒนาตนเอง ตลอดจนเห็นคุณค่าของพลังงานและประหยัดพลังงานทุกประเภท

8. การดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย เป็นผู้ผลิตที่รับผิดชอบต่อสังคม รู้จักสร้างงานและอาชีพอิสระที่มีการจัดการที่ดี

9. รับผิดชอบต่อในการรักษาและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

10. รู้จักปรับเปลี่ยนแนวความคิดและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

5. บทบาทในการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์

1. ความหมายของพระสงฆ์

พระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ดังนั้น พระสงฆ์ คือ หมู่ชนที่ยอมตนเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาตามหลักที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ (วิทย์ วิศทเวทย์และเสถียรพงษ์ วรรณปก 2533:46) และเป็นผู้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาและปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย มรรค และผู้สำเร็จผล (วิทย์ วิศทเวทย์ และเสถียรพงษ์ วรรณปก 2533:46) หรือพระสงฆ์ คือสาวกหรือศิษย์ของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีคุณสมบัติ คือ ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แล้วสอนให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกต้องต่อพระธรรมวินัยอย่างสมบูรณ์

ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นพระสงฆ์ต้องเป็นผู้บวชด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งใน 3 วิธี คือ (วิทย์ วิศทเวทย์ และเสถียรพงษ์ วรรณปก 2533:46-47)

1. การบวชโดยพระพุทธเจ้าประทานให้ด้วยพระองค์เอง(เอหิภิกขุอุปสัมปทา)

2. การบวชด้วยการรับสรณคมนสาม(ติสรณคมนอุปสัมปทา)

3. การบวชที่คณะสงฆ์พร้อมเพรียงกันยอมรับเข้าหมู่โดยเอกฉันท์(ญัตติจตุตถกรรมวาจา)

ดังนั้น พระสงฆ์จึงเป็นผู้มีลักษณะพิเศษควรแก่การกราบไหว้หลายประการ (กรรมการศาสนา 2527:65) เช่น

1. เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ตามหลักธรรมทางพุทธศาสนาด้วยความภาคภูมิใจของตนเอง เพื่อช่วยตนเองและผู้อื่นให้พ้นทุกข์ มิได้หวังผลให้เทพเจ้าโปรดปรานช่วยประทานพรที่ตนประสงค์

2. เป็นผู้นำจิตใจของประชาชน โดยเป็นผู้ชี้แนะประชาชนให้รู้จักจักรวรรดิ รู้ทางดำเนินชีวิตด้วยตนเอง มิได้เป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับสวรรค์ แต่เป็นผู้บอกทางสวรรค์ให้แก่มนุษย์

3. เป็นผู้เสียสละทุกอย่าง เพื่อประโยชน์แก่ชาวโลก มิใช่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม เพียงเพื่ออามิสสินจ้างทั้งสิ้น

4. เป็นสมาชิกของสังคมที่เสียสละประโยชน์ของคนเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยแท้จริง โดยไม่มีสมบัติใดๆ เช่น ที่ดิน บ้านเรือน เป็นต้น

5. เป็นผู้ดำรงชีวิตอย่างสันโดษ เป็นแบบฉบับที่ดีของสังคม เช่น การครองไตรจีวรสีเดียว และเป็นแบบเดียวตลอดชีวิต เป็นต้น

6. เป็นผู้มีระเบียบวินัย โดยปฏิบัติตามพระวินัยพุทธบัญญัติ เป็นผู้มีความเรียบร้อย ไม่เป็นเสนียดของสังคม

สรุปได้ว่า พระสงฆ์ คือ ผู้ที่ยอมตนเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย ยอมประพฤติปฏิบัติตนตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และทำหน้าที่เป็นผู้สืบทอดคำสั่งสอนเป็นศาสนทายาทของพระพุทธเจ้า เป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม

2. ประเภทของพระสงฆ์

พระสงฆ์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (วิทย์ วิศทเวทย์และเสถียรพงษ์ วรณปก 2533:46)

2.1 สมมติสงฆ์ สงฆ์โดยสมมติ ได้แก่ บุรุษที่มีอายุครบ 20 ปี บริบูรณ์ผ่านการอุปสมบทถูกต้องตามพระธรรมวินัย ในแง่พระวินัยหมายเอาพระภิกษุจำนวน 4 รูปขึ้นไป แต่ในแง่พระธรรม ภิกษุรูปเดียวก็เรียกว่า สมมติสงฆ์ได้

2.2 อริยสงฆ์ พระสงฆ์ที่เป็นอริยบุคคล หมายถึง ผู้บรรลุนิพพานตั้งแต่ระดับชั้นพระโสดาบันขึ้นไป จนถึงพระอรหันต์เป็นที่สุด อริยสงฆ์นี้กำหนดเอาคุณธรรมเป็นหลัก ไม่ถือเพศภาวะเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้น คฤหัสถ์ผู้บรรลุนิพพานตั้งแต่พระโสดาบันขึ้นไปก็นับถือเป็นพระอริยสงฆ์

5.3 พระสงฆ์กับชุมชน

บทบาทเป็นสิ่งที่ผู้รับหน้าที่ต้องแสดงออก พระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันทางศาสนาและสังคม เพื่ออยู่กับสังคม พระสงฆ์จำต้องได้รับความช่วยเหลือและควรมีบทบาทในการกระทำกิจกรรมต่างๆที่พระสงฆ์อยู่ในชุมชน ด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ (อภิชัย พันธเสน 2539:205-206 อ้างถึงใน พระมหาสมทรง สิรินุโร 2525) การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ต้องอาศัยปัจจัย 4 ที่ชาวบ้านถวายสภาพและเหตุการณ์ต่างๆในสังคมย่อมมีผลเกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญสมณธรรมโดยคุณธรรม คือ เมตตาธรรมพระสงฆ์จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ พระสงฆ์จะต้องมีบทบาทความสำคัญต่อชีวิตประจำวันของชาวพุทธ(พระมหาณรงค์ จิตฺต โสภ โณ 2535:217) มีลักษณะดังนี้

1. ที่พึ่งบวร พระสงฆ์หนึ่งในรัตนะ 3 เป็นสิ่งที่เคารพนับถือบูชาสูงสุดในพระพุทธศาสนา เป็นผู้นำทางจิตใจ ด้วยการพัฒนาหรือยกระดับจิตใจของคนให้สูงขึ้นด้วยการมีธรรมมีเหตุผล และเข้าใจสภาพต่างๆตามความเป็นจริง เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเพื่อความหลุดพ้นสามารถเป็นที่พึ่งบวรของพุทธศาสนิกชนได้

2. สอนธรรม พระสงฆ์นอกจากจะมีหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว ยังมีหน้าที่ที่สำคัญในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน เป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ที่จะต้องสอนธรรมให้เป็นธรรมทาน เทศนาสั่งสอน อบรมประชาชนทุกชั้นทุกเพศทุกวัยให้เกิดความศรัทธา ความเชื่อ ความเลื่อมใส ซึ่งให้เห็นถึงบาปบุญคุณโทษ ความเลื่อมและเหตุแห่งความเลื่อม ความเจริญและเหตุแห่งความเจริญ ให้เข้าใจและให้ได้เห็นความจริง แนะนำให้ละเว้นความชั่ว หันมาประพฤติดีมีเมตตา สัจจะ กตัญญูกตเวที หิริโอตตปปะ สีล 5 เป็นต้น

3. นำปฏิบัติ พระสงฆ์เมื่อศึกษาเข้าใจในธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าแล้ว จะต้องปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกต้อง ปฏิบัติชอบ ในพระธรรมวินัยที่ได้อบรมมาเป็นอย่างดี โดยการรักษาศีล 227 อย่างเคร่งครัด ปฏิบัติอภิสมจาร ลำรวมอินทรีย์ และการสร้างคุณธรรมต่างๆที่แสดงออกมาเป็นแบบอย่างการครองชีวิต เช่น สันโดษ มีเมตตา สัจจะ ให้เกิดขึ้น อันเป็นตัวอย่างให้แก่ประชาชนประพฤติปฏิบัติตาม

4. พัฒนา พระสงฆ์สามารถทำหน้าที่ช่วยเหลือดำเนินการและให้คำปรึกษาชุมชนหรือชาวบ้านและที่สำคัญ การพัฒนาในสถานที่วัด รั้วกำแพง อาคารและสิ่งก่อสร้าง การพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่น่าอยู่ให้ร่มรื่นเป็นธรรมชาติ และการพัฒนาต้องสอดคล้องและถูกต้องตามพระธรรมวินัย และพัฒนาหมู่บ้าน เป็นผู้นำชาวบ้านสร้างสรรค์พัฒนาสิ่งที่จำเป็นสำหรับชาวบ้านและประชาชนทั่วไป โดยการชักชวนให้รวมกลุ่ม ร่วมแรงร่วมใจและร่วมทุน สร้างกองทุนประจำหมู่บ้าน หรือการสร้างถนนภายในหมู่บ้าน ขุดคู คลองส่งน้ำ ท่อระบายน้ำ สร้างสุขศาลา สวนสุขภาพ เป็นต้น

5. ปรึกษาดี พระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำปรึกษาในเรื่องต่างๆ เป็นที่เชื่อถือศรัทธามา และมีสถานที่อยู่แน่นอนในสังคมไทย เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ และให้คำปรึกษาด้านศาสนพิธี ความรู้วิชาการเกษตร สหกรณ์ เป็นศูนย์วิชาแหล่งความรู้ มีห้องสมุดให้หยิบยืม และสามารถเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ช่วยแก้ปัญหาสังคมของชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านมีปัญหาชีวิตและครอบครัว

6. มีส่วนช่วยสังคม การช่วยสังคมของพระสงฆ์ ไม่ว่าจะด้านเศรษฐกิจ สอนให้รู้จักขยันหมั่นเพียร สอนให้รู้จักเก็บออม สอนให้รู้จักประหยัดสอนให้สันโดษ ด้านการปกครองเป็นแบบอย่างที่ดี ในการบริหารกิจกรรมคณะสงฆ์ให้อยู่ในกรอบแห่งพระธรรมวินัย ช่วยพัฒนาจิตใจของประชาชน ชาวบ้าน กลุ่มต่างๆให้เป็นพลเมืองดีมีศีลธรรม ลดปัญหาด้านการปกครอง

ของบ้านเมือง ด้านสังคม สามารถมีส่วนช่วยในการลดประชากร ทำให้ผู้คนรู้ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน ช่องว่างระหว่างคนกรุงกับคนชนบท ปัญหาเหล่านี้พระสงฆ์จะมีความเข้าใจและมีความสามารถเป็นแบบอย่างดี สามารถสร้างศรัทธาเพื่อให้นักเรียนมาบริจาคทานหรือช่วยเหลือคนจน เป็นต้น ด้านการศึกษา พระสงฆ์มีส่วนช่วยในด้านการศึกษาของชาติ ให้การศึกษาแก่คนยากจน พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูสอน เป็นศูนย์กลางการศึกษาชุมชน เป็นต้น

พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจึงถือได้ว่าช่วยแบ่งเบาภาระในการให้บริการของรัฐบาลไปได้มาก ทั้งยังก่อให้เกิดรากฐานอันมั่นคงและสร้างเสริมต่อบริการในด้านสวัสดิการของรัฐอีกด้วย นอกจากนี้ วัดยังเป็นรากฐานสำคัญของศิลปวัฒนธรรม จรรยา และศีลธรรมของคนไทย และเป็นสื่อกลางชักนำให้ประชาชนทั้งหลายเข้าถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมีวัดเป็นสถาบันและสัญลักษณ์ วัดจึงมีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนไทยอยู่มาก โดยที่วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในชนบท จึงทำให้ประชาชนได้มีโอกาสมารวมชุมนุมกันที่สถานที่ดังกล่าว ทำให้เกิดจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นสมาชิกของหมู่บ้าน พิธีกรรมทางศาสนา มักจะดำเนินร่วมไปกับกิจการทางสังคมด้วยเสมอ (พระมหาณรงค์ จิตตโสภโณ 2527: 93) และยังสรุปแนวคิดเกี่ยวกับวัดอีก 3 อย่าง คือ

1. วัดเป็นศาสนสถาน เป็นที่ประกอบกิจของชาวพุทธ เป็นที่อยู่ของบรรพชิต (พระสงฆ์และสามเณร) และฆราวาสที่เกี่ยวข้อง เป็นที่ศึกษาและปฏิบัติธรรมตลอดจนการเผยแผ่ศาสนาธรรมของชาวพุทธ วัดจึงเป็นสัญลักษณ์แห่งความดีที่ก่อให้เกิดความสะอาด ความสว่าง ความสงบและความร่มเย็นให้กับชีวิตและชุมชน

2. วัดกับชีวิตและสังคม จึงมีความผูกพันและสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นยาวนานจนเป็นวิถีของชาวพุทธ ที่ต่างก็ช่วยเหลือเกื้อกูลกันตลอดมา วัดจึงเป็นที่พึ่งทางใจของคนไทย วัดจึงเป็นศูนย์กลางของชุมชนหรือสังคมไทย ตลอดทั้งวัดยังเป็นแหล่งวิทยาการและศูนย์กลางของการพัฒนาทั้งปวง พระสงฆ์จึงเป็นผู้นำทางความคิดและทางจิตใจของสังคมไทยทุกยุคทุกสมัย

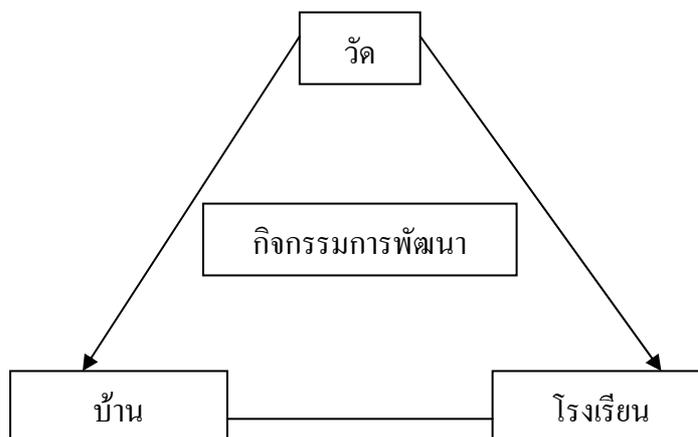
3. วัดทำหน้าที่ให้เกิดประโยชน์ 3 สิ่ง คือ

3.1 ประโยชน์แห่งตนของแต่ละบุคคลทั้งทางด้านการศึกษาบวชเรียนและฝึกปฏิบัติ

3.2 ประโยชน์ทางสังคม ชุมชน ที่เกิดขึ้นโดยส่วนร่วมและ

3.3 ประโยชน์สูงสุดของวัดคือ การนำไปสู่ความสะอาด สว่าง สงบ และความร่มเย็นอย่างแท้จริง (นิพพาน)

การบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนเกี่ยวกับวัดด้วยหลักบวร คือ ผู้นำ ฝ้ายประชาชน คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำฝ้ายวัด คือ พระสงฆ์ และผู้นำฝ้ายราชการ คือ โรงเรียน อันได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ โดยการจัดกิจกรรมการพัฒนาต่างๆที่มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ในลักษณะ 3 ประการ

แผนภูมิที่ 1 การจัดกิจกรรมการพัฒนาต่างๆที่มีวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน

ที่มา: อ้างถึงใน น้อย ลายคาม และคณะ 2539:169

กล่าวได้ว่า กิจกรรมเป็นหัวใจของการพัฒนา เป็นหัวใจของการบริหารและการจัดการทุกๆกิจกรรม จะต้องมีความหมาย เกิดการศึกษา เกิดการเรียนรู้ และนำไปสู่คุณภาพชีวิต กิจกรรมเป็นภาคเป็นส่วนที่จะส่งผลกระทบต่อต่างๆให้เกิดขึ้น กิจกรรมที่ค้ำระหว่างวัดกับชุมชน จะต้องเป็นกิจกรรมที่ประกอบด้วย ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของทุกๆฝ้าย และการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง
2. เป็นกิจกรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อ 3 ด้าน คือ ด้านประโยชน์ส่วนตน(อัตตัตถประโยชน์) ด้านประโยชน์ส่วนรวม(ปรัตถประโยชน์) และด้านประโยชน์สูงสุด(ปรมัตถประโยชน์)
3. เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการศึกษา การเรียนรู้ เป็นการพัฒนาคคุณภาพชีวิต
4. เป็นกิจกรรมที่อยู่บนพื้นฐานของคำว่า “ประโยชน์ ประหยัด ปฏิบัติได้”
5. เป็นกิจกรรมที่อยู่บนพื้นฐานของไตรสิกขา ที่จะรักษาและดำรงไว้ในด้านความสะอาด ความสงบ และความสว่าง

การบริหารและการจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน ให้เป็นที่พึงของชุมชน เจ้าอาวาส และผู้นำชุมชนจะต้องมีการจัดทำแผนของวัด และมีการนำแผนงานมาสู่การปฏิบัติ มีการติดตามผล และการประเมินผลงานในโครงการที่ได้ทำไปอย่างต่อเนื่อง

5.4 บทบาทของวัดและพระสงฆ์

พระพุทธศาสนาได้เข้ามาประดิษฐานในเมืองไทยมาเป็นเวลาช้านาน ประชาชนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ การดำเนินชีวิตวัฒนธรรมต่างๆ ได้รับการหล่อหลอมด้วยหลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา ทำให้ศาสนาหยั่งรากฝังลึกในสังคมไทย พระพุทธศาสนาจึงเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมไทยที่ขัดเกลาทางสังคมและความรู้สึกร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

สถาบันพระพุทธศาสนามีองค์ประกอบหลักคือ

1. ศาสนวัตถุและศาสนสถาน ได้แก่ วัด โบสถ์ วิหาร พระพุทธรูป
2. ศาสนบุคคล ได้แก่ ภิกษุ สามเณร และฆราวาส
3. ศาสนธรรม ได้แก่ พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
4. ศาสนพิธี ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณีข้อปฏิบัติเพื่อความพร้อมเพียง

ของหมู่คณะ

สมคิด จิระทัศนกุล (2543:23-24) ได้กล่าวถึงวัดในสถานะที่เป็นศูนย์กลางของสังคมว่ามีความสำคัญและมีบทบาทหน้าที่สรุปได้ดังนี้

1. วัดในฐานะเป็นตัวแทนความมั่นคงของแผ่นดิน เพราะการสร้างวัดทุกครั้งต้องใช้กำลังทรัพย์และกำลังกายจำนวนมาก อาณาจักรใดยุคสมัยใดที่มั่นคง และมีความเจริญ ก็อาจวัดได้จากปริมาณจำนวนของวัดในแผ่นดินนั้นๆ ดังเช่น อาณาจักรอยุธยา หรือรัตนโกสินทร์ ตอนต้นยุคสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นต้น

2. วัดในฐานะสถาบันผู้สืบทอดศาสนาให้ยั่งยืน เพราะวัดเป็นสถานที่เดียวที่เป็นที่ตั้งและที่รวมแห่ง “ไตรรัตน์” อันเป็นหลักสำคัญที่สุดทางพุทธศาสนา คือ พระพุทธ (พระพุทธรูป) พระธรรม (พระไตรปิฎก- พระธรรมคัมภีร์) และพระสงฆ์

3. วัดในฐานะสถานที่ให้การศึกษา เพราะเป็นแหล่งเดียวที่ให้ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม แก่บุตรหลานของชนทุกระดับในสังคมแบบดั้งเดิมของไทยวัดในฐานะที่พึ่งพิงทางกายและใจของสังคมเพราะวัดมีพระภิกษุผู้ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ของผู้ มี คุณธรรม ผู้สันโดษ เป็นผู้นำของสังคม ทั้งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถจึงได้รับความ เชื่อถือยอมรับของสังคมในทุกๆ เรื่องที่ต้องการปรึกษาหารือ หรือช่วยเหลือทั้งในเชิง ชี้นำ สั่งสอน และเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

4. วัดในฐานะเป็นศูนย์รวมของศิลปกรรม เพราะวัดถูกจรจรโลงขึ้นด้วยกระแสนครัทธา สังคมที่มีต่อศาสนา ดังนั้นศิลปกรรมต่างๆ ทั้งในด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม

รวมทั้งประณีตศิลป์ จึงได้รับการถ่ายทอดออกมาอย่างสร้างสรรค์งดงาม เต็มเปี่ยมไปด้วย
ความหมายที่ล้วนสื่อทั้งในเชิงนามธรรมและรูปธรรม

บทบาททางสังคมของวัดที่มีต่อวิถีชีวิตของคนไทยมีมากมายหลายบทบาทดังนี้
(กรมการศาสนา 2529 :1-2)

1. วัดเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านส่งกุลบุตรมารับใช้พระสงฆ์ และรับการฝึกอบรมทาง
ศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่างๆ
2. วัดเป็นสถานที่ที่พ่อแม่ ตลอดจนคนเฒ่าคนแก่และสตรี มารับความรู้ด้วยการสดับ
พระธรรมเทศนา
3. วัดเป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิความรู้ของคนในสมัยก่อน โดยวัด
เป็นแหล่งตำรายาและตำราแพทย์ และพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นหมอรักษาพยาบาลคนเจ็บป่วยทั่วไป
4. วัดเป็นสถานสงเคราะห์ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิต และ
ศึกษาเล่าเรียนตลอดจนผู้ใหญ่ที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีพ
5. วัดเป็นสถานที่พักอาศัยของนักเดินทาง
6. วัดเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านได้มาพบปะสังสรรค์ และพักผ่อนหย่อนใจ โดยที่ทางวัด
ได้จัดสถานที่ต่างๆ ในบริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ร่มรื่น
7. วัดเป็นสถานที่รื่นเริงที่จัดเทศกาลและมหรสพต่างๆของชาวบ้าน และเป็นที่พักปะ
ของคนหนุ่มสาวด้วย
8. วัดเป็นบ่อเกิดและศูนย์กลางของศิลปกรรมแขนงต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากร
โดยมีฆรรฆานเป็นแกนในรูปแบบต่างๆ ให้มากขึ้น และปรับปรุงส่วนที่มีอยู่แล้วให้
ได้ผลดียิ่งขึ้น โคนสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมแห่งท้องถิ่น กาลสมัย และสถานการณ์ โดยมี
กิจกรรมที่ควรเน้นเป็นพิเศษคือการศึกษาอบรมและการเผยแพร่ความรู้ที่ถูกต้องทั้งในด้าน
การศึกษาของพระภิกษุสามเณร และการศึกษาอบรมคฤหัสถ์

พระมหาประยูร ปยุตโต (2523:45-46) ได้กล่าวไว้ในหนังสือพระพุทธศาสนากับ
สังคมไทยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบันว่า “วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม แต่เป็น
ศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของวัดเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน
เป็นศูนย์รวมแห่งความเชื่อถือ การร่วมมือกัน เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านนี้ แต่ที่
สำคัญที่สุดคือ ความรู้สึกของประชาชนที่ว่าพระสงฆ์เป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้วิชาการต่างๆ ทุก
อย่าง เหนือกว่าประชาชนทั่วไป สามารถเป็นที่ปรึกษาแนะนำชาวบ้าน เป็นเครื่องรักษาความ
เคารพนับถือได้ยั่งยืนมั่นคงยิ่ง ในด้านการศึกษา พระสงฆ์จะทำการอบรมสั่งสอน แนะนำให้ผู้อื่น

ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยดี ซึ่งอาจต้องอาศัยความรู้ทางโลกและทางธรรม เป็นการสืบต่อประเพณีในสังคมไทย”

สุภาพรรณ ณ บางช้าง และคณะ (2527:79) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์พอสรุปได้ว่า พระสงฆ์ในฐานะผู้นำชุมชนมีบทบาท 2 ทางดังนี้

1. บทบาทหลักหรือบทบาทโดยตรง คือเป็นผู้นำชุมชน ในด้านจิตใจ เสริมศีลธรรม สติปัญญาที่ถูกต้องแก่ชุมชน
2. บทบาทรอง ในฐานะที่พระสงฆ์เป็นผู้ได้รับศรัทธาจากชาวบ้าน อาจแนะนำประชาชนในท้องถิ่นให้เห็นลู่ทางของการพัฒนาด้านวัตถุที่เหมาะสม อาจเป็นผู้ประสานการรวมตัวของชาวบ้านในการพัฒนาวัตถุ อาจให้วัดเป็นสถานที่รวมกลุ่ม เป็นต้น

รัชนิกร เศรษฐ (2526:246-247) กล่าวถึงบทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม พอสรุปได้ดังนี้

1. พระสงฆ์ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนศีลธรรม และส่งเสริมให้ชาวบ้านทำบุญกุศลต่าง ๆ
2. พระภิกษุอาวุโสหรือสมภารวัดทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ผู้ประนีประนอมและบางครั้งทำหน้าที่เยียวยา รักษาผู้เจ็บป่วย
3. พระสงฆ์เป็นผู้ช่วยส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน โดยช่วยขจัดความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้านได้ เพราะคนส่วนมากเชื่อฟังพระสงฆ์ผู้มีศีลอยู่แล้ว
4. พระสงฆ์ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเด็กคือ ที่พ่อแม่หมดความสามารถจะอบรมได้ด้วยตนเอง รวมทั้งอนุเคราะห์เด็กกำพร้า
5. พระสงฆ์เป็นผู้ช่วยสั่งสอนเทคนิคขั้นพื้นฐาน ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จากวัด เช่น สถาปัตยกรรม ช่างไม้ ช่างอิฐปูน ช่างปรับปรุง การเกษตร เป็นต้น และในปัจจุบันพระสงฆ์เรียนรู้วิธีการสาธารณสุขแล้วนำไปเผยแพร่แก่ประชาชน ให้รู้จักการรู้จักสร้างบ่อน้ำ การสร้างและใช้ส้วมซึม ตลอดจนหลักสาธารณสุข
6. พระสงฆ์เป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการของหมู่บ้าน ทำหน้าที่ช่วยวางแผน แนะนำและสนับสนุนงานชาวบ้าน โครงการพัฒนาต่างๆในเมืองไทยสำเร็จไปได้นั้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะเจ้าหน้าที่รัฐบาลร่วมมือกับชาวบ้านโดยผ่านพระสงฆ์ชาวบ้านเคารพนับถือ
7. พระสงฆ์เป็นผู้นำประชาชนในทางจิตใจ เป็นที่พึ่งและสามารถแก้ปัญหาแก้ปัญหาเดือดร้อนใจได้
8. พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นธรรมทูตเผยแผ่หลักธรรมแก่บุคคลทั่วไป

กิริติ ศรีเชียร (2537: 1) ได้กล่าวถึง การวางแผนพัฒนาวัด โดยแยกความหมายออกเป็น 3 ประเด็น ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

การวางแผน หมายถึง กระบวนการตัดสินใจในสิ่งที่จะทำในอนาคต โดยมีข้อกำหนดรายละเอียดว่าจะทำอะไร ทำไปทำไมทำอะไร ทำที่ไหน ทำเมื่อไร ใช้ทรัพยากรอะไร และทรัพยากรที่ใช้มาจากไหน

การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงจากสภาพเดิมไปสู่สภาพที่ดีขึ้น

วัด หมายถึง ที่พำนักอาศัยของพระภิกษุสามเณร เป็นที่บวชเรียนของชุมชนผู้เป็นเจ้าของวัด เป็นที่บำเพ็ญกุศล ประกอบศาสนพิธี ประกอบกิจต่างๆของประชาชน และเป็นที่ทำให้ความสงบร่มเย็นทั้งกายและใจของประชาชน

ดังนั้น การวางแผนพัฒนาวัด หมายถึง กระบวนการตัดสินใจสิ่งในอนาคต เพื่อเปลี่ยนแปลงวัดไปสู่สภาพที่ดี

กิริติ ศรีเชียร(2537: 2) ยังได้กล่าวถึงประโยชน์ของการพัฒนาวัดพอสรุปได้ดังนี้

1. ช่วยให้อุบลากรกลุ่มต่างๆ เช่น พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่รัฐของประชาชน ได้ทำงานประสานสอดคล้องกัน โดยมีแผนเป็นกรอบในการดำเนินงาน

2. ช่วยสรรหาทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เช่น คน วัสดุ อุปกรณ์ เป็นต้น ไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดทางพระพุทธศาสนา

3. ช่วยให้ปฏิบัติงานสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

4. ช่วยให้เปรียบเทียบงานกับแผนที่วางไว้ เมื่อทราบถึงข้อบกพร่องแล้วนำไปแก้ไขข้อบกพร่องข้อผิดพลาด

ดังนั้น กิริติ ศรีเชียร (2537:1-5) จึงได้วิเคราะห์ภารกิจของพระสงฆ์ที่สำคัญไว้ พอสรุปได้ดังนี้

1. ศาสนวัตถุ ได้แก่ การพัฒนาและรักษาดูแลบริเวณวัดให้สะอาด เช่น การรักษาความสะอาดและจัดแยกบริเวณที่ตั้งเสนาสนะออกเป็นสัดส่วนเพื่อควบคุมดูแล บำรุงรักษา และดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินของวัด การส่งเสริมสวัสดิภาพและสวัสดิการของพระภิกษุสามเณร ตลอดจนคนในวัด เป็นต้น

2. ศาสนบุคคล ได้แก่ การปกครองดูแลพระภิกษุ สามเณร และผู้อยู่ภายในวัด จัดให้อยู่ด้วยกันอย่างสงบเรียบร้อย การให้การศึกษาระดับปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี แก่พระภิกษุสามเณร การให้การศึกษาทงพระพุทธศาสนาแก่แม่ชีและฆราวาส

3. ศาสนธรรม ได้แก่ การเก็บรวบรวมตำราและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา การเผยแผ่หลักธรรม การให้การศึกษากันแก่ของพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนทั่วไป

4. สาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ การสงเคราะห์ด้านสาธารณประโยชน์แก่ประชาชน การจัดตั้งสถานเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียนซึ่งเป็นลูกหลานของชาวบ้าน การสงเคราะห์ด้านการดำเนินชีวิต

และความเป็นอยู่ของชาวบ้าน เท่าที่อยู่ในวิสัยของพระสงฆ์จะทำได้โดยไม่ขัดกับพระธรรมวินัย เป็นต้น

พรรณนาของนักวิชาการต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า พระสงฆ์กับบาทเป็นผู้นำชุมชนส่งเสริมกิจกรรมของชาวบ้าน ให้การศึกษาสำหรับชาวบ้าน ทั้งได้นำกุลบุตรมาฝึกอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่างๆ ให้การสงเคราะห์สำหรับผู้ยากจนหรือขัดสน การพยาบาลรักษาผู้เจ็บป่วย ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและให้คำปรึกษาเพื่อแก้ปัญหาชีวิตหรือความทุกข์ต่างๆ ของผู้คน และเป็นสถานที่ที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ทางพุทธศาสนา

5. บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม

พระราชวรมณี (ประยูรย์ ปยุตโต 2513 :7-8) ได้กล่าวถึงบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมพอสรุปได้ว่า ในท้องถิ่นชนบทพระสงฆ์จะมีบทบาทเป็นผู้นำที่สำคัญในการพัฒนาสังคม เพราะพระสงฆ์เป็นผู้ที่ชาวบ้านศรัทธาเชื่อถือ ได้รับการยอมรับในสังคม ในชนบทวัดกลายเป็นศูนย์กลางของชุมชนหรือสังคม พระสงฆ์กลายเป็นผู้นำทางจิตใจ และเป็นศูนย์กลางของความร่วมมือการทำงาน ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ชาวบ้านมีความรู้สึก ว่า พระสงฆ์เป็นผู้ประพฤติธรรม มีความบริสุทธิ์ และสำคัญที่สุด คือ พระสงฆ์เป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้วิชาการต่างๆ ทุกอย่าง ที่เหนือกว่าพวกตน สามารถเป็นที่ปรึกษาแนะนำชาวบ้านในปัญหาต่างๆ ได้ อันเป็นความรู้สึกในฐานะศิษย์กับอาจารย์ เป็นเครื่องมือรักษาความเคารพเชื่อถือได้มั่นคงยิ่ง ปัจจัย 3 ทาง ที่เชิดฐานะพระสงฆ์ในสังคมก็คือ ความบริสุทธิ์หนึ่ง ความเสียสละเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้แทนของของวัดที่คอยชี้แนวทางในการปฏิบัติตนของพุทธมามกะให้ไปในทางที่ดี ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศไทยนับถือพระพุทธศาสนาและยอมรับนับถือความสามารถของพระสงฆ์ตลอดมา

จางงศ์ อภิวัฒน์สิทธิ (2525:145-152) ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์และวัดในสังคมปัจจุบันว่า พระสงฆ์และวัดต้องอยู่ข้างเคียงกันขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ วัดเป็นศูนย์กลางสำคัญในชีวิต พระสงฆ์ในฐานะผู้อาศัยและปกป้องรักษาวัดก็ย่อมจะมีบทบาทที่สำคัญมากในสังคม บทบาทตามประเพณีของพระสงฆ์ประกอบด้วยการสอนธรรมเป็นพิธีกรในการประกอบพิธีกรรม ช่วยส่งเสริมความสามัคคีของชาวบ้าน ช่วยตัดสินปัญหาข้อพิพาทระหว่างสมาชิกของหมู่บ้าน สนองตอบต่อช่องว่างที่รัฐบาลไม่อาจช่วยเหลือประชาชนได้ เช่น ขาดสถานที่เรียนหนังสือ ขาดที่รักษาพยาบาล ไม่มีระบบตำรวจและศาลยุติธรรมในการบริการทางสังคมและสวัสดิการชุมชนพระสงฆ์เป็นผู้รับใช้ประชาชนในชนบท ช่วยรักษาประเพณีและพิธีกรรมนำเสถียรภาพมาสู่สังคมและช่วยสร้างความทันสมัยให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ดังนั้นพระสงฆ์จึงเป็นผู้นำของท้องถิ่นซึ่งช่วยเผยแนะนำและสนับสนุนงานของชาวบ้าน

สุภา อุฑุโธ (2541:98) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้พระสงฆ์มีบทบาทต่อชุมชน อย่างน้อย 3 ประการดังนี้

1. การได้รับการสนับสนุนและส่งเสริม ทั้งด้วยแนวคิดและทรัพยากรต่างๆ จากรัฐบาล
2. สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ประชาชนในชนบท ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการศึกษา

3. การได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมทั้งด้านความคิดและทรัพยากรจากประชาชนในท้องถิ่น นักวิชาการ และองค์กรเอกชนต่างๆ

สมพร เทพสิทธิ์า, อนันต์ วิริยะพินิจ และรัชนิกร เศรษฐโธ ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคม สรุปประเด็นสำคัญดังนี้ คือ

1. บทบาทการพัฒนาจิตใจของประชาชน คือการให้คำแนะนำทางด้านจิตใจ เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่างๆ และเป็นที่พักใจให้มีความสุขทางใจ

2. บทบาทการส่งเสริมการศึกษาของประชาชนและเยาวชน

3. บทบาทการช่วยพัฒนาชุมชนให้เป็นแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง(สมพร เทพสิทธิ์า 2538 : 12)

4. ภิกษุอาวุโส หรือสมภารวัดทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ผู้ประริประนอม

5. บทบาทเป็นผู้ช่วยส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน โดยขจัดความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้านได้ เพราะคนโดยส่วนมากให้ความเชื่อฟังพระผู้ทรงศีลอยู่แล้ว (อนันต์ วิริยะพินิจ 2525:45-46)

6. บทบาทเป็นผู้ช่วยสอนเทคนิคขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จากวัดเช่น สถาปัตยกรรม ช่างไม้ ช่างปูน ช่วยปรับปรุงการเกษตร และรักษาโรค ในปัจจุบันพระสงฆ์ได้เรียนรู้วิธีการสาธารณสุขแล้วนำไปเผยแพร่แก่ประชาชนให้รู้จักสร้างส้วม บ่อน้ำ เป็นต้น

7. บทบาทการเป็นผู้นำไม่เป็นทางการของหมู่บ้านทำหน้าที่ช่วยวางแผนแนะนำสนับสนุนงานของชาวบ้าน โครงการพัฒนาต่างๆ ในเมืองไทยที่สำเร็จไปได้นั้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐ ขอความร่วมมือจากชาวบ้านโดยผ่านพระสงฆ์ซึ่งชาวบ้านเคารพนับถือ (รัชนิกร เศรษฐโธ 2526:246-247)

8. บทบาทสงเคราะห์ชุมชน บทบาทด้านนี้เป็นบทบาทหลักของพระสงฆ์ทุกยุคทุกสมัย ในปัจจุบันจะเห็นได้ชัดเจนว่ามีพระสงฆ์หลายรูปที่ทำการสงเคราะห์ชุมชนในหลายๆด้าน เช่น

พระพิศาลธรรมพาที วัดสวนแก้ว ได้ทำการสงเคราะห์ผู้เดือดร้อนให้มีงานทำ มีอาชีพ พระอาจารย์อลงกต ดิกขปัญโญ วัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี ได้ให้การสงเคราะห์ผู้ป่วยเอดส์ เป็นต้น (ภัทรพร สิริกาญจน 2536 :28)

ทัศนคติต่างๆ ของนักวิชาการทั้งหลายเหล่านั้นสรุปได้ว่าบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม พระสงฆ์ในชนบทยังมีบทบาทที่สำคัญอยู่มาก พระสงฆ์ยังคงเป็นหน่วยบริการที่สำคัญในการช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของประชาชนอยู่ เช่น การขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้ พระสงฆ์มักจะให้ความเป็นผู้นำท้องถิ่นตามธรรมชาติ ระดมชาวบ้านให้ขุดบ่อน้ำในวัด หรือเป็นผู้นำในการแนะนำการขุดบ่อสาธารณะ พระสงฆ์ในท้องถิ่นสามารถตอบสนองของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีและจะช่วยให้ความเกี่ยวพันกับชุมชนในท้องถิ่นนั้นเข้มแข็งขึ้น ขณะเดียวกันการบริการสังคมของพระสงฆ์ยังจะช่วยสร้างและประสานให้เกิดความสัมพันธ์อันดี ระหว่างความเชื่อและข้อปฏิบัติทางศาสนาที่มีแต่เดิมกับแรก กระตุ้นในการพัฒนาสังคม บทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันสรุปได้ว่า บทบาทในการพัฒนาจิตใจ บทบาทในการส่งเสริมการศึกษา บทบาทในการเป็นที่ปรึกษา บทบาทการเป็นครู บทบาทการเป็นหมอ บทบาทการเป็นผู้นำชุมชน และบทบาทการสงเคราะห์ชุมชน พระสงฆ์ในฐานะเป็นสมาชิกหรือส่วนหนึ่งของสังคม และมีสถานภาพที่สังคมให้การยอมรับมีความสำคัญในการให้ความช่วยเหลือสังคม ทั้งในบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ เผยแพร่ธรรม พัฒนาคุณธรรมให้แก่ประชาชนในชุมชน บทบาทสร้างสิ่งสาธารณะ ในชุมชนและบทบาทด้านสงเคราะห์ชุมชน ด้วยเหตุนี้พระสงฆ์ควรที่จะดำเนินบทบาทให้มีความสอดคล้องกับเหตุการณ์และสภาพความเป็นจริงของสังคมจึงจะเป็นประโยชน์เกื้อกูลและอำนวยสุขแก่มหาชน

6. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาสังคม

1 ความหมายของการพัฒนาสังคม

จรรยา สุภาพ (2519:64) ได้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาสังคมพอสรุปได้ว่า การพัฒนาสังคมหมายถึงการปรับปรุงภาวะความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยมีการปรับปรุงพัฒนาทางการศึกษา การสาธารณสุข สาธารณูปการและการให้สวัสดิการสังคม นอกจากนี้ยังรวมถึงการปรับปรุงและเสริมสร้างที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อม ตลอดจนการประกอบอาชีพของประชาชนให้ดีขึ้น เพราะถ้าประชาชนมีงานทำ มีรายได้เพียงพอกับการซื้อหาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ก็จะทำให้ประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมร่วมกันอยู่อย่างผาสุก มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจที่ไม่แตกต่างกันจนเกินไปทำให้สังคมมีความมั่นคงยิ่งขึ้น

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2522:1-3) ได้กล่าวถึงการพัฒนาสังคมพอสรุปได้ว่า การพัฒนาสังคม คือ การเปลี่ยนแปลงสังคมจากรูปแบบหนึ่งไปสู่อีกรูปแบบหนึ่ง จากขั้นต่ำไปสู่ขั้นสูง จากสถานการณ์ที่ไม่มีคุณภาพไปสู่สถานการณ์ที่มีคุณภาพ จากสภาพที่ปราศจากมนุษยธรรมไปสู่สภาพที่มีมนุษยธรรม การพัฒนาสังคมเช่นนี้ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เราเรียกว่า พลิกฟ้าพลิกแผ่นดิน

อุทัย หิรัญโต (2522:218) ได้กล่าวถึงการพัฒนาสังคมพอสรุปได้ว่า การพัฒนาสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์ของบุคคล ซึ่งยังให้ผลประโยชน์ส่วนบุคคล ตรงกับผลประโยชน์ของส่วนรวม ขจัดความขัดแย้งที่ไม่ลงรอยกันที่มีอยู่ในระบบความสัมพันธ์ของบุคคลให้หมดไป การพัฒนาสังคมมิได้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงในด้านใดด้านหนึ่งของสังคมเพียงชั่วครั้งชั่วคราว แต่เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงในที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของมนุษย์

สนิท สมักรการ (2522:429-442) ได้กล่าวถึงการพัฒนาสังคมพอสรุปได้ว่า การพัฒนาสังคมหมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของบุคคลภายในสังคม การพัฒนาสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อกันภายในสังคม ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ในแง่ผลประโยชน์ทางทางเศรษฐกิจ การเมือง หรือผลประโยชน์ส่วนตัว ถ้ามองในแง่นี้การพัฒนาก็เท่ากับเป็นการพัฒนาประเทศ การพัฒนาสังคมก็มุ่งที่การพัฒนาด้านการศึกษา และด้านอื่นๆ นอกเหนือจากด้านเศรษฐกิจและการเมือง

พัทธา สายหู (2538:41) ได้กล่าวถึงการพัฒนาสังคมพอสรุปได้ว่า การพัฒนาสังคม หมายถึงการทำให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมเดียวกันเกิดประโยชน์ส่วนบุคคลและส่วนรวม อย่างเสมอภาค ยุติธรรมมากที่สุด และก่อให้เกิดความพอใจที่จะอยู่ร่วมสัมพันธ์กันเป็นสังคมที่ผูกพันมั่นคงถาวรตลอดไป

ดิเรก ฤกษ์สาหร่าย (2527:214) ได้กล่าวถึงการพัฒนาสังคมพอสรุปได้ว่า การพัฒนาสังคมเป็นกระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบสังคมและโครงสร้างทางสังคมในการที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ต่อระบบความเป็นอยู่ ค่านิยม และการกระจายโอกาสที่ดีขึ้นของบุคคล จากความเห็นของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่า การพัฒนาสังคมเป็นการปรับปรุงภาวะความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยยึดหลักความร่วมมือระหว่างวัดและประชาชน สนับสนุนให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่ม วางแผน และลงมือปฏิบัติด้วยตนเองโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้นๆให้เป็นประโยชน์แก่คนในสังคมมากที่สุด

2. ความสำคัญของการพัฒนาสังคม

อุทัย หิรัญโต(2522:180) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาสังคมโดยสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. ต้องพัฒนาให้อยู่ในลักษณะที่เรียกว่า “คุณภาพแห่งการพัฒนา” คือ พัฒนาระบบสังคมต่างๆให้เท่าเทียมกัน
2. ต้องใช้ความรู้ทางวิชาการหลายสาขา และอย่างน้อยที่สุดจะต้องมีความรอบรู้ในหลักวิชาและหลักเกณฑ์ต่างๆที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างลึกซึ้ง

3. ต้องแสวงหาข้อเท็จจริงทางสังคมในด้านต่างๆก่อนที่จะดำเนินการทางด้านสังคม พัทยา สายหู (2526:41) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาสังคมพอสรุปได้ว่าการพัฒนาสังคมมีความสำคัญในการเพิ่มคุณภาพของคนในสังคม คุณธรรมของการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เป็นสาระสำคัญที่แท้ของสังคม และควรเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาสังคม รูปแบบของการพัฒนาแบ่งออกเป็น 4 แบบ ดังนี้

1. การสงเคราะห์ เป็นการพัฒนามุ่งช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหาโดยเน้นปัจเจกชน การสงเคราะห์มีอยู่สองแบบ คือ แบบหนึ่ง ทำขึ้นเพราะความสงสารเป็นบุคคลที่ควรจะช่วยเหลือ และอีกแบบหนึ่ง ช่วยเพราะจะไม่ทำให้เกิดเป็นปัญหาแก่สังคมต่อไป

2. การพัฒนาชุมชน ในแง่ของการสงเคราะห์ เน้นคนแต่ละคน ครอบคลุมแต่ละครอบครัว พบว่าอาจเกิดปัญหาขึ้นทั้งชุมชน แนวคิดของการพัฒนาชุมชนที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชนบทที่มาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

3. การจัดระบบชุมชน เป็นความพยายามที่จะแก้ปัญหาที่มาจากการพัฒนาชุมชน เมื่อมีการพัฒนาชุมชนเกิดขึ้นแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะในบางชุมชนมีคนหลายพวกหลายฐานะ เมื่อเกิดความเหลื่อมล้ำกัน จึงควรจัดระเบียบชุมชนเสียใหม่

4. การกระทำทางชุมชน เป็นการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมในชุมชนที่ต้องการช่วยเหลือ หลักการสำคัญของการกระทำทางชุมชน การพัฒนาแบบปฏิบัติการในชุมชนที่ต้องการพัฒนาชุมชนของตน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่

สุนทร พูนเอียด (2535 :37) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่นักคิด นักปฏิบัติในการพัฒนา ได้หันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาสังคม ว่ามีปัจจัยหลายประการด้วยกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. เพราะการพัฒนาเศรษฐกิจทำให้เกิดผลกระทบต่อสังคม
2. การพัฒนาสังคม ที่เน้นกับการลงทุน ถูกอุปสรรคต่างๆทางสังคมขัดขวางมิให้ประสบความสำเร็จ

3. เกิดจากความสำนึกการพัฒนาสังคมกับการพัฒนาเศรษฐกิจ คือ แทนที่จะพิจารณาในแง่อุปสรรคทางสังคม แต่กลับมองว่า หากพัฒนาคนในสังคมให้ดี ก็จะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศและเศรษฐกิจ ดังนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติต่อ 1-3 จึงเน้นเรื่องการลงทุนทางสังคมมากขึ้น

4. ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระยะหลังๆ ได้มีการพูดถึงความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น นั่นคือความเจริญเติบโตที่มีความสมดุล แนวความคิดนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนานั้นจะต้องให้การพัฒนาสังคมกับการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่กันไป

5. แนวคิดสมัยใหม่ คือ แนวคิดแบบผสมผสาน ไม่แยกแยะระหว่างพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแต่จะทำแบบบูรณาการให้พัฒนาที่ครบทุกด้าน คือต้องคำนึงถึงการพัฒนาที่เชื่อมโยงกันทุกด้าน เช่น เรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อม กับการพัฒนาประเทศ เป็นต้น

ความคิดเห็นของนักวิชาการทั้งหลายสรุปได้ว่า รูปแบบและวิธีการของการพัฒนาสังคม เป็นการพัฒนาที่ช่วยเหลือผู้มีปัญหาโดยเน้นปัจเจกชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการพัฒนาสังคม และใช้หลักเกณฑ์ต่างๆที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคม โดยมีเป้าหมายที่จะช่วยให้สมาชิกของสังคมสามารถประกอบอาชีพและมีชีวิตความเป็นอยู่สุขสบายและมีความยั่งยืน ไม่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในภายหลัง ในการพัฒนาจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงแนวทางในการแก้ปัญหาที่เน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ตอบสนองความต้องการของประชาชน และผลกระทบที่จะตามมา

3. ทฤษฎีการพัฒนาสังคม

ทฤษฎีการพัฒนาสังคมหรือคำอธิบายเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมนั้นมาจากเหตุผลว่า การพัฒนาสังคมเกิดขึ้นอย่างไร มีอะไรเป็นสาเหตุ เหตุเหล่านั้นก่อผลกระทบอย่างไร ก่อเหตุกับสิ่งใด ดังที่ สตีเวน สตีเวนส์ (2522:1-13) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการพัฒนาสังคมพอสรุปได้ดังนี้

1. ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ ทฤษฎีนี้กล่าวว่า สังคมทุกสังคมจะต้องมีการปรับปรุงตัวอยู่เสมอ เพราะสังคมทุกสังคมมิได้อยู่นิ่ง สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หากสังคมไม่ปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากภายในสังคม เช่น การเจริญเติบโตของจำนวนประชากร การเกิดภัยพิบัติขึ้นในสังคม การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆขึ้น หรือสาเหตุมาจากภายนอกสังคม ดังนั้น สังคมอาจจะไม่รักษาบูรณภาพไว้ได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นสังคมเสื่อมสลายไป การปรับตัวทางหนึ่งของสังคมคือ การจำแนกแจกแจงบทบาทเพื่อให้มีหน่วยสังคมที่อิสระแก่คนจำนวนมากขึ้น การผสมผสานทางวัฒนธรรม การสร้างความจำเป็นเฉพาะด้านมากขึ้น ในการพัฒนาสังคม กระบวนการพัฒนาจำเป็นต้องรักษาคุณภาพระหว่างการเปลี่ยนแปลง การปรับตัว การจำแนกแจกแจงโครงสร้างกับบูรณภาพของสังคมเอาไว้ ครรชนที่แสดงการพัฒนาของสังคมมีหลายตัวด้วยกัน เช่น การ มีบทบาทหรือหน่วยทางสังคมที่มีอิสระแก่ตนและมีความชำนาญเฉพาะอย่างมากขึ้น ความเติบโตและความสลับซับซ้อนของโครงสร้างสังคม การมีความสามารถในการผสมผสานวัฒนธรรมได้มากขึ้นตามแนวคิดของทฤษฎี รูปแบบของสังคมที่พัฒนาแล้วก็ อัตรากาการพัฒนาที่ดี ไม่ต้องเหมือนกัน

2. ทฤษฎีการแพร่กระจาย ทฤษฎีนี้กล่าวว่า ในสังคมต่างๆ ระบบสื่อสารมวลชนจะกระตุ้นให้สมาชิกในสังคมแต่ละคนเกิดความคาดหวังในชีวิตมากขึ้น ความคาดหวังในชีวิตของคนเหล่านี้เมื่อรวมกัน จะเป็นแรงผลักดันที่ให้เกิดการพัฒนาได้ เมื่อบุคคลเกิดความคาดหวังรุนแรงขึ้นก็จะทำตามความคาดหวังเพื่อให้บรรลุตามความคาดหวังหรือสิ่งตอบแทน การพัฒนาสังคมจะเกิดขึ้นเมื่อความพยายามได้สัดส่วนกับสิ่งตอบแทน แต่หากความพยายามไม่ได้รับผลตอบแทนในระดับที่พอใจแล้ว พัฒนาการแห่งสังคมก็จะไม่เกิดปรากฏ อีกอย่างหนึ่งก็จะตามมา นั่นคือ ความอึดอัดคลั่งคลุ้มในหมู่สมาชิกของสังคม ซึ่งจะเป็นเหตุให้เกิดความเปลี่ยนแปลงสังคมขึ้นเหมือนกัน แต่จะเป็นไปในทางที่ไม่พัฒนา การพัฒนาและสิ่งตอบแทนที่ได้สัดส่วนหรือมีคุณภาพแล้ว จะทำให้บุคคลในสังคมมีการเลื่อนฐานะสามรูปแบบ คือ การย้ายถิ่น การเลื่อนฐานะทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางจิต ทฤษฎีจะกำหนดการเลื่อนฐานะเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลงเป็นตัวเสถียรภาพของสังคม สังคมจะต้องพยายามรักษารักษาคุณภาพระหว่างสองสิ่งนี้ในระหว่างดำเนินการพัฒนาสังคม

3. ทฤษฎีการขัดแย้ง ทฤษฎีนี้กล่าวว่า การพัฒนาสังคมมีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่ความผาสุกของมวลสมาชิกในสังคม หรืออีกนัยหนึ่ง เพื่อการเพิ่มโอกาสชีวิตให้กับมวลสมาชิกของสังคมนั้น โดยอาจแยกออกเป็นเป้าหมายก่อน เช่น ความเป็นธรรมเชิงเศรษฐกิจและสังคม อิสรภาพทางการเมืองในประเทศและในโลก ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความสะดวกสบายทางด้านวัตถุ สุขภาพ อนามัย การศึกษา สำหรับแนวทางการพัฒนาจะต้องพยายามก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างขึ้น มุ่งให้โครงสร้างมีลักษณะยืดหยุ่นให้มากขึ้น เพราะโครงสร้างที่ยืดหยุ่นจะเอื้ออำนวยแก่กระบวนการสำคัญสองกระบวนการที่เราพยายามสร้างขึ้นต่อกระบวนการแบ่งสันปันส่วนทรัพยากร และกระบวนการกระจายทรัพยากร ทรัพยากรมีความสำคัญในกระบวนการพัฒนา เพราะทรัพยากรเป็นสิ่งที่มนุษย์ปรารถนา ดังนั้น ทรัพยากรจึงเป็นตัวสำคัญในการก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้น อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาการในสังคม สำหรับตัวนำในการพัฒนา ทฤษฎีนี้เห็นว่าจำเป็นต้องเป็นผู้นำทางการเมือง เพราะบุคคลเหล่านี้อยู่ในตำแหน่งมีหน้าที่ในการวางแผนและกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลง ทฤษฎีนี้มองเห็นว่า การที่การเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาจะดำรงความพัฒนาหรือความเจริญไว้ได้นั้น จำต้องมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะจิตใจของคนในสังคมนั้นด้วย การเปลี่ยนแปลงในลักษณะจิตใจของคนนี้ขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางสังคม ถ้าโครงสร้างสังคมมีลักษณะยืดหยุ่น โอกาสที่บุคคลเปลี่ยนจิตใจก็มีอยู่มาก

4. ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีนี้มุ่งทำการเปลี่ยนแปลงลักษณะบุคคลโดยเฉพาะลักษณะจิตใจซึ่งปรากฏออกมาในรูปของทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ มุลเหตุจูงใจ จากลักษณะหนึ่ง เช่นที่เรียกว่า ลักษณะประเพณีไปสู่อีกลักษณะหนึ่งที่เรียกว่า ลักษณะทันสมัย เมื่อเห็นบุคคลเป็น

หลัก กระบวนการทางสังคมที่ทฤษฎีนี้สนใจเป็นพิเศษในฐานะที่เป็นสิ่งที่จะช่วยให้เกิดลักษณะบุคคลที่ต้องการคือ การขัดเกลาทางสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมที่มีขอบเขตกว้างขวางและยาวนานกระบวนการหนึ่งในชีวิตของมนุษย์

สำหรับตัวนำการเปลี่ยนแปลงทฤษฎีนี้ไม่ไม่ระบุเจาะจงว่า จะต้องเป็นบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งหนึ่งใดโดยเฉพาะเหมือนทฤษฎีขัดแย้งหรือในทฤษฎีอื่น โดยให้ความสำคัญแก่บุคคลที่เป็นสมาชิกของสังคม อาจเป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองก็ได้ แต่เชื่อว่า หากสังคมใดมีชนชั้นกลางมาก ก็จะเป็นสังคมที่เจริญก้าวหน้า

ทฤษฎีการพัฒนาสังคมดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การนำทฤษฎีต่างๆเหล่านี้ไปใช้ในการพัฒนาสังคมนั้นจะต้องพิจารณาในหลายๆด้าน โดยนำเอาข้อดีของแต่ละทฤษฎีมาผสมผสานกันเพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาสังคม การพัฒนาสังคมในทุกด้านอย่างต่อเนื่องตามทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่การใช้ประโยชน์จากสื่อสารมวลชนและผู้นำท้องถิ่นตามทฤษฎีการแพร่กระจาย การส่งเสริมให้จัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรต่างๆขึ้น ในสังคมตามทฤษฎีการขัดแย้งและการพัฒนาทัศนคติ ค่านิยม และแรงจูงใจของคนในสังคมตามทฤษฎีพฤติกรรมนิยม เป็นต้น

7. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเชิงพุทธศาสตร์

การพัฒนาที่เน้นความเติบโตด้านเศรษฐกิจเพียงมิติเดียวทำให้เกิดช่องว่างของการกระจายรายได้ระหว่างคนที่อยู่ในภาคอุตสาหกรรม และภาคเกษตรกรรมมีสูงขึ้น ทำให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรม มาสู่อุตสาหกรรม จนก่อให้เกิดสภาพของชุมชนในชนบทล่มสลาย การพัฒนาประเทศตามแนวคิดกระแสหลักนี้ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาทางด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม และท่ามกลางความตึงตันของการแก้ปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาตามแบบแผนของตะวันตกนี้ ก็ได้มีนักคิดต่างๆได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่เน้นความเป็นตะวันออก คือการที่จะพัฒนาทั้งทางด้านจิตใจและวัตถุไปพร้อมๆกัน ดังที่พระธรรมปิฎก(ประยุทธ์ ปยุตฺโต,2535) กล่าวไว้ว่า เป้าหมายของการพัฒนาคือการลดปลดปล่อยตัวเองให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางกายและทางจิตใจ โดยการให้ความสำคัญกับความสุขทางจิตใจอันเกิดจากความอิสรภาพที่พึ่งตนเองได้และความเข้มแข็งของบุคคลและสังคม ซึ่งเป็นเรื่องชี้ให้เห็นถึงระดับการพัฒนาประการหนึ่งในบรรดาตัวชี้วัด 4 ประการ คือ

1. พัฒนากาย มีการพัฒนาทางกายภาพ อันได้แก่ มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ไม่ขาดอาหาร มีเสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ยานพาหนะรักษาโรค มีสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมที่ดี

2. พัฒนาศีล มีการพัฒนาด้านระเบียบ กฎเกณฑ์ กฎหมายอันเป็นกติกาในการอยู่ร่วมกัน ในสังคมที่ให้ความสงบสุข เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย สามารถจัดข้อขัดแย้งและจัดสรรผลประโยชน์ได้อย่างยุติธรรม

3. พัฒนาจิต มีการพัฒนาจิตด้วยการฝึกอบรมจิตใจให้สมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติทั้ง 3 ด้าน คือ คุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต

3.1 คุณภาพจิต เป็นจิตมีพื้นฐานที่ดี อันได้แก่ มีเมตตา ความรัก ความเป็นมิตร ความปรารถนาประโยชน์แก่ผู้อื่น มีความกรุณา มีใจเสียสละแบ่งปัน มีน้ำใจโอบอ้อมอารี

3.2 สมรรถภาพจิต เป็นจิตที่มีความสามารถ เนื่องจากถูกฝึกให้สติมีความพากเพียรสู้งาน มีความอดทนมีสมาธิแน่วแน่ มีสัจจะเอาจริงเอาจัง มีความเด็ดเดี่ยวต่อปณิธานและอุดมการณ์ในใจ

3.3 สุขภาพจิต เป็นจิตที่มีสุขภาพดี มีจิตใจเป็นสุข สดชื่น ร่าเริง เบิกบาน ปลอดโปร่ง สงบ ผ่องใส ไม่ขุ่นมัว

4. พัฒนาปัญญา มีการพัฒนาปัญญา อันได้แก่ ความรู้และความเข้าใจในศิลปะและศาสตร์ต่างๆอย่างไม่มีอคติ มีความรู้ความเข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง รู้เท่าทันธรรมชาติของสังขารคือโลกและชีวิต ถึงขั้นทำจิตให้เป็นอิสระหลุดพ้นจากความทุกข์โดยสมบูรณ์

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้เสนอแนวคิดธัมมิกสังคม เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมที่เกิดจากความเห็นแก่ตัวของมนุษย์เป็นพื้นฐาน สมาชิกของสังคมทุกคนต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ถูกต้อง เพื่อส่วนรวม โดยอาศัยพุทธธรรมเป็นแนวทางเพื่อจัดความเห็นแก่ตัว เช่น พ่อค้าก็ปฏิบัติหน้าที่ของตนในการค้าขายอย่างสุจริต ไม่เอาเปรียบลูกค้า และไม่หลอกลวงลูกค้า ผู้ปกครองก็ปกครองตามหน้าที่ของตน โดยให้ความยุติธรรมแก่ประชาชนและไม่เอาเปรียบประชาชน เป็นต้น นอกจากนี้ อุบาสิการัตนุจวน อินทรกำแหง ผู้ที่ได้รับคำสอนและแนวปฏิบัติตามแนวของหลวงพ่พุทธทาส ได้อธิบายธัมมิกสังคมเพิ่มเติมว่า “ธัมมิกสังคมนิยมมีหลักว่า ให้ใช้ส่วนเกินให้เป็นให้เป็นประโยชน์แก่สังคม ให้ทุกคนเจียดประโยชน์ของตนเพื่อประโยชน์แก่สังคม ไม่กอบโกยและไม่หวังกับส่วนเกิน ใครมีกำลังผลิตส่วนเกินได้ ส่วนเกินที่เหลือจากที่ต้องกินต้องใช้แล้วนั้น ต้องยกให้เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่สังคม

หลวงพ่อนาน แห่งวัดสามัคคี จังหวัดสุรินทร์ ได้ใช้หลักธรรมขัดเกลาสั่งสอนชาวบ้าน เพื่อให้เกิดความพร้อมที่จะร่วมกันพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาชีวิตและชุมชน โดยใช้หลักอริยสัจ 4 มาอธิบายว่า

ทุกข์ คือ การที่ชาวบ้านมีหนี้สิน ความยากจน เกิดอบายมุข ฟุ่มเฟือย โดยถูกกดขี่กดครี

สมุทัย คือ สาเหตุแห่งทุกข์ เพราะไม่ได้เก็บรักษาทรัพย์ การเสียเปรียบนายทุน การโดนเอารัดเอาเปรียบในชีวิตประจำวัน

นิโรธ คือ ทางดับทุกข์ โดยจะมีการบริหารจัดการชีวิตและชุมชนให้มีความสุขขึ้น มีจิตใจที่สูงขึ้น โดยใช้หลักกรรมฐาน เป็นตัวพื้นฐาน ที่ทำให้จิตใจยอมรับต่อปัญหาและสามารถต่อสู้กับปัญหาได้

มรรค คือ วิธีการโดยมีกิจกรรม สหบาลข้าว ร้านค้าชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ ทั้ง 3 กิจกรรม นำไปสู่มรรค ควบคู่กับกิจกรรมอื่นๆ

นอกจากนี้ หลวงพ่อananยังค่อยๆสอนคนเป็นกลุ่มเล็กๆแล้วใช้วิธีซึมซับตามธรรมชาติของคนแต่ละระดับ บางคนรับได้เร็ว บางคนช้า จึงต้องอดทน ไม่ใจร้อน เน้นให้ชาวบ้านรู้จักช่วยตัวเอง รู้จักปัญหา รู้จักลดอบายมุข อยากรั้งตนเอง จนนำไปสู่กิจกรรมการพัฒนา

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์(2537) กล่าวว่า เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางความคิด และความอับจนของการพัฒนาตามแบบจำลองของทางตะวันตก ผลักดันให้หลายกลุ่มหันไปหาปรัชญาตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพุทธปรัชญา ในบางประเทศ สรรโวทัยที่ประเทศศรีลังกา โดยได้มีการนำเอาแนวคิดบางอย่างของพุทธปรัชญามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคมที่ต้องเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมหลายมิติ คือ

1. การพัฒนาต้องอาศัยวัฒนธรรมพื้นฐานของตัวเอง “สรรโวทัย” ของศรีลังกา เน้นหลักการพึ่งตนเอง โดยนำเอาพุทธปรัชญามาปรับปรุงใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนในชนบท

2. การพัฒนาโดยการปฏิวัติวัฒนธรรม หมายถึง การปฏิเสชวัฒนธรรมแบบทุนนิยม เช่น การบูชาวัตถุ การลุ่มหลงในความเจริญทางเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม รวมทั้งวัฒนธรรมแห่งการบริโภคนิยมต่างๆไป เป็นต้น วัฒนธรรมแบบนี้ทำให้มนุษย์หลงลืมความหมายของชีวิตอย่างสิ้นเชิง

3. ความหลากหลายของภูมิปัญญาชาวบ้านและวัฒนธรรมพื้นบ้านจะเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาที่ความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

4. สิ่งที่เราได้จากความหมายใหม่ของการพัฒนาแบบพุทธ คือ “จริยธรรมในการพัฒนา” จริยธรรมเป็นเรื่องที่จะบอกเราว่า อะไรเป็นสิ่งที่ดีงาม อะไรเป็นสิ่งที่ชั่วร้าย นอกจากนี้ จริยธรรมยังบอกเราด้วยอีกว่า อะไรควรทำ และเราควรทำอย่างไร เพื่อที่จะให้สังคมและชีวิตของมนุษย์อยู่ในสภาพที่ดีงาม

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเชิงพุทธศาสตร์นี้ถึงแม้จะมีได้เป็นการแก้ปัญหาในยุคหลังสังคมอุตสาหกรรมได้อย่างสิ้นเชิง แต่ก็ยังเป็นทางออกหรือเป็นแนวทางในการพัฒนาในระดับหนึ่ง คือ การพัฒนาที่มีรากฐานทางด้านวัฒนธรรม เพื่อที่จะได้ปรับตัวให้รู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง

ทางโครงสร้างสังคมในปัจจุบัน การพัฒนาเชิงพุทธศาสตร์นี้ จึงเป็นการพัฒนาที่สะท้อนให้เห็นถึง ปัญหาของการพัฒนาที่เน้นทางด้านวัตถุ โดยขาดการพัฒนาด้านจิตใจ ซึ่งการพัฒนาเชิงพุทธนี้ จะต้องพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจให้มีความสมดุลและสัมพันธ์กันดังที่ทางคณะสงฆ์ออก ฎุกระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมที่มีทั้งการพัฒนาวัตถุและการพัฒนาจิตใจ

8. แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการรับรู้

การศึกษาแนวความคิดหรือทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ ได้มีผู้สนใจและ ทำการศึกษาไว้มากมาย ในที่นี้จะได้นำเสนอความหมายและสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องมาอธิบาย ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีความรู้

ทฤษฎีความรู้ถือว่ามีความเป็นสากล คือปราศจากข้อจำกัดในด้านเวลา สถานที่ และอัตวิสัยที่แตกต่างกันของของมนุษย์ เป้าหมายของทฤษฎีความรู้ คือการค้นหาความรู้ที่เป็นสิ่ง สากล ฉะนั้น ความรู้จึงเป็นสิ่งคนแม้จะอยู่ต่างท้องที่ต่างเวลากัน ก็มีลักษณะของปรากฏการณ์หนึ่ง ได้เหมือนกัน ความรู้จะต้องเป็นสิ่งที่ เป็นจริง ยิ่งกว่าเป็นเพียงการรับรู้ หรือความเชื่อแต่ละคน หรือ ความเคยชินของแต่ละคน หากแต่เป็นสิ่งที่ได้รับการตรวจสอบความถูกต้องว่าเป็นจริง ฉะนั้น องค์ ความรู้จึงไม่เป็นเพียงข้อเท็จจริงที่มนุษย์รับรู้ได้เท่านั้น แต่องค์ความรู้ (body of knowledge) จะ ประกอบขึ้นด้วยความคิด หรือข้อความที่บ่งบอกคุณลักษณะของสิ่งหนึ่งว่าสิ่งนั้นคืออะไร หรือ ลักษณะอย่างไร โดยที่แนวคิดนั้น ได้รับการพิสูจน์โดยวิธีการที่เชื่อถือได้อย่างใดอย่างหนึ่ง ว่าเป็น แนวความคิดที่ถูกต้อง ฉะนั้น องค์ความรู้จึงเป็นแนวคิดที่ถูกต้อง การยืนยันความถูกต้องอยู่เสมอ แนวความคิดที่ได้รับการยืนยันความถูกต้องจะยังคงอยู่เป็นองค์ความรู้หรือไม่ หรือเป็นความรู้ที่ เชื่อถือได้มากหรือน้อยตามความหนักแน่นของหลักฐานที่สนับสนุนแนวความคิดนั้น ส่วน แนวความคิดที่ขาดหลักฐานยืนยัน ความ ถูก ต้อง ก็ จะ ถูก ทำ ลาย ไป โดยปริยาย (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช อ้างถึงใน ประยูร อรัญรุท 2541 : 16-17)

2. ความหมาย

เบนจามิน เอส บลูม (Benjamin S. Bloom , อ้างถึงใน มานพ วีระอาชากุล 2538:6) ได้อธิบายความหมายของความรู้ความเข้าใจไว้ว่า “ความรู้” หมายถึงพฤติกรรมและสถานการณ์ ต่างๆ ซึ่งเน้นการจำไม่ว่าจะเป็นการระลึกถึง หรือระลึกถึงได้ก็ตาม เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอัน เนื่องมาจากการเรียนรู้ โดยเริ่มต้นจากการรวบรวมสาระต่างๆจนพัฒนาไปถึงขั้นที่สลับซับซ้อน ยิ่งขึ้นไป โดยความรู้นี้อาจแยกเป็นความรู้เฉพาะสิ่ง ความรู้ในเรื่องระเบียบการและความรู้เรื่อง สากล เป็นต้น ส่วน “ความเข้าใจ” หมายถึง ความสามารถทางปัญญาและทักษะ ได้แก่ (1)

ความสามารถที่จะให้ความหมายของคำ (การแปล) (2) ความสามารถในการเข้าใจความหมายของการคิด(การตีความ) (3) ความสามารถในการคาดคะเนถึงสิ่งที่เกิดขึ้น ได้จากการกระทำ (การประเมินค่า) ดังนั้น บุคคลจะมีความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ต้องมีองค์ประกอบทั้ง 3 ประการดังกล่าว

ไพศาล หวังพานิช (2526: 96) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความรู้ หมายถึง บรรดาข้อเท็จจริงหรือรายละเอียดของเรื่องราวอันเป็นประสบการณ์ของบุคคลซึ่งสะสม ถ่ายทอดสืบต่อกันไป สำหรับความเข้าใจนั้น หมายถึง ความสามารถในการนำความรู้ ความจำไปดัดแปลง ปรับปรุง เพื่อให้สามารถจับใจความ อธิบาย หรือเปรียบเทียบ ย่อเรื่องราว ความคิด ข้อเท็จจริงต่างๆ ได้

สุนันท์ คัลโกสุม (2526 : 4)ให้ความหมายไว้ว่า ความรู้ หมายถึง ความสามารถในการทรงไว้ รักษาไว้ ซึ่งข้อเท็จจริง เรื่องราวรายละเอียดต่างๆตลอดจนประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียนและความเข้าใจ หมายถึง ความสามารถในการเก็บรวบรวมความรู้ แล้วขยายความรู้ความจำนั้นให้ไกลออกไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล

The Lexicon Webster Dictionary (1977 :531) ได้ให้คำจำกัดความของความรู้ว่าเป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และโครงสร้างที่เกิดขึ้นจากการค้นหาหรือเป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ สิ่งของ หรือบุคคลที่ได้จากการสังเกตประสบการณ์ หรือจากการรายงานการรับข้อเท็จจริงเหล่านี้ ต้องชัดเจนและต้องอาศัยเวลา

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526 : 16) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความรู้เป็นพฤติกรรมขั้นต้น ซึ่งผู้เรียนเพียงแต่จำได้ อาจจะโดยการนึกได้ หรือโดยการมองเห็น ได้ยิน จำได้ เช่น ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี โครงสร้าง มาตรฐาน วิธีการแก้ปัญหา กฎเกณฑ์ เป็นต้น

ทิตยา สุวณะชฎ (2517 : 1-2)ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความรู้ หมายถึง การได้รับข่าวสาร แนวความคิดและวิธีการต่างๆ ในการที่จะได้มาซึ่งข่าวสาร หมายรวมถึง ความเชื่อทางศาสนา ศิลปกรรม จรรยา นิทานพื้นบ้านและความรู้ทางวิทยาศาสตร์สาขาต่างๆ

กล่าวโดยสรุป ความรู้ความเข้าใจ หมายถึง ความทรงจำในเรื่องราว ข้อเท็จจริง รายละเอียดต่างๆ และความสามารถในการนำความรู้ที่รวบรวมมาใช้ดัดแปลงอธิบายเปรียบเทียบในเรื่องราวนั้นๆ ได้อย่างมีเหตุผล นอกจากนี้ความรู้ความเข้าใจ เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกันโดยตรง รวมถึงการนำความรู้ความเข้าใจนั้นไปใช้ในสถานการณ์จริงได้ตามขั้นตอนทักษะต่างๆทางสมอง 6 ขั้น คือ ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมิน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ

3. แนวคิดทฤษฎีการรับรู้ (Perception)

3.1 ความหมาย

ได้มีนักจิตวิทยาหลายท่านศึกษาเรื่อง การรับรู้ และได้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังนี้

ชม ภูมิภาค (2516 : 19) กล่าวว่า การรับรู้ คือ การแปลความหมายจากสิ่งเร้า เป็นกระบวนการหาความหมายของสิ่งเร้า

โสภา ชูพิกุลชัย (2518 : 181) กล่าวว่า การรับรู้ คือ กระบวนการที่อินทรีย์ต่างๆ พยายามที่จะแสดงความรู้สึกจากสิ่งที่ได้รับออกมาในรูปของการกระทำใดกระทำหนึ่ง หรือในรูปของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

เดโช สนวนานนท์ (2518 : 29) กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึง การที่ร่างกายรับสิ่งเร้า ต่างๆ ที่มาเร้าผ่านทางประสาทสัมผัสทางใดทางหนึ่ง แล้วตอบสนองสิ่งเร้าที่ออกมา

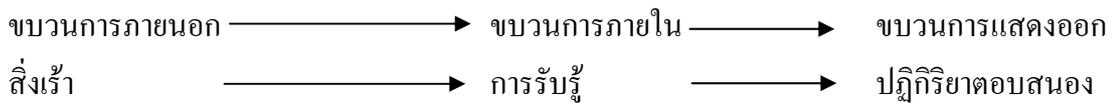
สังคม ภูมิพันธ์ (2530 : 66-68) กล่าวว่า การรับรู้ เป็นผลมาจากภายในและภายนอกประกอบด้วยการเห็น(Sensation) และการแปลความหมาย (Interpretation) ผลของประสบการณ์ในอดีต องค์ประกอบต่างๆ เช่น ความรู้ สิ่งที่เคยคาดหวัง ความต้องการ มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อการรับรู้ของเรา และอาจมีส่วนบิดเบือนต่อการรับรู้ได้ การฟังก็เป็นส่วนสำคัญในกระบวนการรับรู้อันเป็นทักษะทางการสื่อสารที่จะต้องใช้ เริ่มจากการได้ยินเสียง แล้วไปสู่การแปลความหมายและความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง

วารินทร์ สายโอบเอื้อ และ สุณีย์ ชีรดากร (2522 : 37) กล่าวว่า การรับรู้ เป็นกระบวนการทางสมองในการแปลความหมายของข้อมูลที่ได้รับ จากการสัมผัส ทำให้เราทราบว่า สิ่งเร้าที่เราสัมผัสนั้นเป็นอะไร มีลักษณะอย่างไร และมีความหมายอย่างไร โดยอาศัยประสบการณ์เดิมช่วยในการแปลความหมาย

ปราณี งามสูตร (2528 : 57) กล่าวว่า การรับรู้ คือ กระบวนการที่ร่างกายรับสัมผัสสิ่งแวดล้อมแล้วแปลความหมายการสัมผัสที่ได้รับนั้นๆ โดยใช้ความรู้เดิม ประสบการณ์เดิม เป็นเครื่องช่วยในการแปลความหมายสิ่งนั้นๆออกมาเป็นความรู้ความเข้าใจ

3.2 กระบวนการของการรับรู้

กันยา สุวรรณแสง (2532 : 129) กล่าวว่า กระบวนการของการรับรู้ เป็นกระบวนการที่คาบเกี่ยวกันระหว่างความเข้าใจ การคิด การรู้สึก(Sensing) ความจำ (Memory) การเรียนรู้(Learning) การตัดสินใจ(Decision Making) การแสดงพฤติกรรม ดังแผนภูมิดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2 แสดงกระบวนการของการรับรู้

กระบวนการรับสัมผัส (Sensation) เป็นบันไดขั้นแรกของกระบวนการรับรู้ และหลังจากเราได้รับข้อมูลมาจากอวัยวะรับสัมผัสแล้ว เราก็นำมาตีความ(Interpret) อันเป็นบันไดขั้นที่สองของการรับรู้

กรรมวิธี(Process) ของการรับข้อมูลมีลำดับดังนี้

มีเครื่องเร้าปลายประสาท → เกิดอาการสัมผัส(Sensation) → เกิดอาการแปลสัมผัสและมีเจตนา(Conation)ที่จะแปลสัมผัสนั้น การแปลสัมผัสเกิดขึ้นในสมอง

ผู้รับสัมผัสต้องแปลความหมายของการสัมผัสออกมาโดยอาศัยประสบการณ์เดิม การแปลความหมายของความรู้สึกจากการสัมผัสเรียกว่า การรับรู้(Perception) ดังนั้น การรับรู้จึงเป็นผลของความรู้เดิม บวกกับการรับสัมผัส เมื่ออวัยวะรับสัมผัสจากสิ่งเร้าแล้วส่งไปที่สมอง เกิดการคิด การเข้าใจ เกิดการรับรู้ สมองจึงส่งคำสั่งไปอวัยวะมอเตอร์ให้แสดงปฏิกริยาตอบสนองพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากร่างกายได้รับสิ่งเร้านั้นๆ โดยอาศัยความคิดความเข้าใจ ประสบการณ์ และบางครั้งก็กระทำออกไปโดยมีอารมณ์ปะปนไปด้วย กระบวนการของการรับรู้จะเกิดขึ้นต้องประกอบด้วย 1) การสัมผัสหรืออาการสัมผัส 2) ชนิดและธรรมชาติของสิ่งเร้าที่มาเร้า 3) การแปลความหมายจากอาการสัมผัส 4) การใช้ความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมเพื่อแปลความหมาย

3.3 หลักการรับรู้

วราลักษณ์ ธีราโมกษ์ (2538 : 27-67) ได้ศึกษาหลักการของการรับรู้และองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ โดยจำแนกหลักการรับรู้เป็น 3 หลักใหญ่ คือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างภาพและพื้น(Figure-Ground Relationship)

- 1.1 การรับรู้สิ่งเร้าที่เด่นกว่าเป็นภาพ
- 1.2 การรับรู้สิ่งเร้าที่ค้อยกว่าเป็นพื้น
2. การจกกลุ่มการรับรู้ (Perceptual Grouping) การจัดกลุ่มการรับรู้ ประกอบด้วย
 - 2.1 ความใกล้ชิด (Proximity) จะมีเกณฑ์ง่ายๆ คือ สิ่งที่อยู่ใกล้ชิดกัน จะถูกจัดเป็นกลุ่มเดียวกัน
 - 2.2 ความคล้ายคลึงกัน (Similarity) โดยที่สิ่งคล้ายคลึงกันจะถูกจัดเป็นหมวดหมู่ย่อยกว่า ไม่ว่าจะความคล้ายคลึงกันนั้นจะเป็นเรื่องของ สี รูปร่าง หรือ ขนาด
 - 2.3 ความต่อเนื่อง (Continuity) การรับรู้โดยอาศัยความต่อเนื่องจะเกิดโดยง่าย
 - 2.4 การเสริมปิด (Closure) การรับรู้ในบางครั้งไม่จำเป็นต้องครบถ้วน แต่ไม่สามารถบอกส่วนประกอบได้หมด
3. การจัดระดับความลึก และระยะทาง (Perception of Distance and Depth) การรู้จักความลึกและระยะทางนั้นมีมาแต่กำเนิด และมีการเรียนรู้เพิ่มขึ้นเรื่อย ตามวัยของการพัฒนาการ ในสัตว์หลายชนิดก็มีการลักษณะการรับรู้มาแต่กำเนิดเช่นกัน
 - 3.4 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้
 - องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคล มีดังนี้
 1. ความสมบูรณ์ของอวัยวะรับสัมผัส บุคคลจะรับรู้สิ่งเร้าได้ดี ถ้าบุคคลนั้นมีอวัยวะรับสัมผัสที่ดี เช่น มีตา หู จมูก ลิ้น และร่างกายเป็นปกติ เป็นต้น ในกรณีเด็กที่สายตาสั้น สายตาเอียงหรือหนวกหู จะเป็นอุปสรรคต่อการรับรู้เป็นอย่างมาก ถ้ามิได้ใช้อุปกรณ์หรือเครื่องมือช่วยในการรับรู้ดังกล่าว
 2. การแปลความหมาย บุคคลจะรับรู้สิ่งเร้าได้ดีและถูกต้อง ถ้าบุคคลนั้นแปลความหมายได้ถูกต้อง โดยอาศัยสมรรถภาพทางสมองเป็นสำคัญ
 3. การใช้ประสบการณ์เดิม บุคคลจะรับรู้สิ่งเร้าได้ดีและถูกต้อง ถ้าบุคคลนั้นมีประสบการณ์เดิมที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ใหม่ๆ
 4. ความตั้งใจที่จะรับรู้ บุคคลจะรับรู้สิ่งเร้าได้ดีและถูกต้อง ถ้าบุคคลนั้นมีความตั้งใจที่จะรับรู้ในสิ่งนั้น ซึ่งมีลักษณะดังนี้
 - 4.1 สิ่งเร้าภายนอก ซึ่งมีลักษณะที่จะสนับสนุนและการกระตุ้นให้เกิดการรับรู้ได้ดี หรือไม่ คือ 1) ความเข้ม 2) ความเด่น 3) ความแปลก 4) มีการเคลื่อนไหวได้ 5) มีขนาดใหญ่ 6) มีสีสะดุดตา 7) มีกลิ่น 8) มีการปกปิด หรือจัดว่าเป็นเรื่องลับ 9) มีการปิด-เปิดตลอดเวลา เช่น นีออน หรือ ไฟกระพริบ

4.2 สิ่งเร้าภายนอกมีลักษณะดังนี้คือ 1) ตรงกับความสนใจของบุคคลที่จะรับรู้ 2) ตรงกับความต้องการของบุคคลที่จะรับรู้ 3) ตรงกับเจตคติของบุคคลที่จะรับรู้ 4) มีการเตรียมตัวเตรียมใจที่รับรู้ 5) มีอารมณ์ร่วม โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่น

5. วัยของผู้รับรู้ บุคคลมีวัยต่างกันจะรับรู้แตกต่างกัน จากการวิจัย เช่น เด็กอายุ 4-6 ปี จะจำแนกสิ่งของโดยใช้สีเป็นเกณฑ์มากกว่ารูปร่าง แต่เด็กอายุ 7-9 ปี จะจำแนกสิ่งของโดยใช้ส่วนย่อยเป็นเกณฑ์

3.5 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้แยกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ทฤษฎีการรับรู้ทางสังคม

วันทนีย์ วาสิกะสิน และคณะ (2541 : 99) อธิบายว่า การรับรู้เป็นศัพท์ทางจิตวิทยา การรับรู้ทางสังคมเป็นกระบวนการทำความเข้าใจของบุคคลหนึ่งต่อบุคคลหนึ่ง หรือสิ่งที่อยู่รอบตัวของบุคคลนั้น เป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับผู้อื่นและพฤติกรรมที่จะแสดงต่อผู้อื่น หากรับรู้ว่ามีผู้อื่นเป็นคนที่ดี มีพฤติกรรมที่ดีต่อเขา บุคคลนั้นมักมีพฤติกรรมตอบสนองไปในทางลบ หรือพฤติกรรมต่อต้าน

การรับรู้ทางสังคม จึงเป็นพื้นฐานของการอธิบายเหตุการณ์ที่เป็นปัญหา และเป็นพื้นฐานของการเปรียบเทียบทางสังคมและมีการแลกเปลี่ยนทางสังคม ซึ่งเชื่อมโยงไปสู่การพิจารณาเครือข่ายทางสังคมและการให้การสนับสนุนทางสังคม

2. ทฤษฎีกระบวนการติดต่อสื่อสาร

วันทนีย์ วาสิกะสิน และคณะ(2541:99) อธิบายว่า กระบวนการติดต่อสื่อสาร(Communication Process) ประกอบด้วย 1) ข้อมูลข่าวสารที่ทำให้ผู้รับยังเชื่อว่ายังมีคนเอาใจใส่ มีความรัก และมีความหวังต่อตนอย่างจริงจัง 2) ข้อมูลข่าวสารที่ทำให้ผู้รับ รู้สึกว่าตนเองมีค่าและเป็นที่ยอมรับในสังคม 3) ข้อมูลข่าวสารที่ทำให้ผู้รับเชื่อว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และสามารถทำประโยชน์แก่สังคมได้

9. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิเชียร สีหาบุตร(2544:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินผลพระนักศึกษาศึกษาฝึกสอนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและวิทยาเขต ปีการศึกษา 2543 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินผลและสภาพการเรียนการสอนของพระนักศึกษาศึกษาฝึกสอน ใน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความรู้ด้านพฤติกรรมกรเรียนการสอน ด้านเจตคติต่อวิชาชีพครู และด้านทักษะเชิงปฏิบัติการเรียนการสอน ผลการศึกษาพบว่า การประเมินความรู้การเขียนแผนการสอน ด้านทัศนคติต่อวิชาชีพครูและด้านพฤติกรรมกรเรียนการสอนทั้งภาพรวมและพิจารณารายข้อย่อย

แต่ละด้าน ผลปรากฏว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกราย ยกเว้นเกี่ยวกับรายชื่อย่อยเกี่ยวกับการไม่กระทำการใดๆที่จะทำให้เสื่อมเสียเกียรติและชื่อเสียงของวิชาชีพครู และการมีแผนการสอนได้ถูกต้องตามหลักวิชา ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

วิโรจน์ ธารพุด (2544:88-93) ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมของด้านการพัฒนาจริยธรรมของพระธรรมวิทยากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา วิธีการสร้างความร่วมมือให้เกิดมีขึ้น ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไข ผลการศึกษาพบว่า

1. วิธีการสร้างความร่วมมือ เพื่อให้เกิดความร่วมมือขึ้นระหว่างบ้าน วัดและโรงเรียนที่พระธรรมวิทยากรนำมาใช้ ได้แก่การติดต่อสื่อสารและการประสานงาน
2. สำหรับปัญหาและอุปสรรค ที่พบคือ ปัญหาด้านบุคลากร ด้านเงินทุน ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านวิชาการ ด้านนิเทศงาน และด้านความร่วมมือและประสานงาน
3. การแก้ไขปัญหที่พระธรรมวิทยากรต้องการ คือ การพัฒนาบุคลากร การสนับสนุนด้านทรัพยากร การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย การมีผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษา และการสร้างความร่วมมือและประสานงาน และมีข้อเสนอว่า แผนกพระธรรมวิทยากรควรร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐที่ทำงานด้านการเผยแผ่และพัฒนาจริยธรรมทั่วประเทศ

สุธี สุพร (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาต่อการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมศูนย์พัฒนาคุณธรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี” ซึ่งผลการศึกษาพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 16-18 ปี กำลังเรียนอยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีคะแนนเฉลี่ยสะสมอยู่ในระดับ 2.51-3.50 สถานภาพครอบครัวส่วนใหญ่อยู่ด้วยกัน มีอาชีพค้าขาย ปัจจุบันนักเรียนอาศัยอยู่กับบิดามารดา เคยเข้าร่วมโครงการคุณธรรมที่ศูนย์ 1-5 ครั้ง นอกจากนี้ส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมอบรมค่ายพุทธบุตร และที่เข้าร่วมโครงการในครั้งนี้เพราะเป็นนโยบายของโรงเรียนให้นักเรียนทุกคนเข้าฝึกอบรม ครู อาจารย์ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 41-60 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี สมรสแล้ว มีประสบการณ์ด้านพุทธศาสนาโดยการติดตามข่าวจากสื่อต่างๆและปัจจุบันทำหน้าที่ครู อาจารย์ประจำชั้น

ความคิดเห็นต่อระดับการปฏิบัติของนักเรียนผลปรากฏว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อระดับการปฏิบัติคุณธรรมจริยธรรม หลังการฝึกอบรมแล้วขณะอยู่ที่บ้านสูงกว่าขณะฝึกอบรมอยู่ที่ศูนย์ฯ และขณะอยู่โรงเรียน และผลการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อระดับการปฏิบัติของนักเรียน ผลปรากฏว่า นักเรียนชายกับนักเรียนหญิงมีความคิดเห็นต่อระดับการปฏิบัติคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันมีนัยทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งในขณะที่ฝึกอบรมที่ศูนย์และหลังการฝึกอบรมแล้ว ขณะอยู่โรงเรียนและขณะอยู่ที่บ้าน ส่วนผลการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มอายุ 2 กลุ่ม ผลปรากฏ

ว่าโดยภาพรวม นักเรียนทั้ง 2 กลุ่มมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติคุณธรรมจริยธรรมไม่แตกต่างกันทั้งในขณะฝึกอบรมที่ศูนย์ฯและหลังจากผ่านการฝึกอบรมแล้ว

ความคิดเห็นต่อวิธีการฝึกอบรมผลปรากฏว่า นักเรียนและครูอาจารย์เห็นด้วยกับเนื้อหาของหลักสูตรว่ามีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน และส่งเสริมให้นักเรียนปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นเป็นอันดับหนึ่ง ปัญหาอุปสรรคในการจัดฝึกอบรม ผลปรากฏว่าใช้เวลาฝึกอบรมนานเกินไป ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย วิธีการ/เทคนิคการฝึกอบรมและวิทยากร แนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรค ทั้งนักเรียนและครูเสนอแนะว่า ควรปรับปรุงในเรื่องของสถานที่เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ วิธีการนำเสนอเนื้อหา ระยะเวลาในการฝึกอบรม วิธีการเทคนิคการฝึกอบรมและวิธีการฝึกอบรมตามลำดับ

ประเสริฐ บุญสันต์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนในเขตสะพานสูง” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับพฤติกรรมทางจริยธรรมเกี่ยวกับความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความกตัญญูกตเวทีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาเฉพาะโรงเรียนในเขตสะพานสูงทั้งนักเรียนชาย – หญิง (2) เปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมเกี่ยวกับความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความกตัญญูกตเวทีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาเฉพาะโรงเรียนในเขตสะพานสูง ระหว่างนักเรียนชาย – หญิง โดยแยกจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพของบิดามารดา

จากผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งชาย- หญิง โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ในเขตสะพานสูง มีระดับพฤติกรรมทางจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เฉพาะด้านพบว่าพฤติกรรมทางจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทีอยู่ในระดับสูง ด้านความประหยัด ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความซื่อสัตย์ และความมีระเบียบวินัยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านความรับผิดชอบอยู่ในระดับต่ำ

2. เปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตสะพานสูง ระหว่างนักเรียนชาย – หญิง เมื่อจำแนกตามเพศพบว่านักเรียนชาย- หญิง มีระดับพฤติกรรมทางจริยธรรมโดยรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะด้านพบว่า ด้านความรับผิดชอบ และความประหยัดของนักเรียน – หญิง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พฤติกรรมทางจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน จำแนกตามระดับการศึกษาของบิดามารดา มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีระดับพฤติกรรมทางจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เฉพาะด้านพบว่า ด้านความกตัญญูคุณเวทที่นักเรียนมีพฤติกรรมทางจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน จำแนกตามอาชีพของบิดามารดาพบว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนที่มีบิดามารดาแตกต่างกัน โดยรวม และเฉพาะด้านไม่แตกต่างกัน

ประนอม โสภิพันธ์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนบ้านไทยคมวิทยา อำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี” ได้ศึกษาการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียน โดยทำการศึกษาข้อมูลร่วมครูผู้ร่วมศึกษาและนักเรียน กลุ่มเป้าหมายที่มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่ไม่เหมาะสมในโรงเรียน โดยได้นำกิจกรรมมาใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประกอบด้วย 1)การอบรมคุณธรรมจริยธรรมนอกสถานศึกษา 2)การอบรมจริยธรรมในโรงเรียนทุกสัปดาห์ 3)การทัศนศึกษานอกสถานที่ 4)การเยี่ยมบ้านพบปะผู้ปกครองของนักเรียน

ผลการศึกษาพบว่า

ผลจากการเข้าค่ายคุณธรรมนอกสถานศึกษา พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีความอดทน เสียสละ และเคารพต่อกติกาส่วนรวม ซึ่งเห็นชัดเจนจากกิจกรรมเกมส์ เพลงต่างๆ มีความอ่อนน้อมต่อครูอาจารย์ ไม่ได้เลือกกว่าเป็นครูอาจารย์โรงเรียนอื่นที่ไม่ได้สอนตัวเอง นักเรียนมีความเป็นระเบียบ นักเรียนเห็นถึงโทษยาเสพติด ยอมรับกฎระเบียบในการเข้าค่าย ประพฤติตนเป็นศิษย์ที่ดีต่อครูอาจารย์ มีจิตสำนึกที่จะพัฒนาตนเอง กล่าวหาความดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง สามารถสร้างอุดมการณ์ชีวิตได้ พึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี สร้างเสริมภูมิคุ้มกัน ให้แก่จิตใจ มีความประทับใจในการเข้าค่าย เข้าใจในบาปบุญอันเนื่องมาจากการกระทำ เห็นถึงภาพชีวิตของตนเองในการที่จะเป็นบุตรที่ดี มีใจอ่อนโยนต่อครูและบิดามารดา

ผลการดำเนินการอบรมคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่องในโรงเรียน โดยใช้กิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมจากผู้สูงอายุในหมู่บ้าน วิธีการให้ความรู้จะทำโดยการเล่าเรื่องในอดีตที่มีคุณค่าของผู้สูงอายุเอง ซึ่งนักเรียนให้ความสนใจมาก มีการนั่งสมาธิ พบว่ากลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมอบรมมีความพร้อมเพรียง มีความตั้งใจและเต็มใจที่จะร่วมในกิจกรรม มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งทางความคิดและการแสดงออกทั้งต่อเพื่อนและต่อคณะครู เป็นเพื่อนที่ดี ช่วยเหลือผู้อื่น นอบน้อมต่อครูอาจารย์ กล่าวพูด กล่าวแสดงออก รวมทั้งยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น นักเรียนส่วนใหญ่เรียบร้อยขึ้น มีสัมมาคารวะ

ผลจากการทัศนชนอกสถานที่ ทำให้นักเรียนมีความตื่นตาตื่นใจ ให้ความสนใจในสถานที่ที่เข้าไปศึกษา และสำคัญเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนเห็นคุณค่าของอนาคต ทำให้เกิดการอยากเรียนต่อ เพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมให้กับตนเอง

ผลการดำเนินการเยี่ยมบ้านนักเรียนเป้าหมาย โดยผู้ศึกษาค้นคว้าและผู้ร่วมศึกษาเข้าพบปะผู้ปกครองนักเรียนที่บ้านในตอนเย็นหลังเลิกเรียน โดยพูดคุยพบปะเป็นกันเองกับผู้ปกครองของนักเรียน มีการซักถามข้อมูลส่วนตัว และพฤติกรรมของนักเรียนในปกครองขณะดำเนินชีวิตอยู่ที่บ้าน ซึ่งจากการเยี่ยมบ้านทำให้นักเรียนคุ้นเคยรู้สึกเป็นกันเองกล้าที่จะเปิดเผยความเป็นอยู่ชีวิตของตนเอง ที่สำคัญพบการแสดงออกของนักเรียนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี กล้าพูดคุยปรึกษา ให้ความเคารพ เกรงใจครู และอายุที่จะประพฤตินั้นในสิ่งไม่ดี

วินัย บุญทริก (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายปกครอง โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ระดับการดำเนินงานการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายปกครอง โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี 2) ปัญหาและแนวทางการการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายปกครอง โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี โดยนำแนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา ด้านผู้เรียน ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เป็นกรอบในการวิจัยครั้งนี้

ผลการวิจัยพบว่า

1. การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายปกครองโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายปกครองโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี ประกอบด้วย

2.1 ด้านความมีวินัย มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตนตามระเบียบ และหลักธรรมเบื้องต้นของแต่ละศาสนา ควรปลูกฝังระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อวันสำคัญทางศาสนา โดยครู- อาจารย์หมวดสังคมศึกษาคควรจะนำนักเรียนไปเข้าศาสนสถานทำบุญเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

2.2 ด้านชื่อเสียงสุจริต ควรดำเนินการแก้ไขโดยอาศัยการอบรมจากอาจารย์ที่ปรึกษา ฝ่ายปกครอง เพื่อขัดเกลาให้นักเรียนในความปกครองหรือที่รับผิดชอบ ได้เป็นคนดีมีความซื่อสัตย์สุจริต

2.3 ด้านความมีเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม ครู- อาจารย์ ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในความมีเมตตากรุณาต่อศิษย์ โดยเฉพาะความสามัคคีต่อหมู่คณะควรสร้างให้เกิดขึ้นในองค์กร เพื่อให้นักเรียนได้นำไปปฏิบัติเป็นแบบอย่าง

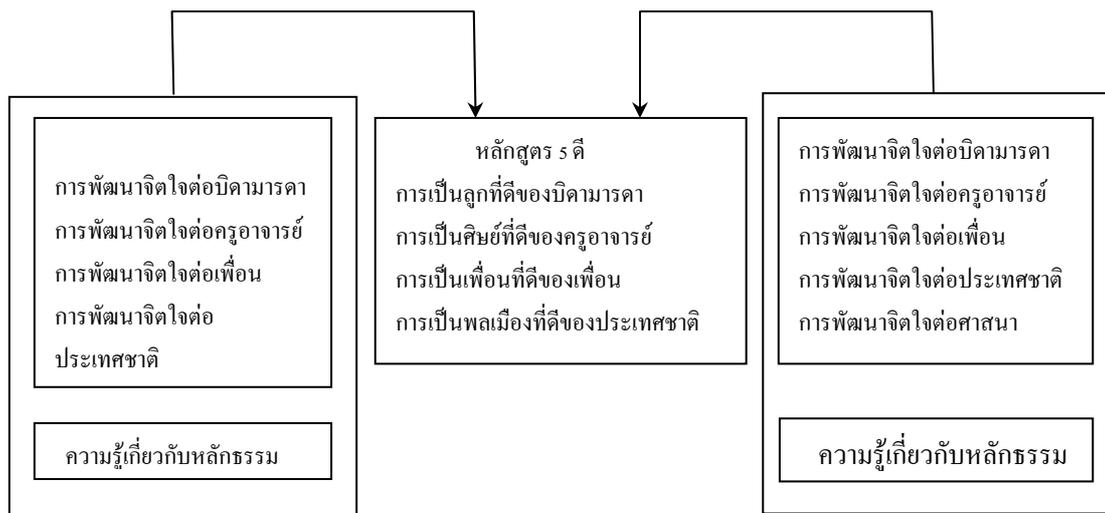
2.4 ด้านประหยัด อาจารย์ที่ปรึกษาแต่ละท่านควรอบรมชี้แนะเกี่ยวกับแนวทางการประหยัดและออมด้วยการเก็บเงินสะสมเป็นรายวันหรือรายสัปดาห์ เพื่อให้นักเรียนเกิดความตระหนักและเห็นประโยชน์ในการออมทรัพย์ในอนาคต ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนได้ประหยัดและออม

จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น สรุปได้ว่า นักเรียนที่ผ่านการอบรมในโครงการคุณธรรมจริยธรรมมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางศาสนาเป็นอย่างดีและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองเพื่ออยู่ร่วมกับสังคมได้ ดังนั้นโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรที่วัดพระศรีอารีย์ดำเนินการขึ้นมานั้นเพื่อเป็นศูนย์พัฒนาจิตใจให้เยาวชนได้มีความรู้และเข้าใจในหลักธรรมทางศาสนาอย่างถูกต้อง และใช้ชีวิตอย่างมีสติคิดก่อนทำอยู่เสมอ ไม่ตกเป็นทาสของอบายมุขทั้งปวง สามารถเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นได้ จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้ศึกษาได้นำมากำหนดเพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษารูปแบบการพัฒนาจิตใจที่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาวัดพระศรีอารีย์ ดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การทดสอบก่อนการฝึกอบรม
(pre-test)

การทดสอบหลังการฝึกอบรม
(post-test)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของนักเรียนที่เข้าร่วมในโครงการค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์ จังหวัดราชบุรี” เป็นการวิจัยเชิงทดลองโครงการ (Pre-Experimented Design) โดยใช้ระเบียบวิจัย ซึ่งแบ่งเป็นหัวข้อดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย จึงได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง เทคนิคการสุ่ม ตัวแปรที่ศึกษา เครื่องมือการวิจัย การหาค่าความเชื่อมั่น วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ มีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย ที่เข้ารับการอบรมในโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ในปี 2550 ใน จังหวัดราชบุรี จำนวน 800 คน จำนวน 4 โรงเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย จากวิธีการสุ่มตัวอย่าง โดยวิธี Sample random ได้ดังนี้

โรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ที่เข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรมในวัดพระศรีอารย์ปี 2550

ตารางที่ 2 :โรงเรียนที่เข้าร่วมในโครงการเพื่อพัฒนาจิตใจวัดพระศรีอารีย์

ลำดับที่	ชื่อโรงเรียน	จำนวนประชากร/คน
1.	โรงเรียนโพธาวัฒนาเสนี	200
2.	โรงเรียนทักษิณบริหารธุรกิจ	200
3.	กศน. อ.เลาขวัญ จ.กาญจนบุรี	200
4.	วิทยาลัยอาชีวศึกษาเทศบาลนครปฐม	200
รวม		800

ที่มา: เอกสารค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ ปี 2550 (อัคราเนนา)

2. ตัวอย่างประชากร

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ กลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษา จากกลุ่มประชากรจำนวน 800 คน ใช้เกณฑ์กำหนดการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จำนวน 260 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยแบบสอบถาม 1 ฉบับ แบ่งเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย แบบสอบถามเกี่ยวกับเจตคติก่อนและหลังเข้ารับการอบรม และแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม 1 ฉบับ ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับเจตคติที่จะใช้วัดนักเรียนก่อนเข้ารับการอบรมและหลังจากการเข้ารับการอบรมใน 5 ด้าน คือ เจตคติที่มีต่อบิดามารดา เจตคติที่มีต่อครูอาจารย์ เจตคติที่มีต่อเพื่อน เจตคติที่มีต่อประเทศชาติ เจตคติที่มีต่อศาสนา มีลักษณะเป็นแบบตัวเลือกที่กำหนดคำตอบไว้ให้(forced choice) จำนวน 25 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบทดสอบเกี่ยวกับหลักธรรมทางศาสนา ในด้านการเรียนรู้ศาสนา ความรู้ความเข้าใจด้านคุณธรรม มีลักษณะเป็นแบบตัวเลือกที่กำหนดคำตอบไว้ให้(forced choice) 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

การกำหนดระดับคะแนน การวัดระดับความคิดเห็นต่อเจตคติด้านต่างๆผู้ศึกษาให้เกณฑ์การให้คะแนนมีลักษณะแบบประเมินค่า(Rating scale) ของไลเคิร์ต(Likert) ซึ่งแบ่งคะแนนเป็น 5 ระดับ ดังนี้ คือ

คำถามในเชิงบวก(Positive)		คำถามในเชิงลบ(Negative)
เห็นด้วยมากที่สุด	5	1
เห็นด้วยมาก	4	2
เห็นด้วยปานกลาง	3	3
เห็นด้วยน้อย	2	4
เห็นด้วยน้อยที่สุด	1	5

การสร้างเครื่องมือ และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถาม และแบบทดสอบ โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาค้นคว้าข้อมูล เอกสาร แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามจากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเรียบเรียงแล้วนำผลการศึกษามาสร้างแบบสอบถาม และแบบทดสอบ

ขั้นตอนที่ 2 นำแบบสอบถามและแบบทดสอบที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของการใช้ภาษาและครอบคลุมประเด็นที่ศึกษาแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

ขั้นตอนที่ 3 นำแบบสอบถามและแบบทดสอบที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดสอบ (Pre-test) กับนักเรียนที่เคยเข้าร่วมอบรมในโครงการการพัฒนาจิตใจในค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์มาแล้วจำนวน 30 คน และทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญพิเศษด้านการอบรมคุณธรรมแก่นักเรียนอีก 1 ท่าน ทำการวัดค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item Objective Congruence) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องด้านภาษา และเนื้อหา ในแต่ละข้อคำถามของแบบสอบถาม 30 ข้อ โดยกำหนดการให้คะแนนค่าดัชนีความสอดคล้องในแต่ละข้อคำถามดังนี้

คะแนน +1	ถือว่า	สอดคล้อง
คะแนน 0	ถือว่า	ไม่แน่ใจว่าสอดคล้อง
คะแนน -1	ถือว่า	ไม่สอดคล้อง

โดยดัชนีค่าความสอดคล้องใช้เกณฑ์การตัดสินด้วยคะแนนตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปในแต่ละข้อคำถาม ซึ่งคำนวณได้จากสูตร ดังนี้

$$\text{IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

โดยที่ IOC = ค่าดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$ = ผลคะแนนรวม

N = จำนวนผู้ให้คะแนน

โดยใช้เกณฑ์การแปลผลในการแบ่งระดับคะแนนเฉลี่ยแนวคิดของเบสท์ (Best 1981:179-187) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 ถึง 5.00 หมายถึง การพัฒนาจิตใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 ถึง 4.49 หมายถึง การพัฒนาจิตใจอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 ถึง 3.49 หมายถึง การพัฒนาจิตใจอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 ถึง 2.49 หมายถึง การพัฒนาจิตใจอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 ถึง 1.49 หมายถึง การพัฒนาจิตใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 นำแบบสอบถามและแบบทดสอบที่แก้ไขตามคำแนะนำของเชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และนำไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่าง แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ขั้นตอนที่ 5 สำหรับแบบสอบถามหาคุณภาพเครื่องมือด้วยการหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อด้วยวิธีการหาค่าสหสัมพันธ์รายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) โดยมีค่าตั้งแต่ 0.2 ขึ้นไป และหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมประสิทธิ์อัลฟา ของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) โดยหาค่าความเชื่อมั่น ของแบบสอบถามเท่ากับ .8866 และค่าอำนาจจำแนกรายข้อเท่ากับ 30.0

สำหรับแบบทดสอบ ซึ่งเป็นรายการที่มีคำตอบมีค่าเป็น 1 และ 0 การคำนวณหาค่าความสอดคล้องภายใน ทำได้โดยอาศัยสูตร คูเดอร์-ริชาร์ดสัน 20 (K-R 20)

ขั้นตอนที่ 6 นำแบบสอบถามและแบบทดสอบมาปรับปรุงแก้ไขและนำไปใช้กับกลุ่มประชากรที่จะศึกษาต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการภาคสนามดังนี้

1. รวบรวมและคัดเลือกรายชื่อโรงเรียนที่ได้นำนักเรียนมาเข้าค่ายอบรมคุณธรรมที่วัดพระศรีอารย์ภายในปีการศึกษา 2551
2. ขอนหนังสือเพื่อขอความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มประชากรเพื่อแจกแบบสอบถามกับนักเรียนก่อนที่จะมาฝึกร่วมค่ายคุณธรรมยังวัดพระศรีอารย์ ตามวัน เวลา ที่กำหนดในหนังสือ
3. ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากทางโรงเรียนในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง แล้วผู้วิจัยออกไปเก็บข้อมูลเองที่โรงเรียน ตามวันเวลาที่กำหนดในหนังสือ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้หน่วยการวิเคราะห์(Unit of analysis) เมื่อได้รับข้อมูลกลับมารวบรวมแล้วพิจารณาตรวจสอบแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์และถือว่าเป็นหน่วยวิเคราะห์นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ประกอบด้วย

1. การวิเคราะห์ เจตคติที่มีต่อบิดามารดา เจตคติที่มีต่อครูอาจารย์ เจตคติที่มีต่อเพื่อน เจตคติที่มีต่อประเทศชาติ เจตคติที่มีต่อศาสนา โดยการคำนวณหาค่าร้อยละ(Percentage)และค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean)
2. ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ทางหลักธรรมนำมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
3. การทดสอบด้วย t-test Dependent นัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ในกรณีที่จำแนกตัวแปรอิสระทั้ง 2 กลุ่ม มีความสัมพันธ์กัน
4. วิเคราะห์ปัญหา- อุปสรรคและข้อเสนอแนะจากแบบสอบถามด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis)

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ในเรื่องทัศนคติของนักเรียนที่เข้าร่วมในโครงการค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์ จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามและแบบทดสอบความรู้ทางธรรมจากนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ทางโรงเรียนได้จัดโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรและได้เข้าอบรมในค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ โดยจำนวนนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามและแบบทดสอบความรู้ทางธรรมใช้อัตราส่วนเปรียบเทียบนักเรียนรวมทั้งสิ้นจำนวน 260 คน ได้รับแบบสอบถามครบทั้งหมด คิดเป็น 100% นำมาวิเคราะห์นำเสนอข้อมูลผลการวิเคราะห์โดยใช้ตารางประกอบคำบรรยาย จำนวน 3 ตอน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์เจตคตินักเรียน ก่อนเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ จังหวัดราชบุรี โดยมีเจตคติ 5 ด้าน คือ

- เจตคติต่อบิดามารดา
- เจตคติต่อครูอาจารย์
- เจตคติต่อเพื่อน
- เจตคติต่อประเทศชาติ
- เจตคติต่อศาสนา

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์เจตคตินักเรียน หลังการเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ จังหวัดราชบุรี โดยมีเจตคติ 5 ด้าน คือ

- เจตคติต่อบิดามารดา
- เจตคติต่อครูอาจารย์
- เจตคติต่อเพื่อน
- เจตคติต่อประเทศชาติ
- เจตคติต่อศาสนา

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความรู้ทางธรรม ก่อนและหลังเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ จังหวัดราชบุรี

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์เจตคตินักเรียน ก่อนเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์
จังหวัดราชบุรี โดยมีเจตคติ 5 ด้าน คือเจตคติต่อบิดามารดา เจตคติต่อครูอาจารย์ เจตคติต่อ
เพื่อน เจตคติต่อประเทศชาติ เจตคติต่อศาสนา

การวิเคราะห์เจตคตินักเรียน ก่อนเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์
จังหวัดราชบุรี

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนการอบรม ด้านเจตคติต่อบิดามารดา

	\bar{X}	S.D	ระดับ	ลำดับ
1. นักเรียนคิดอยู่ว่าก่อนจะทำสิ่งใดคิดถึงบิดามารดา กล่าวว่า ตนเองจะทำให้ท่านเสียใจ	4.20	0.779	มาก	1
2. นักเรียนตั้งใจเรียนอย่างดีที่สุดเพื่อให้บิดามารดามีความ ภาคภูมิใจต่อตนเอง	4.17	0.777	มาก	2
3. นักเรียนเคยแสดงความก้าวร้าวต่อบิดามารดาและได้เข้าไป กราบขอโทษท่านทุกครั้ง	3.77	1.024	มาก	5
4. เมื่อต้องตัดสินใจเรื่องสำคัญอย่างใดอย่างหนึ่งนักเรียนจะ ปรึกษาบิดามารดาเป็นคนแรก	3.99	0.880	มาก	4
5. นักเรียนเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดามารดา อย่างเคร่งครัด	4.02	0.856	มาก	3
รวม ด้านเจตคติต่อบิดามารดา	4.028	0.614		

จากตารางที่ 3 พบว่าเจตคติต่อบิดามารดาของนักเรียนก่อนเข้าอบรมในโครงการค่าย
พุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.028$, S.D.=0.614) เมื่อพิจารณา
เป็นรายข้อพบว่าเจตคติต่อบิดามารดามากที่สุด คือ นักเรียนคิดอยู่ว่าก่อนจะทำสิ่งใดคิดถึงบิดา
มารดา กล่าวว่าตนเองจะทำให้ท่านเสียใจ อยู่ในระดับมาก($\bar{X}=4.20$, S.D.=0.779) รองลงมา คือ
นักเรียนตั้งใจเรียนอย่างดีที่สุดเพื่อให้บิดามารดามีความภาคภูมิใจต่อตนเอง อยู่ในระดับมาก
($\bar{X}=4.17$, S.D.=0.777) นักเรียนเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดามารดาอย่างเคร่งครัด อยู่
ในระดับมาก($\bar{X}=4.02$, S.D.=0.856) เมื่อต้องตัดสินใจเรื่องสำคัญอย่างใดอย่างหนึ่งนักเรียนจะ
ปรึกษาบิดามารดาเป็นคนแรก อยู่ในระดับมาก($\bar{X}=3.99$, S.D.=0.880)เจตคติต่อบิดามารดาข้อที่
น้อยที่สุด คือ นักเรียนเคยแสดงความก้าวร้าวต่อบิดามารดาและได้เข้าไปกราบขอโทษท่านทุกครั้ง
อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.77$, S.D.=1.024)

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนการอบรม ด้านเจตคติต่อครูอาจารย์

	\bar{X}	S.D	ระดับ	ลำดับ
6. นักเรียนมีความเคารพต่อครูอาจารย์เหมือนบิดามารดาตนเอง	4.07	0.856	มาก	2
7. เมื่อนักเรียนทำผิดถูกครูอาจารย์ว่ากล่าวตักเตือน ก็พร้อมที่จะยอมรับความผิดและปรับปรุงตัวเองอยู่เสมอ	4.04	0.767	มาก	3
8. เมื่อเห็นครูอาจารย์ต้องการคนช่วยทำงาน นักเรียนจะอาสาช่วยท่านทำงานเป็นประจำ	3.87	0.860	มาก	4
9. นักเรียนตั้งใจเรียนด้วยความขยัน เมื่อไม่เข้าใจในการเรียนก็จะเข้าไปสอบถามครูอาจารย์อยู่เสมอ	3.85	0.974	มาก	5
10. นักเรียนจะปฏิบัติตนเป็นนักเรียนที่พึงประสงค์เพื่อเชิดชูเกียรติและศักดิ์ศรีของโรงเรียน	4.13	0.795	มาก	1
รวม ด้านเจตคติต่อครูอาจารย์	3.991	0.654		

จากตารางที่ 4 พบว่าเจตคติต่อครูอาจารย์ของนักเรียนก่อนเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอรุณ จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.991$, S.D.=0.654) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าเจตคติต่อครูอาจารย์มากที่สุด ได้แก่ นักเรียนจะปฏิบัติตนเป็นนักเรียนที่พึงประสงค์เพื่อเชิดชูเกียรติและศักดิ์ศรีของโรงเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.13$, S.D.=0.795) รองลงมาคือ นักเรียนมีความเคารพต่อครูอาจารย์เหมือนบิดามารดาตนเอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.07$, S.D.=0.856) เมื่อนักเรียนทำผิดถูกครูอาจารย์ว่ากล่าวตักเตือน ก็พร้อมที่จะยอมรับความผิดและปรับปรุงตัวเองอยู่เสมอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.04$, S.D.=0.767) เมื่อเห็นครูอาจารย์ต้องการคนช่วยทำงาน นักเรียนจะอาสาช่วยท่านทำงานเป็นประจำ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.87$, S.D.=0.860) และเจตคติต่อครูอาจารย์ข้อที่น้อยที่สุด คือ นักเรียนตั้งใจเรียนด้วยความขยัน เมื่อไม่เข้าใจในการเรียนก็จะเข้าไปสอบถามครูอาจารย์อยู่เสมอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.85$, S.D.=0.974)

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนการอบรม ด้านเจตคติต่อเพื่อน

	\bar{X}	S.D	ระดับ	ลำดับ
11. ถ้าเพื่อนของนักเรียนหลงผิด นักเรียนจะเข้าไปห้ามและช่วยแนะนำเพื่อนในทางที่ถูกต้อง	4.16	0.726	มาก	1
12. ถ้าเพื่อนของนักเรียนทำผิดต่อนักเรียนก็จะให้อภัยเสมอ	3.98	0.824	มาก	5
13. เวลาเป็นเรื่องที่ไม่เข้าใจกัน นักเรียนจะขอโทษเพื่อนและปรับความเข้าใจกัน	4.01	0.805	มาก	4
14. เมื่อเพื่อนของนักเรียนมีปัญหาที่เดือดร้อน นักเรียนช่วยเพื่อนแก้ปัญหาและให้กำลังใจทุกครั้ง	4.04	0.765	มาก	3
15. ในการคบกัน นักเรียนจะไม่คิดเอาเปรียบเพื่อน	4.06	0.769	มาก	2
รวม ด้านเจตคติต่อเพื่อน	4.050	0.575		

จากตารางที่ 5 พบว่าเจตคติต่อครูอาจารย์ของนักเรียนก่อนเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอรุณ จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.050$, S.D.=0.575) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าเจตคติต่อเพื่อนข้อที่มากที่สุด คือ ถ้าเพื่อนของนักเรียนหลงผิด นักเรียนจะเข้าไปห้ามและช่วยแนะนำเพื่อนในทางที่ถูกต้องอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.16$, S.D.=0.726) รองลงมา คือ ในการคบกัน นักเรียนจะไม่คิดเอาเปรียบเพื่อน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.06$, S.D.=0.769) เมื่อเพื่อนของนักเรียนมีปัญหาที่เดือดร้อน นักเรียนช่วยเพื่อนแก้ปัญหาและให้กำลังใจทุกครั้ง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.04$, S.D.=0.765) เวลาเป็นเรื่องที่ไม่เข้าใจกัน นักเรียนจะขอโทษเพื่อนและปรับความเข้าใจกัน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.01$, S.D.=0.805) และข้อที่เจตคติต่อเพื่อนน้อยที่สุด ได้แก่ ถ้าเพื่อนของนักเรียนทำผิดต่อนักเรียนก็จะให้อภัยเสมอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.89$, S.D.=0.824)

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนการอบรม ด้านเจตคติต่อประเทศชาติ

	\bar{X}	S.D	ระดับ	ลำดับ
16. นักเรียนต้องพัฒนาตนเองเพื่อเป็นพลังในการพัฒนาชาติ	4.09	0.769	มาก	2
17. นักเรียนเสียสละความสุขส่วนตัวแล้วบำเพ็ญประโยชน์ส่วนรวมเมื่อมีโอกาส	3.96	0.826	มาก	4
18. ในชีวิตประจำวันนักเรียนใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าเพื่อช่วยประเทศชาติประหยัดพลังงาน	3.89	0.841	มาก	5
19. นักเรียนสำนึกบุญคุณความเสียสละของบรรพบุรุษไทยที่เอาชีวิตเข้าแลกเพื่อรักษาผืนแผ่นดินนี้เอาไว้และนักเรียนจะต้องตอบแทนแผ่นดิน	4.05	0.820	มาก	3
20. นักเรียนไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข เพราะถือว่าเป็นการทำลายประเทศชาติ	4.12	0.876	มาก	1
รวม ด้านเจตคติต่อประเทศชาติ	4.021	0.603		

จากตารางที่ 6 พบว่าเจตคติต่อประเทศชาติของนักเรียนก่อนเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.021$, S.D.=0.603) เมื่อพิจารณาดูโดยละเอียดเป็นรายข้อพบว่าเจตคติต่อประเทศชาติของนักเรียนข้อที่มากที่สุด คือ นักเรียนไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข เพราะถือว่าเป็นการทำลายประเทศชาติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.12$, S.D.=0.876) รองลงมาได้แก่ นักเรียนต้องพัฒนาตนเองเพื่อเป็นพลังในการพัฒนาชาติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.09$, S.D.=0.769) นักเรียนสำนึกบุญคุณความเสียสละของบรรพบุรุษไทยที่เอาชีวิตเข้าแลกเพื่อรักษาผืนแผ่นดินนี้เอาไว้และนักเรียนจะต้องตอบแทนแผ่นดิน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.05$, S.D.=0.820) นักเรียนเสียสละความสุขส่วนตัวแล้วบำเพ็ญประโยชน์ส่วนรวมเมื่อมีโอกาส อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.96$, S.D.=0.826) และข้อที่มีเจตคติต่อประเทศชาติน้อยที่สุดในชีวิตประจำวัน นักเรียนใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าเพื่อช่วยประเทศชาติประหยัดพลังงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.89$, S.D.=0.841)

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนการอบรม ด้านเจตคติต่อศาสนา

	\bar{X}	S.D	ระดับ	ลำดับ
21. พระพุทธศาสนาคือสัญลักษณ์ความเป็นไทย	4.27	0.823	มาก	1
22. นักเรียนรู้สึกชอบรักษาศีลและปฏิบัติธรรมตามโอกาส	4.07	0.838	มาก	2
23. นักเรียนปฏิบัติตามธรรมะของพระพุทธเจ้าแล้วชีวิตจะพบกับความสุขที่แท้จริง	4.06	0.810	มาก	3
24. การเข้าวัดปฏิบัติธรรมไม่ใช่เรื่องที่น่าเบื่ออย่างที่คนอื่นคิด	3.93	0.882	มาก	4
25. นักเรียนจะสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอนทุกคืน	3.84	1.148	มาก	5
รวม ด้านเจตคติต่อศาสนา	4.032	0.674		

จากตารางที่ 7 พบว่าเจตคติต่อศาสนาของนักเรียนก่อนเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.032$, S.D.=0.674) เมื่อพิจารณาโดยละเอียดพบว่าข้อที่มีเจตคติต่อศาสนามากที่สุด คือ พระพุทธศาสนาคือสัญลักษณ์ความเป็นไทย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.27$, S.D.=0.823) รองลงมาได้แก่ นักเรียนรู้สึกชอบรักษาศีลและปฏิบัติธรรมตามโอกาส อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.07$, S.D.=0.838) นักเรียนปฏิบัติตามธรรมะของพระพุทธเจ้าแล้วชีวิตจะพบกับความสุขที่แท้จริง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.06$, S.D.=0.810) การเข้าวัดปฏิบัติธรรมไม่ใช่เรื่องที่น่าเบื่ออย่างที่คนอื่นคิด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.93$, S.D.=0.882) และข้อที่เจตคติต่อศาสนาที่น้อยที่สุด ได้แก่ นักเรียนจะสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอนทุกคืน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.84$, S.D.=1.148)

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์เจตคตินักเรียน หลังการเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ จังหวัดราชบุรี โดยมีเจตคติ 5 ด้าน คือ เจตคติต่อบิดามารดา เจตคติต่อครูอาจารย์ เจตคติต่อเพื่อน เจตคติต่อประเทศชาติ เจตคติต่อศาสนา

การวิเคราะห์เจตคตินักเรียน ก่อนเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ จังหวัดราชบุรี

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หลังการอบรม ด้านเจตคติต่อบิดามารดา

	\bar{X}	S.D	ระดับ	ลำดับ
1. นักเรียนคิดอยู่ว่าก่อนจะทำสิ่งใดคิดถึงบิดามารดา กลัวว่าตนเองจะทำให้ท่านเสียใจ	4.37	0.746	มาก	1
2. นักเรียนตั้งใจเรียนอย่างดีที่สุดเพื่อให้บิดามารดา มีความภาคภูมิใจต่อตนเอง	4.26	0.775	มาก	2
3. นักเรียนเคยแสดงความก้าวร้าวต่อบิดามารดาและได้เข้าไปกราบขอโทษท่านทุกครั้ง	3.39	1.021	ปานกลาง	5
4. เมื่อต้องตัดสินใจเรื่องสำคัญอย่างใดอย่างหนึ่งนักเรียนจะปรึกษาบิดามารดาเป็นคนแรก	3.90	0.999	มาก	3
5. นักเรียนเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดามารดาอย่างเคร่งครัด	3.83	0.884	มาก	4
รวม ด้านเจตคติต่อบิดามารดา	3.949	0.613		

จากตารางที่ 8 พบว่าเจตคติต่อบิดามารดาของนักเรียนหลังการเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.949$, S.D.=0.613) เมื่อพิจารณาโดยละเอียดพบว่าข้อที่มีเจตคติต่อบิดามารดามากที่สุด คือ นักเรียนคิดอยู่ว่าก่อนจะทำสิ่งใดคิดถึงบิดามารดา กลัวว่าตนเองจะทำให้ท่านเสียใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.37$, S.D.=0.746) รองลงมา ได้แก่ นักเรียนตั้งใจเรียนอย่างดีที่สุดเพื่อให้บิดามารดา มีความภาคภูมิใจต่อตนเอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.26$, S.D.=0.775) เมื่อต้องตัดสินใจเรื่องสำคัญอย่างใดอย่างหนึ่งนักเรียนจะปรึกษาบิดามารดาเป็นคนแรก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.90$, S.D.=0.999) ข้อที่ 5.นักเรียนเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดามารดาอย่างเคร่งครัด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.83$, S.D.=0.884) และข้อที่เจตคติต่อบิดามารดาน้อยที่สุดได้แก่ นักเรียนเคยแสดงความก้าวร้าวต่อบิดามารดาและได้เข้าไปกราบขอโทษท่านทุกครั้ง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.39$, S.D.=1.021)

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หลังการอบรม ด้านเจตคติต่อครูอาจารย์

	\bar{X}	S.D	ระดับ	ลำดับ
6. นักเรียนมีความเคารพต่อครูอาจารย์เหมือนบิดามารดาตนเอง	4.04	0.765	มาก	1
7. เมื่อนักเรียนทำผิดถูกครูอาจารย์ว่ากล่าวตักเตือน ก็พร้อมที่จะยอมรับความผิดและปรับปรุงตัวเองอยู่เสมอ	4.00	0.738	มาก	2
8. เมื่อเห็นครูอาจารย์ต้องการคนช่วยทำงาน นักเรียนจะอาสาช่วยท่านทำงานเป็นประจำ	3.60	0.905	มาก	4
9. นักเรียนตั้งใจเรียนด้วยความขยัน เมื่อไม่เข้าใจในการเรียนก็จะเข้าไปสอบถามครูอาจารย์อยู่เสมอ	3.53	1.011	มาก	5
10. นักเรียนจะปฏิบัติตนเป็นนักเรียนที่พึงประสงค์เพื่อเชิดชูเกียรติและศักดิ์ศรีของโรงเรียน	3.88	0.815	มาก	3
รวม ด้านเจตคติต่อครูอาจารย์	3.810	0.634		

จากตารางที่ 9 พบว่าเจตคติต่อครูอาจารย์ของนักเรียนหลังการเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.810$, S.D.=0.634) เมื่อพิจารณาโดยละเอียดพบว่าข้อที่มีเจตคติต่อครูอาจารย์มากที่สุด คือ นักเรียนมีความเคารพต่อครูอาจารย์เหมือนบิดามารดาตนเอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.04$, S.D.=0.765) รองลงมาได้แก่ เมื่อนักเรียนทำผิดถูกครูอาจารย์ว่ากล่าวตักเตือน ก็พร้อมที่จะยอมรับความผิดและปรับปรุงตัวเองอยู่เสมอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.00$, S.D.=0.738) นักเรียนจะปฏิบัติตนเป็นนักเรียนที่พึงประสงค์เพื่อเชิดชูเกียรติและศักดิ์ศรีของโรงเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.88$, S.D.=0.815) เมื่อเห็นครูอาจารย์ต้องการคนช่วยทำงาน นักเรียนจะอาสาช่วยท่านทำงานเป็นประจำ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.60$, S.D.=0.905) และข้อที่นักเรียนมีเจตคติต่อครูอาจารย์น้อยที่สุดได้แก่ นักเรียนตั้งใจเรียนด้วยความขยัน เมื่อไม่เข้าใจในการเรียนก็จะเข้าไปสอบถามครูอาจารย์อยู่เสมอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.53$, S.D.=1.011)

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หลังการอบรม ด้านเจตคติต่อเพื่อน

	\bar{X}	S.D	ระดับ	ลำดับ
11. ถ้าเพื่อนของนักเรียนหลงผิด นักเรียนจะเข้าไปห้ามและช่วยแนะนำเพื่อนในทางที่ถูก	4.11	0.748	มาก	2
12. ถ้าเพื่อนของนักเรียนทำผิดต่อนักเรียนก็จะให้อภัยเสมอ	4.07	0.763	มาก	3
13. เวลาที่มีเรื่องที่ไม่เข้าใจกัน นักเรียนจะขอโทษเพื่อนและปรับความเข้าใจกัน	3.92	0.801	มาก	5
14. เมื่อเพื่อนของนักเรียนมีปัญหาที่เดือดร้อน นักเรียนช่วยเพื่อนแก้ปัญหาและให้กำลังใจทุกครั้ง	4.06	0.703	มาก	4
15. ในการคบกัน นักเรียนจะไม่คิดเอาเปรียบเพื่อน	4.30	0.666	มาก	1
รวม ด้านเจตคติต่อเพื่อน	4.091	0.516		

จากตารางที่ 10 พบว่าเจตคติต่อเพื่อนของนักเรียนหลังการเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.091$, S.D.=0.516) เมื่อพิจารณาโดยละเอียดพบว่า ข้อที่มีเจตคติต่อเพื่อนมากที่สุดมากที่สุด คือ ในการคบกัน นักเรียนจะไม่คิดเอาเปรียบเพื่อน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.091$, S.D.=0.666) รองลงมา คือ ถ้าเพื่อนของนักเรียนหลงผิด นักเรียนจะเข้าไปห้ามและช่วยแนะนำเพื่อนในทางที่ถูก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.11$, S.D.=0.748) ถ้าเพื่อนของนักเรียนทำผิดต่อนักเรียนก็จะให้อภัยเสมอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.07$, S.D.=0.763) เมื่อเพื่อนของนักเรียนมีปัญหาที่เดือดร้อน นักเรียนช่วยเพื่อนแก้ปัญหาและให้กำลังใจทุกครั้ง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.06$, S.D.=0.703) และข้อที่นักเรียนมีเจตคติต่อเพื่อนน้อยที่สุดได้แก่ เวลาที่มีเรื่องที่ไม่เข้าใจกัน นักเรียนจะขอโทษเพื่อนและปรับความเข้าใจกัน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.92$, S.D.=0.801)

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หลังการอบรม ด้านเจตคติต่อประเทศชาติ

	\bar{X}	S.D	ระดับ	ลำดับ
16. นักเรียนต้องพัฒนาตนเองเพื่อเป็นพลังในการพัฒนาชาติ	4.08	0.741	มาก	3
17. นักเรียนเสียดสีความสุขส่วนตัวแล้วบำเพ็ญประโยชน์ส่วนรวมเมื่อมีโอกาส	3.81	0.772	มาก	5
18. ในชีวิตประจำวันนักเรียนใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าเพื่อช่วยประเทศชาติประหยัดพลังงาน	3.81	0.800	มาก	4
19. นักเรียนสำนึกบุญคุณความเสียดสีของบรรพบุรุษไทยที่เอาชีวิตเข้าแลกเพื่อรักษาผืนแผ่นดินนี้เอาไว้และนักเรียนจะต้องตอบแทนแผ่นดิน	4.09	0.766	มาก	2
20. นักเรียนไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข เพราะถือว่าเป็นการทำลายประเทศชาติ	4.40	0.752	มาก	1
รวม ด้านเจตคติต่อประเทศชาติ	4.039	0.552		

จากตารางที่ 11 พบว่าเจตคติต่อประเทศชาติของนักเรียนหลังการเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.0391$, S.D.=0.552) เมื่อพิจารณาโดยละเอียดพบว่า ข้อที่มีเจตคติต่อประเทศชาติมากที่สุดมากที่สุด คือ นักเรียนไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข เพราะถือว่าเป็นการทำลายประเทศชาติ ($\bar{X}=4.40$, S.D.=0.752) รองลงมาได้แก่นักเรียนสำนึกบุญคุณความเสียดสีของบรรพบุรุษไทยที่เอาชีวิตเข้าแลกเพื่อรักษาผืนแผ่นดินนี้เอาไว้และนักเรียนจะต้องตอบแทนแผ่นดิน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.09$, S.D.=0.766) นักเรียนต้องพัฒนาตนเองเพื่อเป็นพลังในการพัฒนาชาติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.08$, S.D.=0.741) ในชีวิตประจำวันนักเรียนใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าเพื่อช่วยประเทศชาติประหยัดพลังงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.81$, S.D.=0.800) และข้อที่นักเรียนมีเจตคติต่อประเทศชาติน้อยที่สุด คือ นักเรียนเสียดสีความสุขส่วนตัวแล้วบำเพ็ญประโยชน์ส่วนรวมเมื่อมีโอกาส อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.81$, S.D.=0.772)

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หลังการอบรม ด้านเจตคติต่อศาสนา

	\bar{X}	S.D	ระดับ	ลำดับ
21. พระพุทธศาสนาคือสัญลักษณ์ความเป็นไทย	4.58	0.638	มากที่สุด	1
22. นักเรียนรู้สึกชอบรักษาศีลและปฏิบัติธรรมตามโอกาส	3.90	0.860	มาก	4
23. นักเรียนปฏิบัติตามธรรมะของพระพุทธเจ้าแล้วชีวิตจะพบกับความสุขที่แท้จริง	3.95	0.772	มาก	3
24. การเข้าวัดปฏิบัติธรรมไม่ใช่เรื่องที่น่าเบื่ออย่างที่คนอื่นคิด	4.00	0.890	มาก	2
25. นักเรียนจะสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอนทุกคืน	3.47	1.174	มาก	5
รวม ด้านเจตคติต่อศาสนา	3.982	0.606		

จากตารางที่ 12 พบว่าเจตคติต่อศาสนาของนักเรียนหลังการเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.982$, S.D.=0.606) เมื่อพิจารณาโดยละเอียดพบว่า ข้อที่มีเจตคติต่อศาสนามากที่สุดมากที่สุด คือ พระพุทธศาสนาคือสัญลักษณ์ความเป็นไทย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.58$, S.D.=0.638) รองลงมาได้แก่ การเข้าวัดปฏิบัติธรรมไม่ใช่เรื่องที่น่าเบื่ออย่างที่คนอื่นคิด อยู่ในระดับ ($\bar{X}=$, S.D.=0.606) ($\bar{X}=4.00$, S.D.=0.890) นักเรียนปฏิบัติตามธรรมะของพระพุทธเจ้าแล้วชีวิตจะพบกับความสุขที่แท้จริง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.95$, S.D.=0.722) นักเรียนรู้สึกชอบรักษาศีลและปฏิบัติธรรมตามโอกาส อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.90$, S.D.=0.860) และข้อที่นักเรียนมีเจตคติศานาน้อยที่สุด คือ นักเรียนจะสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอนทุกคืน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.47$, S.D.=1.174)

ตารางที่ 13 สรุปผลการเปรียบเทียบเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเข้าร่วมอบรมโครงการอบรม
คุณธรรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์

ก่อนการอบรม				หลังการอบรม			
ที่		\bar{x}	S.D.	ที่		\bar{x}	S.D.
1	เจตคติต่อเพื่อน	4.050	0.575	1	เจตคติต่อเพื่อน	4.091	0.516
2	เจตคติต่อศาสนา	4.032	0.674	2	เจตคติต่อประเทศชาติ	4.039	0.552
3	เจตคติต่อบิดา มารดา	4.028	0.614	3	เจตคติต่อศาสนา	3.982	0.606
4	เจตคติต่อ ประเทศชาติ	4.021	0.603	4	เจตคติต่อบิดามารดา	3.949	0.613
5	เจตคติต่อครู อาจารย์	3.991	0.654	5	เจตคติต่อครูอาจารย์	3.810	0.634
	รวม	4.024	0.624		รวม	3.974	0.584

ตารางที่ 14 การวิเคราะห์ความรู้ทางธรรมก่อนและหลังการเข้าอบรมในโครงการอบรมคุณธรรม
จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ โดยใช้ ตารางทดสอบแบบ t-test
dependent

	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
คะแนนก่อนการอบรม	10.12	0.198
คะแนนหลังการอบรม	16.23	0.067

จากตาราง ผลลัพธ์ของการทดสอบ t-test Dependent มีค่า $t = -45.542$ ที่ $d.f. = 259$ ที่
ค่า Sig แบบสองทาง เท่ากับ 0.000 พบว่ามีความแตกต่างทางนัยสำคัญที่ $\alpha = 0.05$ เมื่อดูจากค่าเฉลี่ย
ของคะแนนก่อนและหลังการอบรมแล้ว พบว่า คะแนนก่อนการอบรม เท่ากับ 10.12 คะแนน ส่วน
เบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.198 และคะแนนหลังการอบรม เท่ากับ 16.23 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
0.067

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของนักเรียนที่เข้าร่วมอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตร
วัดพระศรีอารย์ จังหวัดราชบุรี

ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละของปัญหาและอุปสรรคนักเรียนในการเข้าอบรมโครงการอบรม
คุณธรรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์

ลำดับที่	ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
1	ด้านอาหาร	55	21.15
2	ด้านสถานที่	110	42.31
3	ด้านการพักผ่อนและการใช้เวลาว่าง	72	27.69
4	ด้านการฝึกสมาธิ	13	5
5	ด้านสภาพแวดล้อม	6	2.31
6	ด้านการให้ความรู้	4	1.54

จากตาราง พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของนักเรียนที่เข้าอบรมโครงการอบรมคุณธรรม
จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ด้านสถานที่มากที่สุด จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ
42.31 รองลงมาคือด้านการพักผ่อนและการใช้เวลาว่าง จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 27.69
และด้านการให้ความรู้น้อยที่สุด จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.54

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของนักเรียนที่เข้าร่วมในโครงการค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ จังหวัดราชบุรี” เป็นการวิจัยเชิงทดลองโครงการ (Pre-Experimented Design) มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อการวิเคราะห์ศึกษาระดับการพัฒนาจิตใจของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรที่วัดพระศรีอารีย์ 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความรู้ทางหลักธรรมที่ได้รับจากการพัฒนาจิตใจของนักเรียนตามหลักสูตรโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ ก่อนเข้ารับการอบรมและภายหลังการอบรม 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค การดำเนินการพัฒนาจิตใจตามโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนที่เข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ จังหวัดราชบุรี จำนวน 260 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง ประกอบด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับเจตคติ 5 ด้าน คือ เจตคติต่อบิดามารดา เจตคติต่อครูอาจารย์ เจตคติต่อเพื่อน เจตคติต่อประเทศชาติ เจตคติต่อศาสนา และแบบทดสอบความรู้ทางหลักธรรม แบบสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}), และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.), และการวิเคราะห์ T-test Dependent ในกรณีที่จำแนกตัวแปรอิสระทั้ง 2 กลุ่ม มีความสัมพันธ์กัน

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผลของการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ระดับการพัฒนาจิตใจของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรที่วัดพระศรีอารีย์ ก่อนเข้ารับการอบรมค่ายพุทธบุตร โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับพบว่า ด้านที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าอยู่ในระดับมากเป็นลำดับแรก คือ เจตคติต่อเพื่อน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.050 รองลงมาคือ เจตคติต่อศาสนา เจตคติต่อบิดามารดา เจตคติต่อประเทศชาติ เจตคติต่อครูอาจารย์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.032, 4.028, 4.021 และ 3.991 ตามลำดับ

หากพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ด้านเจตคติต่อบิดามารดา พบว่า นักเรียนคิดอยู่ว่าก่อนจะทำสิ่งใดคิดถึงบิดามารดา กล่าวว่าคุณเองจะทำให้ท่านเสียใจ อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนนักเรียนเคยแสดงความก้าวร้าวต่อบิดามารดาและได้เข้าไปกราบขอโทษท่านทุกครั้ง อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ด้านเจตคติต่อครูอาจารย์ พบว่า นักเรียนจะปฏิบัติตนเป็นนักเรียนที่พึงประสงค์เพื่อ เชิดชูเกียรติและศักดิ์ศรีของโรงเรียน มากที่สุด ส่วน นักเรียนตั้งใจเรียนด้วยความขยัน

เมื่อไม่เข้าใจในการ เรียนก็จะเข้าไปสอบถามครูอาจารย์อยู่เสมอ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ด้านเจตคติต่อเพื่อน พบว่า ถ้าเพื่อนของนักเรียนหลงผิด นักเรียนจะเข้าไปห้ามและช่วย แนะนำเพื่อนในทางที่ถูก อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วน ถ้าเพื่อนของนักเรียนทำผิดต่อนักเรียนก็จะให้อภัยเสมอ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ด้านเจตคติต่อประเทศชาติ พบว่า นักเรียนไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข เพราะถือว่าเป็นการทำลายประเทศชาติ อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วน ในชีวิตประจำวันนักเรียนใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า เพื่อช่วยประเทศชาติประหยัดพลังงาน อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ด้านเจตคติต่อศาสนา พบว่า พระพุทธศาสนาคือสัญลักษณ์ความเป็นไทย อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วน นักเรียนจะสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอนทุกคืน อยู่ในระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ระดับการพัฒนาจิตใจของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมใน โครงการค่ายพุทธ บุตรที่วัดพระศรีอารีย์ หลังเข้ารับการอบรมค่ายพุทธบุตร โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับ มาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับพบว่า ด้านที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าอยู่ใน ระดับมากเป็นลำดับแรก คือ เจตคติต่อเพื่อน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.091 รองลงมาคือ เจตคติต่อ ประเทศชาติ เจตคติต่อศาสนา เจตคติต่อบิดามารดา และเจตคติต่อครูอาจารย์ โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.039, 3.982, 3.949 และ 3.810 ตามลำดับ

หากพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ด้านเจตคติต่อบิดามารดา พบว่า นักเรียนคิดอยู่ว่าก่อน จะทำสิ่งใดคิดถึงบิดามารดา กลัวว่าตนเองจะทำให้ท่านเสียใจ อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วน นักเรียน เคยแสดงความก้าวร้าวต่อบิดามารดาและได้เข้าไปกราบขอโทษท่านทุกครั้ง อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ด้านเจตคติต่อครูอาจารย์ พบว่า นักเรียนมีความเคารพต่อครูอาจารย์เหมือนบิดามารดา ตนเอง อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วน นักเรียนตั้งใจเรียนด้วยความขยัน เมื่อไม่เข้าใจในการเรียนก็จะ เข้าไปสอบถามครูอาจารย์อยู่เสมอ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ด้านเจตคติต่อเพื่อน พบว่า ในการคบกัน นักเรียนจะไม่คิดเอาเปรียบเพื่อน อยู่ในระดับ มากที่สุด ส่วน เวลาเป็นเรื่องที่ไม่เข้าใจกัน นักเรียนจะขอโทษเพื่อนและปรับความเข้าใจกัน อยู่ใน ระดับน้อยที่สุด

ด้านเจตคติต่อประเทศชาติ พบว่า นักเรียนไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข เพราะถือว่าเป็นการทำลายประเทศชาติ ส่วน นักเรียนเสียสละความสุขส่วนตัวแล้วบำเพ็ญประโยชน์ส่วนรวมเมื่อมี โอกาส อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ด้านเจตคติต่อศาสนา พบว่า พระพุทธศาสนาคือสัญลักษณ์ความเป็นไทย อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนนักเรียนจะสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอนทุกคืน อยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. การวิเคราะห์ความรู้ทางหลักธรรมที่ได้รับจากการพัฒนาจิตใจของนักเรียนตามหลักสูตรโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ จังหวัดราชบุรี พบว่า ก่อนการอบรมความรู้ทางหลักธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.12 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.198 ส่วนภายหลังการอบรมค่ายพุทธบุตร ความรู้ทางหลักธรรมที่ได้รับจากการพัฒนาจิตใจของนักเรียนตามหลักสูตรโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ จังหวัดราชบุรี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.23 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.067

3. ปัญหาและอุปสรรค พบว่า ปัญหาของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมเพื่อการพัฒนาจิตใจตามหลักสูตรโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ ที่ได้แสดงความคิดเห็นไว้ นั้น มีอยู่ด้วยกันทั้งหมด 6 ด้านคือ 1) ด้านอาหาร พบว่ารสชาติอาหารไม่ค่อยอร่อย ให้ข้าวและกับข้าว น้อย 2) ด้านสถานที่ พบว่า นักเรียนปรับตัวเข้ากับสถานที่ที่ใช้ในการอบรมไม่ได้ สถานที่ที่ใช้ในการอบรมค่อนข้างสกปรก ห้องน้ำมีไม่เพียงพอต่อผู้เข้ารับการอบรม พื้นห้องน้ำสกปรก เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ในห้องน้ำมีไม่เพียงพอ เช่น ฝักบัวบางห้องหาย ฝักบัวบางห้องชำรุด ไม่มีราวแขวนผ้าและสิ่งของที่ใช้ในการอาบน้ำ ห้องน้ำไม่มีความสมบูรณ์ในการใช้ เช่น ส้วมเต็ม 3) ด้านการพักผ่อนและการใช้เวลาว่าง มีเวลาในการพักผ่อนน้อยและตื่นเช้ามากเกินไป ให้ความสำคัญในการอาบน้ำน้อย อาบน้ำลำบาก บางครั้งอาบน้ำไม่ทัน และเวลาว่างที่เป็นเวลาส่วนตัวมีน้อย 4) ด้านการฝึกสมาธิ นั่งสมาธินานๆ ไม่ได้ มีอาการเมื่อยและง่วงนอน 5) ด้านสภาพแวดล้อม มีฝุ่นมาก อากาศร้อน หลังวัดส่งกลิ่นเหม็น และ 6) ด้านการให้ความรู้ ได้รับความรู้มากมายจากการอบรมแต่น่าจะมีกิจกรรมสันตนาการเสริมเข้ามาด้วย

ส่วนข้อเสนอแนะของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมเพื่อการพัฒนาจิตใจตามหลักสูตรโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ที่ได้แสดงความคิดเห็นไว้ นั้น มีอยู่ด้วยกันทั้งหมด 6 ด้านคือ 1) ด้านอาหาร อาหารทุกมื้อควรมีของคาว ของหวาน ผลไม้และหรือขนม ควรเพิ่มข้าวและกับข้าวให้มากขึ้น และควรปรับปรุงรสชาติของอาหาร 2) ด้านสถานที่ สถานที่ที่ใช้ในการอบรมและที่พักควรมีความสะอาดมากกว่านี้ ควรมีห้องน้ำให้เพียงพอต่อผู้เข้ารับการอบรม ควรจัดหาเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ในห้องน้ำอย่างเพียงพอ เช่น จัดหาฝักบัวอันใหม่แทนอันเก่าที่หายไป ซ่อมแซมฝักบัวที่ชำรุด จัดหาราวแขวนผ้าและสิ่งของที่ใช้ในการอาบน้ำ เตรียมห้องน้ำให้มีความพร้อมในการใช้ 3) ด้านการพักผ่อนและการใช้เวลาว่าง ควรเพิ่มเวลาในการพักผ่อนให้มากขึ้นและไม่ควรให้ตื่นเช้ามากเกินไป ควรให้เวลาในการอาบน้ำมากกว่านี้เพราะบางครั้งอาบน้ำลำบากและบางครั้งอาบน้ำไม่ทัน และควรเพิ่มเวลาว่างที่เป็นเวลาส่วนตัวให้มาก

ขึ้น 4) ด้านการฝึกสมาธิ ไม่มีข้อเสนอแนะ 5) ด้านสภาพแวดล้อม ไม่มีข้อเสนอแนะ 6) ด้านการให้ความรู้ ควรมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการของกิจกรรมโดยให้เพิ่มกิจกรรมสั้นทนาการสอดแทรกลงไป ในกิจกรรมที่เป็นเนื้อหาสาระให้มากขึ้น ควรจัดเป็นประจำทุกปี โดยควรจัดก่อนวันเปิดภาคเรียน 3 – 5 วัน เพราะได้ความรู้มากและเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ ฝึกจิตใจให้มีความสุข จิตสงบ อีกทั้งยังเป็นการรักษาศีล และไม่ควรรู้ใช้เทคโนโลยีมากเกินไปเพื่อที่จะได้เน้นหลักธรรมให้มากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ระดับการพัฒนาจิตใจของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรที่วัดพระศรีอารย์ โดยวัดจากเจตคติ 5 ด้าน คือ เจตคติต่อบิดามารดา เจตคติต่อครูอาจารย์ เจตคติต่อเพื่อน เจตคติต่อประเทศชาติ เจตคติต่อศาสนา ตามหลักสูตรโครงการอบรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมการพัฒนาจิตใจของนักเรียนอยู่ในระดับมาก เมื่อเรียงลำดับเจตคติด้านที่มากที่สุดไปหาด้านที่เจตคติน้อยที่สุดได้ดังนี้

เจตคติต่อเพื่อน พบว่า มีระดับการพัฒนาจิตใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณานักเรียนโดยส่วนมากเป็นเยาวชนที่เป็นวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่ชอบความสนุกสนาน โดยเฉพาะการคบหากลุ่มเพื่อนในวัยเดียวกัน ทำให้นักเรียนมีความสนิทสนม ความใส่ใจในความรู้สึกของเพื่อน แม้บางครั้งอาจกระทำผิดล่วงเกินต่อเพื่อนบ้าง แต่เพราะการให้อภัยซึ่งกันและกัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความจริงใจต่อกัน ทำให้ในทุกกิจกรรมที่นักเรียนทำมักจะคิดถึงเพื่อนของตนเองเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ประนอม โสภิพันธ์ (2546) พบว่า การอบรมคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่องในโรงเรียน โดยใช้กิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนให้ความสนใจมาก มีการนั่งสมาธิ พบว่า กลุ่มเป้าหมายที่เข้าอบรมมีความพร้อมเพรียง มีความตั้งใจและเต็มใจในการร่วมกิจกรรม มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งความคิดและการแสดงออกทั้งต่อเพื่อนและต่อครูอาจารย์ เป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน

ส่วนเจตคติต่อประเทศชาติ พบว่า มีระดับการพัฒนาจิตใจอยู่ในระดับมาก นักเรียนมีความสำนึกในหน้าที่ความเป็นนักเรียน โดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขเพราะถือว่าเป็นการทำลายประเทศชาติ และพัฒนาตัวเองอยู่เสมอเพื่อเป็นพลังของชาติ มีความสำนึกถึงบุญคุณของบรรพบุรุษที่ได้เสียสละชีวิตเพื่อแผ่นดินไทยและจะทำความดีเพื่อตอบแทนผู้มีคุณ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ประนอม โสภิพันธ์ (2546) พบว่า ผลจากการเข้าค่ายคุณธรรมนักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีความอดทน เสียสละ และเคารพต่อกติกาส่วนรวม นักเรียนมีความเป็น

ระเบียบ เห็นถึงโทษของยาเสพติด มีจิตสำนึกที่จะพัฒนาตนเอง กล้าทำความดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง สามารถสร้างอุดมการณ์ชีวิตได้ สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี

เจตคติต่อศาสนา พบว่า นักเรียนมีระดับการพัฒนาจิตใจอยู่ในระดับมาก มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางศาสนาเป็นอย่างดีและสามารถไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ทั้งต่อตนเองและสังคมรอบข้าง และคิดก่อนทำเสมอ ไม่ตกเป็นทาสอบายมุขทั้งปวง สามารถเป็นแบบอย่างคนอื่นได้ สอดคล้องกับงานวิจัย ปริญญา ตรีธัญญา (2547) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาจริยธรรมเยาวชน โดยภาพรวม กลุ่มตัวอย่าง มีทัศนะว่าเยาวชนมีจริยธรรมระดับปานกลาง แต่มีความเห็นต่อจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตของเยาวชนมากที่สุด ในเรื่องเยาวชนปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ลักขโมยของผู้อื่น

เจตคติต่อบิดามารดา พบว่า นักเรียนมีระดับการพัฒนาจิตใจอยู่ในระดับมาก นักเรียนมีความสำนึกพระคุณบิดามารดาเกรงว่าตนเองจะทำให้ท่านเสียใจ จึงมีความเพียรพยายามในการศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้บิดามารดามีความภาคภูมิใจ ปฏิบัติคำสั่งสอนของท่านอย่างเคร่งครัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย วิบูลย์ สิริภัสสรโรทัย (2545) พบว่า เด็กและเยาวชนให้ความสนใจในกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมทั้ง 6 ด้าน คือ ระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความขยันหมั่นเพียร การรู้จักประหยัดคอดออม ความอดทน และความรับผิดชอบ พบว่า กลุ่มเป้าหมายให้ความสำคัญกับกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมทุกกิจกรรม

เจตคติต่อครูอาจารย์ พบว่า นักเรียนมีระดับการพัฒนาจิตใจอยู่ในระดับมาก พบว่า นักเรียนตั้งใจปฏิบัติตนเป็นนักเรียนที่พึงประสงค์เพื่อเกียรติและศักดิ์ศรีของโรงเรียน มีความเคารพครูอาจารย์เหมือนบิดามารดาตนเอง มีน้ำใจอาสาช่วยงานครูอาจารย์เป็นอย่างดี

2. จากผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์การพัฒนาจิตใจของนักเรียนก่อนเข้ารับการอบรมและภายหลังเข้ารับการอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ ราชบุรี โดยวัดจากเจตคติ 5 ด้าน คือ เจตคติต่อบิดามารดา เจตคติต่อครูอาจารย์ เจตคติต่อเพื่อน เจตคติต่อประเทศชาติ และเจตคติต่อศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยรายละเอียดรายด้านคือ เจตคติต่อบิดามารดา พบว่า ระดับการพัฒนาจิตใจภายหลังการเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตร มีระดับต่ำกว่าก่อนเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตร เจตคติต่อครูอาจารย์ พบว่า ระดับการพัฒนาจิตใจภายหลังการเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตร มีระดับต่ำกว่าก่อนเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตร เจตคติต่อเพื่อน พบว่า หลังการเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรมีระดับสูงกว่าก่อนการเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตร เจตคติต่อประเทศชาติ พบว่า ภายหลังการเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรมีระดับสูงกว่าก่อนการเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตร ส่วน เจตคติต่อศาสนา พบว่า ระดับการพัฒนาจิตใจภายหลังการเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธ

บุตร มีระดับต่ำกว่าก่อนเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตร โดยสรุป เจตคติ 5 ด้าน แสดงว่าระดับการพัฒนาจิตใจภายหลังการเข้าอบรมมีระดับต่ำกว่าก่อนการเข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตร แสดงว่า ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจสามารถอธิบายได้ว่า นักเรียนโดยส่วนมากที่เข้าอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตรที่โรงเรียนจัดโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรก่อนการเข้าค่ายอบรมไม่มีความเต็มใจและตั้งใจที่จะเข้าค่ายคุณธรรม มีเพียงนักเรียนส่วนน้อยที่ตั้งใจก่อนมาเข้าค่ายคุณธรรม

3. จากผลการวิจัยพบว่า ความรู้ทางหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ได้รับจากการพัฒนาจิตใจของนักเรียนตามหลักสูตรโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ จังหวัดราชบุรี พบว่า ก่อนการเข้าอบรม ได้ทดสอบความรู้ทางหลักธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.12 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.198 ภายหลังการอบรมได้ทดสอบความรู้ทางหลักธรรมฉบับเดียวกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.23 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.067 สรุปได้ว่าผลการอบรมภายหลังเข้ารับการอบรมสูงกว่าก่อนการเข้ารับการอบรม สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากขึ้น สามารถนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้และเป็นแบบอย่างให้กับผู้อื่นได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

จากข้อค้นพบและการอภิปรายผลไปแล้วนั้น เพื่อให้งานวิจัยเกิดประโยชน์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่า ระดับการพัฒนาจิตใจของนักเรียนในเจตคติ 5 ด้าน คือเจตคติต่อบิดามารดา เจตคติต่อครูอาจารย์ เจตคติต่อเพื่อน เจตคติต่อประเทศชาติ และเจตคติต่อศาสนา อยู่ในระดับมาก ดังนั้นทั้งทางโรงเรียนที่มีความประสงค์จะจัดอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรและวัดที่ดำเนินการจัดอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร ควรทำการสำรวจความคิดเห็น ความต้องการ และสภาพอารมณ์ความรู้สึกของนักเรียนก่อนอบรม เพื่อทราบสภาพปัญหาหรือความต้องการต่อการเข้าค่ายอบรมคุณธรรมของนักเรียน แล้วจัดรูปแบบหรือหลักสูตรการอบรมนักเรียนให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่สุด เพื่อให้การอบรมบรรลุเป้าประสงค์ได้มากที่สุด

2. จากผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์ระดับการพัฒนาก่อนเข้าอบรมและหลังการเข้าอบรมโดยวัดจากเจตคติทั้ง 5 ด้าน ดังที่กล่าวมาแล้ว มีระดับที่แตกต่างกัน คือ ก่อนการอบรมและหลังการเข้าอบรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อวิเคราะห์ทั้งก่อนการอบรมและหลังการอบรมพบว่า ภายหลังการเข้าอบรมมีระดับต่ำกว่าก่อนเข้าอบรม ทั้งนี้ การอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรแต่ละโรงเรียนนั้น เป็นการอบรมทั้งระดับชั้น ที่ทางโรงเรียนดำเนินการให้มาเข้าอบรมคุณธรรม

ค่ายพุทธบุตร ระดับสติปัญญา อารมณ์ ความต้องการ และความตั้งใจของนักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน และวัดที่ดำเนินการจัดอบรมค่ายพุทธบุตรจะต้องมีความพร้อมในด้านบริบทของวัด เพื่อสร้างบรรยากาศในการจัดกิจกรรมให้ดียิ่งขึ้น เช่น สถานที่จัดกิจกรรมหลัก สถานที่พัก ห้องน้ำ ห้องสุขา ตลอดจนหลักสูตรการอบรมของพระวิทยากรจะต้องเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายด้วย พระวิทยากรต้องมีความพร้อมทั้งด้านความรู้ ความสามารถในการดำเนินการอบรม และสร้างบรรยากาศในการอบรมให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยความเต็มใจและตั้งใจที่สุด

3. จากผลการวิจัยพบว่า ความรู้ทางหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ได้รับจากการพัฒนาจิตใจตามหลักสูตรค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ ภายหลังการอบรมมีระดับสูงกว่าก่อนเข้าอบรม นักเรียนโดยส่วนมากที่มาเข้าอบรมนับถือศาสนาพุทธ แต่มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมหรือคำสั่งสอนของศาสนาตนเองอยู่แค่ในหนังสือ ไม่สามารถนำมาเป็นหลักแห่งวิถีชีวิตในการใช้ประโยชน์จริงได้ มองวัดเป็นสถานที่น่าเบื่อหน่าย แต่เมื่อผ่านการอบรม ได้ผ่านการปฏิบัติธรรม ได้เรียนรู้หลักธรรมเข้าใจเพิ่มขึ้น ทำให้ความรู้ทางหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสูงขึ้นตามด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการจัดทำให้เด็กและเยาวชนที่ห่างไกลได้มาเข้าร่วม เช่นเดียวกับค่ายพุทธบุตร
2. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจที่ทำให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมอบรมในโครงการค่ายพุทธบุตร

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กิริติ ศรีเชียร. “การวางแผนพัฒนาวัด.” ใน เอกสารประกอบการถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระสงฆ์หลักสูตร การบริหารทั่วไป. หน้า 1-5 : ม.ป.ท., 2537.
- กรมการศาสนา. วัดพัฒนา' 27 : พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบทยากจน การพัฒนาวัด ให้เป็น ศูนย์กลางของชุมชน . กรุงเทพฯ, 2527.
- กรมการศาสนา. กิจกรรมของวัดซึ่งจะเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของพระพุทธรูปศาสนชน : กรุงเทพฯ โรงพิมพ์การศาสนา, 2529.
- กันยา สุวรรณแสง. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ : บำรุงสาส์น, 2532.
- เจริญ เหล่าคำ. พระมหา. “ความคาดหวังของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรมวัด ปัญญานันทาราม จังหวัดปทุมธานี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.
- จันทน์ อภิวินิจฉัย. สังคมวิทยาศาสนา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2525.
- จรรยา สุภาพ. ระบบการเมืองเปรียบเทียบ(ประชาธิปไตย : เผด็จการ)และหลักการวิเคราะห์การเมือง แผนใหม่. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2519.
- จรรยา สุทธิญาโน. พระมหา. ธรรมทัศน์ปฏิวัติการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2544 .
- ชม ภูมิภาค. จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2516.
- เดโช สวานานนท์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2518.
- พัฒนา บุญทอง. ทิศทางการปฏิรูประบบการบริการพยาบาลที่สอดคล้องกับระบบบริการสุขภาพไทย ที่พึงประสงค์:ข้อเสนอแนะเพื่อปฏิรูประบบบริการสุขภาพ. กรุงเทพฯ : สภากาชาด, 2525.
- น้อย ปลายคราม และ สุบรรณ จันทบุตร. การบริหารและการจัดการให้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชน ใน หลักการบริหารและการจัดการและการจัดวัดในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา สำนักงานสภาพัฒนาการสงฆ์, 2539.
- นงเยาว์ ปิฎกฤษต์. “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้าน.” ปริญญาโทศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2532.
- ปราณี งามสุด. จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญกิจ, 2528.

- ประยูรช ายุโต, พระมหา. พุทธศาสนากับสังคมไทยในปัจจุบัน. สยามสมาคม. กรุงเทพฯ. 2523.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. ทางเดินของชาวนาไทย : บทวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์การเมือง. ม.ป.ท., 2522.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์และคณะ. วิธีวิทยาศึกษาสังคมไทย วิธีแห่งการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : เอ็ดดิสัน เพรสโปรดักส์, 2537.
- พระเทพเวที. วัฒนธรรมกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, 2532.
- พระราชวรมุนี. แง่คิดข้อสังเกตเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : โครงการปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2541.
- พระมหาณรงค์ จิตโสภโณ. ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2535.
- พระญาณวโรดม. ศาสนาต่างๆ. กรุงเทพมหานคร : สภาการศึกษามหาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพระพุทธรศาสนาแห่งประเทศไทย, 2538.
- พิทยา ว่องกุล และคณะ. สร้างสังคมใหม่ : ชุมชนอาชีพไทย-ธัมมาชีพไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ : โครงการวิถีทรรศน์, 2542.
- พิทยา สายหู. นโยบายสังคม : แนวความคิดและการศึกษากรณีเฉพาะกรณี. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2526.
- _____. บันทึกการสำรวจหมู่บ้านชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่-เชียงใหม่-พะเยา พ.ศ. 2504-2505. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ มหาดไทย, 2538.
- ไพฑูลย์ ช่างเรียน. สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2516.
- ไพรัช เจริญบรรจง. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2523.
- ยุววัฒน์ วุฒิเมธี. หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลไทยอนุเคราะห์ไทย, 2526.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2532.
- ธำนิกร เศรษฐโชติ. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
- วันทณีย์ วาสิกะสินและคณะ. สังคมไทยคาดหวังอย่างไรกับผู้หญิง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- วิทย์ วิศทเวทย์และเสถียรพงษ์ วรรณปก. พระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2533.

- วิโรจน์ ธารพุดิ, พระ. “ศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมด้านการพัฒนาจริยธรรมของพระธรรม
วิทยากรมหามกุฏราชวิทยาลัย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์
ศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.
- สายันต์ หวานคำ. พระมหา. “บทบาทของพระสงฆ์ในงานสวัสดิการสังคมศึกษากรณีพระสงฆ์ที่
ได้รับรางวัลดีเด่น.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกริก, 2542.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2529.
- สุภาพรรณ ณ บางช้าง และคณะ. การประยุกต์หลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาชาชนบท.
กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2527.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 . กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การ
สงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ม.ป.ป.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. การพัฒนาชนบทตามแนวพุทธศาสนา : กรณีศึกษาพระสงฆ์กับนักพัฒนา.
กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย, 2530.
- สมคิด เฟื่องอุดม. “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชนบทตามทัศนะของพระสงฆ์
และเจ้าหน้าที่กระทรวงระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม.” วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาระดับปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2535.
- สนิท สมักรการ. สังคมและวัฒนธรรมภาคเหนือของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์
แห่งประเทศไทย, 2522.
- สุนทร พูนเอียด. ยุทธศาสตร์และปัญหาการพัฒนาประเทศ. สุราษฎร์ธานี : ภาควิชาสังคมวิทยา
คณะมนุษยและสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี, 2532.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. หลักสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2522.
- สุทธินันท์ จันทนา. “การติดตามผลเยาวชนที่ผ่านโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของวัด
ปัญญาเนันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี.” วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.
- สุธี สุพร. “ การศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาต่อการ
ฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมของศูนย์พัฒนาคุณธรรม มหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตวังน้อย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต

สมคิด จิระทัศนกุล. วัด: พุทธศาสนสถานปัตยกรรมไทย. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
กรุงเทพฯ. 2543.

โสภา ชูพิกุลชัย และคณะ. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2518.

อนันต์ วิริยะพินิจ. บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.

อภิชัย พันธเสน. พัฒนาชนบทไทย : สมุทัยและมรรคตอนที่ 3 ความหวังทางออกและทางเลือกใหม่.
กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา, 2539.

อุทัย หิรัญโต. หลักสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2522.

ภาษาต่างประเทศ

Best, John W. Research in Education. London :Prentice-Hall India, 1981.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ และผู้ทรงคุณวุฒิ

ภาคผนวก ข

การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม

Index of Item Objective Congruence

ตารางที่ 16 ค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามการพัฒนาจิตใจของนักเรียนที่
เข้าร่วมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ จังหวัดราชบุรี

ข้อคำถาม	ประเภท	ค่าIOC
<u>เจตคติต่อบิดามารดา</u>		
1. นักเรียนคิดอยู่เสมอว่าก่อนจะทำสิ่งใดคิดถึงบิดามารดา กลัวว่าตนเองจะทำให้ท่านเสียใจ	เชิงบวก	1
2. นักเรียนตั้งใจเรียนอย่างดีที่สุดเพื่อให้บิดามารดา มีความภาคภูมิใจต่อตนเอง	เชิงบวก	1
3. นักเรียนเคยแสดงความก้าวร้าวต่อบิดามารดาและ ได้เข้าไปกราบขอโทษท่านทุกครั้ง	เชิงบวก	1
4. เมื่อต้องตัดสินใจเรื่องสำคัญอย่างใดอย่างหนึ่ง นักเรียนจะปรึกษาบิดามารดาเป็นคนแรก	เชิงบวก	1
5. นักเรียนเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอน ของบิดามารดาอย่างเคร่งครัด	เชิงบวก	1
<u>เจตคติต่อครูอาจารย์</u>		
6. นักเรียนมีความเคารพต่อครูอาจารย์เหมือน บิดามารดาตนเอง	เชิงบวก	1
7. เมื่อนักเรียนทำผิดถูกครูอาจารย์ว่ากล่าวตักเตือน ก็พร้อมที่ จะยอมรับความผิดและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ	เชิงบวก	1
8. เมื่อเห็นครูอาจารย์ต้องการคนช่วยทำงาน นักเรียนจะอาสาช่วยท่านทำงานเป็นประจำ	เชิงบวก	1
9. นักเรียนตั้งใจเรียนด้วยความขยัน เมื่อไม่เข้าใจ ในการเรียน ก็จะเข้าไปสอบถามครูอาจารย์อยู่เสมอ	เชิงบวก	1
10. นักเรียนจะปฏิบัติตนเป็นนักเรียนที่พึงประสงค์ เพื่อเชิดชูเกียรติและศักดิ์ศรีของโรงเรียน	เชิงบวก	1
<u>เจตคติต่อเพื่อน</u>		
11. ถ้าเพื่อนของนักเรียนหลงผิด นักเรียนจะเข้าไปห้าม และช่วยแนะนำเพื่อนในทางที่ถูก	เชิงบวก	1

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ข้อคำถาม	ประเภท	ค่าIOC
12. ถ้าเพื่อนของนักเรียนทำผิดต่อนักเรียนก็จะให้อภัยเสมอ	เชิงบวก	1
13. เวลาามีเรื่องที่ไม่เข้าใจกัน นักเรียนจะขอโทษเพื่อนและปรับความเข้าใจกัน	เชิงบวก	1
14. เมื่อเพื่อนของนักเรียนมีปัญหาที่เดือดร้อน นักเรียนช่วยเพื่อนแก้ปัญหาและให้กำลังใจทุกครั้ง	เชิงบวก	1
15. ในการคบกันนักเรียนจะไม่คิดเอาเปรียบเพื่อน	เชิงบวก	1
<u>เจตคติต่อประเทศชาติ</u>		
16. นักเรียนต้องพัฒนาตนเองเพื่อเป็นพลังในการพัฒนาชาติ	เชิงบวก	1
17. นักเรียนเสียสละความสุขส่วนตัวแล้วบำเพ็ญประโยชน์ส่วนรวมเมื่อมีโอกาส	เชิงบวก	1
18. ในชีวิตประจำวันนักเรียนใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าเพื่อช่วยประเทศชาติประหยัดพลังงาน	เชิงบวก	1
19. นักเรียนสำนึกบุญคุณความเสียสละของบรรพบุรุษไทยที่เอชีวิตรักษาแผ่นดินผืนดินนี้เอาไว้และนักเรียนจะต้องตอบแทนแผ่นดิน	เชิงบวก	1
20. นักเรียนไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข เพราะถือว่าเป็นการทำลายประเทศชาติ	เชิงบวก	1
<u>เจตคติต่อศาสนา</u>		
21. พระพุทธศาสนาคือสัญลักษณ์ความเป็นไทย	เชิงบวก	1
22. นักเรียนรู้สึกชอบรักษาศีลและปฏิบัติธรรมตามโอกาส	เชิงบวก	1
23. นักเรียนปฏิบัติตามธรรมะของพระพุทธเจ้าแล้วชีวิตจะพบกับความสุขที่แท้จริง	เชิงบวก	1
24. การเข้าวัดปฏิบัติธรรมไม่ใช่เรื่องที่น่าเบื่ออย่างที่คนอื่นคิด	เชิงบวก	1
25. นักเรียนจะสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอนทุกคืน	เชิงบวก	1

ตารางที่ 17 ค่าอำนาจจำแนกและความเชื่อมั่นของแบบสอบถามของการพัฒนาจิตใจของนักเรียน
ที่เข้าร่วมใน โครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ จังหวัดราชบุรี

ข้อ	ข้อความ	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
<u>เจตคติต่อบิดามารดา</u>					
1.	นักเรียนคิดอยู่เสมอว่าก่อนจะทำสิ่งใดคิดถึง บิดามารดา กลัวว่าตนเองจะทำให้ท่านเสียใจ	97.0000	98.4138	.3483	.8849
2.	นักเรียนตั้งใจเรียนอย่างดีที่สุดเพื่อให้ บิดามารดามีความภาคภูมิใจต่อตนเอง	96.8667	95.0851	.6167	.8792
3.	นักเรียนเคยแสดงความก้าวร้าวต่อบิดามารดา และได้เข้าไปกราบขอโทษท่านทุกครั้ง	97.6667	91.8851	.4128	.8867
4.	เมื่อต้องตัดสินใจเรื่องสำคัญอย่างใดอย่างหนึ่ง นักเรียนจะปรึกษาบิดามารดาเป็นคนแรก	96.9000	101.8862	.0545	.8927
5.	นักเรียนเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอน ของบิดามารดาอย่างเคร่งครัด	97.1667	93.3161	.5475	.8800
<u>เจตคติต่อครูอาจารย์</u>					
6.	นักเรียนมีความเคารพต่อครูอาจารย์เหมือน บิดามารดาตนเอง	96.7333	94.6851	.6309	.8788
7.	เมื่อนักเรียนทำผิดถูกครูอาจารย์ว่ากล่าวตักเตือน ก็พร้อมที่จะยอมรับความผิดและปรับปรุง ตนเองอยู่เสมอ	96.9667	94.7230	.6119	.8791
8.	เมื่อเห็นครูอาจารย์ต้องการคนช่วยทำงาน นักเรียนจะอาสาช่วยท่านทำงานเป็นประจำ	97.4000	94.7310	.6273	.8789
9.	นักเรียนตั้งใจเรียนด้วยความขยัน เมื่อไม่เข้าใจ ในการเรียนก็จะเข้าไปสอบถามครูอาจารย์อยู่เสมอ	96.8667	96.1885	.5281	.8811
10.	นักเรียนจะปฏิบัติตนเป็นนักเรียนที่พึงประสงค์ เพื่อเชิดชูเกียรติและศักดิ์ศรีของโรงเรียน	96.8667	96.3264	.5692	.8806

ตารางที่ 17 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	Scale	Scale	Corrected	
		Mean	Variance	Item-	Alpha
		if Item	if Item	Total	if Item
		Deleted	Deleted	Correlation	Deleted
<u>เจตคติต่อเพื่อน</u>					
11.	ถ้าเพื่อนของนักเรียนหลงผิด นักเรียนจะเข้าไปห้าม และช่วยแนะนำเพื่อนในทางที่ถูก	97.1333	95.7057	.5329	.8808
12.	ถ้าเพื่อนของนักเรียนทำผิดต่อนักเรียนก็จะให้อภัยเสมอ	97.0000	93.5862	.6291	.8782
13.	เวลามีเรื่องที่ไม่เข้าใจกัน นักเรียนจะขอโทษเพื่อนและปรับความเข้าใจกัน	96.9000	96.5759	.4374	.8829
14.	เมื่อเพื่อนของนักเรียนมีปัญหาที่เดือดร้อน นักเรียนช่วยเพื่อนแก้ปัญหาและให้กำลังใจทุกครั้ง	96.7333	95.3747	.3959	.8845
15.	ในการคบกัน นักเรียนจะไม่คิดเอาเปรียบเพื่อน	96.7667	93.0816	.6687	.8773
<u>เจตคติต่อประเทศชาติ</u>					
16.	นักเรียนต้องพัฒนาตนเองเพื่อเป็นพลังในการพัฒนาชาติ	96.7000	93.4586	.6626	.8776
17.	นักเรียนเสียสละความสุขส่วนตัวแล้วบำเพ็ญประโยชน์ส่วนรวมเมื่อมีโอกาส	97.0000	94.1379	.5901	.8792
18.	ในชีวิตประจำวันนักเรียนใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าเพื่อช่วยประเทศชาติประหยัดพลังงาน	97.1000	96.6448	.4390	.8829
19.	นักเรียนสำนึกบุญคุณความเสียสละของบรรพบุรุษไทยที่เอาชีวิตเข้าแลกเพื่อรักษาผืนแผ่นดินนี้เอาไว้และนักเรียนจะต้องตอบแทนแผ่นดิน	96.7333	91.9954	.7334	.8755

ตารางที่ 17 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	Scale	Scale	Corrected	
		Mean if Item Deleted	Variance if Item Deleted	Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
20.	นักเรียนไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข เพราะถือว่าเป็นการทำลายประเทศชาติ เจตคติต่อศาสนา	96.7667	100.4609	.1257	.8916
21.	พระพุทธศาสนาคือสัญลักษณ์ความเป็นไทย	96.4000	98.6621	.3560	.8847
22.	นักเรียนรู้สึกชอบรักษาศีลและ ปฏิบัติธรรมตามโอกาส	96.9000	93.1966	.6819	.8771
23.	นักเรียนปฏิบัติตามธรรมะของพระพุทธเจ้า แล้วชีวิตจะพบกับความสุขที่แท้จริง	96.6667	97.4713	.3680	.8846
24.	การเข้าวัดปฏิบัติธรรมไม่ใช่เรื่องที่ น่าเบื่ออย่างที่คนอื่นคิด	96.9333	96.7540	.3390	.8859
25.	นักเรียนจะสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอนทุกคืน	97.0333	101.1368	.0834	.8930
Reliability Coefficients		N of Cases = 30.0	N of Items = 25	Alpha = .8866	

ตารางที่ 18 สรุปการวิเคราะห์ค่า p ค่า r แบบทดสอบความรู้ทางหลักธรรมเป็นรายข้อ โดยใช้
ตาราง CHUNG THE FAN กลุ่มสูง กลุ่มต่ำ 27% (แบบทดสอบก่อนการเข้าค่าย)

ข้อ	p	r	Delta	Zr
1	.26	.30	15.5	.31
2	.52	.51	12.8	.56
3	.95	.08	6.4	.08
4	.95	.16	6.4	.16
5	.52	.90	12.8	1.47
6	.89	.36	8.2	.38
7	.95	.41	6.4	.44

ตารางที่ 18 (ต่อ)

ข้อ	p	r	Delta	Zr
8	.74	.53	10.4	.59
9	.94	.47	6.9	.51
10	.38	.42	14.2	.45
11	.77	.31	10.0	.32
12	.21	.01	16.2	.01
13	.94	.45	6.7	.48
14	.41	.36	13.9	.38
15	.94	.45	6.7	.48
16	.84	.25	9.0	.26
17	.59	.15	12.1	.15
18	.22	.34	16.0	.35
19	.85	.58	8.9	.66
20	.26	.29	15.6	.30
เฉลี่ย	.66	.39	10.8	.42

ภาคผนวก ค
แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม**ทัศนคติของนักเรียนที่เข้าร่วมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์**

คำอธิบาย : แบบสอบถามชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่องานวิจัยการพัฒนาจิตใจของนักเรียนที่เข้าร่วมในโครงการค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์ ต.บ้านเลือก อ. โพนาราม จ.ราชบุรี

คำชี้แจง : ชุดที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจ

ขอให้เลือกตอบโดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่กำหนดไว้ตามความเป็นจริง

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนศึกษา
ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชุดที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจ

คำชี้แจง ให้เลือกตอบโดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องตารางตามลำดับความพึงพอใจของท่าน ดังนี้

1	มีค่าเท่ากับ	ความคิดเห็นน้อยที่สุด
2	มีค่าเท่ากับ	ความคิดเห็นน้อย
3	มีค่าเท่ากับ	ความคิดเห็นปานกลาง
4	มีค่าเท่ากับ	ความคิดเห็นมาก
5	มีค่าเท่ากับ	ความคิดเห็นมากที่สุด

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	เจตคติต่อบิดามารดา					
1	นักเรียนคิดอยู่เสมอว่าก่อนจะทำอะไรคิดถึงบิดามารดา กลัวว่าตนเองจะทำให้ท่านเสียใจ					
2	นักเรียนตั้งใจเรียนอย่างดีที่สุดเพื่อให้บิดามารดามีความ ภาคภูมิใจต่อตนเอง					
3	นักเรียนเคยแสดงความก้าวร้าวต่อบิดามารดาและได้เข้าไป กราบขอโทษท่านทุกครั้ง					
4	เมื่อต้องตัดสินใจเรื่องสำคัญอย่างใดอย่างหนึ่งนักเรียนจะ ปรึกษาบิดามารดาเป็นคนแรก					
5	นักเรียนเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดามารดา อย่างเคร่งครัด					
	เจตคติต่อครูอาจารย์					
6	นักเรียนมีความเคารพต่อครูอาจารย์เหมือนบิดามารดา ตนเอง					
9	นักเรียนตั้งใจเรียนด้วยความขยัน เมื่อไม่เข้าใจในการ เรียนก็จะเข้าไปสอบถามครูอาจารย์อยู่เสมอ					

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
10	นักเรียนจะปฏิบัติตนเป็นนักเรียนที่พึงประสงค์เพื่อเชิดชูเกียรติและศักดิ์ศรีของโรงเรียน					
	เจตคติต่อเพื่อน					
11	ถ้าเพื่อนของนักเรียนหลงผิด นักเรียนจะเข้าไปห้ามและช่วยแนะนำเพื่อนในทางที่ถูกต้อง					
12	ถ้าเพื่อนของนักเรียนทำผิดต่อนักเรียนก็จะให้อภัยเสมอ					
13	เวลามีเรื่องที่ไม่เข้าใจกัน นักเรียนจะขอโทษเพื่อนและปรับความเข้าใจกัน					
14	เมื่อเพื่อนของนักเรียนมีปัญหาที่เดือดร้อน นักเรียนช่วยเพื่อนแก้ปัญหาและให้กำลังใจทุกครั้ง					
15	ในการคบกัน นักเรียนจะไม่คิดเอาเปรียบเพื่อน					
	เจตคติต่อประเทศชาติ					
16	นักเรียนต้องพัฒนาตนเองเพื่อเป็นพลังในการพัฒนาชาติ					
17	นักเรียนเสียสละความสุขส่วนตัวแล้วบำเพ็ญประโยชน์ส่วนรวมเมื่อมีโอกาส					
18	ในชีวิตประจำวันนักเรียนใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าเพื่อช่วยประเทศชาติประหยัดพลังงาน					
19	นักเรียนสำนึกบุญคุณความเสียสละของบรรพบุรุษไทยที่เอาชีวิตเข้าแลกเพื่อรักษาผืนแผ่นดินนี้เอาไว้และนักเรียนจะต้องตอบแทนแผ่นดิน					
20	นักเรียนไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข เพราะถือว่าเป็นการทำลายประเทศชาติ					
	เจตคติต่อศาสนา					
21	พระพุทธศาสนาคือสัญลักษณ์ความเป็นไทย					
22	นักเรียนรู้สึกชอบรักาศิลและปฏิบัติธรรมตามโอกาส					
23	นักเรียนปฏิบัติตามธรรมะของพระพุทธเจ้าแล้วชีวิตจะพบกับความสุขที่แท้จริง					

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
24	การเข้าวัดปฏิบัติธรรมไม่ใช่เรื่องที่น่าเบื่อหน่าย					
25	นักเรียนจะสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอนทุกคืน					

ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการเข้ารับการอบรมโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์

อ.โพธาราม จ. ราชบุรี

ปัญหาอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

ขอบพระคุณสำหรับทุกท่านที่ตอบแบบสอบถาม

แบบทดสอบ

การพัฒนาจิตใจของนักเรียนที่เข้าร่วมในโครงการค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์

ชุดที่ 2 แบบทดสอบความรู้ทางธรรม

ชื่อ.....นามสกุล.....ระดับชั้น

โรงเรียน.....

สอบวันที่.....เดือน.....พ.ศ.

แบบทดสอบก่อนและหลังเข้ารับการอบรมในโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร
วัดพระศรีอารย์ ต.บ้านลึก อ. โพนาราม จ. ราชบุรี

คำชี้แจง จงทำเครื่องหมายกากบาททับข้อที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียว

1. พระรัตนตรัยมีความหมายว่าอย่างไร

ก. พระพุทธรูป	ข. ที่พึ่งอันประเสริฐของมนุษย์
ค. ลูกแก้ว 3 อย่าง	ง. ตะกร้า 3 ใบ
2. การเข้าถึงพระรัตนตรัยเข้าได้ 3 ทางด้วยกัน อยากทราบว่ามิอะไรบ้าง

ก. ทาน ศีล สมาธิ	ข. ศีล สมาธิ ปัญญา
ค. ทาน ศีล ภาวนา	ง. ปัญญา ศีล สมาธิ
3. ต้ม คอยดูแลแม่ที่ป่วยอยู่โรงพยาบาลทุกวัน จนแม่ของต้มหาย แสดงว่าต้มมีคุณธรรมข้อใด

ก. มีเมตตา	ข. มีความกรุณา
ค. มีความกตัญญู	ง. มีความซื่อสัตย์
4. ข้อใดได้ชื่อว่าเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่มากที่สุด

ก. สัมชอบขอเงินแม่ไปเที่ยวทุกวัน	ข. มานะช่วยงานพ่อแม่ในยามที่ว่าง
ค. มานีหนีเรียนอยู่เป็นประจำ	ง. ชูใจชอบอยู่บ้านอ่านหนังสือการ์ตูน
5. การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อนควรปฏิบัติตนเช่นไร

ก. ชวนเพื่อนไปเที่ยว	ข. เลี้ยงข้าวเพื่อนทุกวัน
ค. ช่วยเหลือเพื่อนทุกครั้งที่เพื่อนลำบาก	ง. ให้เงินเพื่อนอยู่เป็นประจำ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล

พระมหาสาคร เจียงวงศ์

ที่อยู่

วัดพระศรีอารีย์ เลขที่ 139 หมู่ 9 ตำบลบ้านเลือก
อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี 70120
บ้านเลขที่ 238 หมู่ 5 ตำบลปราสาท
อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ 33210

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2547

สำเร็จการศึกษาปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต(พธบ.)
สาขาปรัชญา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. 2552

ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต(ศษ.ม.)
สาขาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2546-2552

เป็นพระวิทยากรอบรมค่ายพุทธบุตร
วัดพระศรีอารีย์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี